

MAJSKI

GLAS

Revija v pouk in vzpodbudo delovnega ljudstva

THE MAY HERALD

CHICAGO, ILLINOIS, MAY 1, 1937

English Articles on Pages 48-58

25c

L. XVII

Slovenska Narodna Podporna Jednota

vam zasigura pomoč

Za duševno hrano priporočamo
naši publikaciji

PROSVETO in
MLADINSKI LIST

v slučaju bolezni, nesreče ali smrti

Novo zavarovanje za otroke

nudi poleg smrtninske zavarovalnine tudi go-
tovinsko vrednost certifikata ob dopolnitvi
18 let, katero se otroku izplača. Vpišite vaše
otroke v to zavarovanje TAKOJ!

*Svoji k svojim, delavci v delavsko
podporno organizacijo!*

Jednotina tiskarna

vam postreže z ličnim tiskom
raznih tiskovin, kadarkoli jih ra-
bite. Ne pozabite na to podjetje!

ČLANSTVO: 50,000

PREMOŽENJE: \$7,000,000.00

SOLVENTNOST: 109.738%

GLAVNI URAD

2657-59 SO. LAWDALE AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS

MAJSKI GLAS

Prvomajska revija. Izdaja Jugoslovanska delavska tiskovna družba (Proletarec)

THE MAY HERALD

CENA 25c

CHICAGO, ILL., MAJA 1937 (MAY 1937)

LETO (VOL.) XVII

Doba reakcije, obupa in upanja!

Sile napredka vztrajno na delu za preureditev človeške družbe
v resnično civilizacijo

TRAGIČNE posledice zadnje svetovne vojne se še zmerom čutijo na vseh koncih in krajih. Mir, zapopaden v versaillski pogodbi, ni bil mir, ampak kal za nove vojne, za gospodarske polome in za oboroževalno tekmo, kakršne svet ni poznal v takem obsegu še nikdar poprej.

Vojna "za odpravo vojne" je le prilila olja na ogenj v pripravah za nova klanja in rušenja, zato, ker ni bila "vojna za demokracijo in samoodločevanje narodov", ampak imperialistična vojna! Vzroki za barbarizem, zapopaden v kapitalističnem ekonomskem sistemu, so ostali kakor pred svetovno vojno. Ostali so zato, ker kapitalizem ni bil odpravljen.

Namesto zedinjenja za sodelovanje med deželami se je svet razdelil v zmagovite, poražene in več ali manj nevtralne države. Vsejane so bile kali za nacionalizem najfanatičnejše sorte. Iz njih je zrastel fašizem, čigar smotri so maščevanje, provokacije in osvajanja.

Fašizem ni lestva rešitve za človeštvo, niti ne za posamezne dežele, ki so se ga oprijele. Italija in Nemčija sta najjasnejši dokaz. Diktator ene kot druge je vse. Ljudstvo je njima le sredstvo za oblikovanje fašistične države. V nji ima pravice samo diktator, ljudstvo pa dolžnost ubogati, stradati v korist oboroževanja in se vežbati za klanje.

Fašizem je direktna posledica bolnega kapitalizma. Fašizem je blazni napor razdivjane zveri, da se ubrani pred neizogibnim. Preti tudi v Zed. državah—v Franciji, v Belgiji—v Angliji! V vsaki deželi skuša dvigniti glavo—celo v Rusiji, ako

se temeljila izvajanja prosekutorja Višinskija v moskovskih procesih na resnični evidenci.

Ameriški kapitalizem se je zdrznil zaradi novega unijskega vala, zapopaden v gibanju za organiziranje delavcev po industrijah namesto po strokah. Ustrašil se je toliko, da je začel s histerično kampanjo, katere posledica bo fašizem ameriške sorte, ako delavske organizacije in vse druge demokratično orientirane struje ne ustavijo naraščanja ameriškega "nacionalizma".

To je ena stran slike. Druga je, da je ameriško delavstvo kljub nesoglasjam, navzlic razkolom in medsebojnim bojem, na pohodu. V unije pristopa v stotisočih, neglede na plinske bombe, katere meče vanje policija, kljub ba-

tinam in sodnim prepovedim. Vzlic oviram in zaprekam na vseh koncih in krajih je ameriško delavstvo začelo odločno zahtevati pravico organiziranja in si jo je izvojevalo v toliki meri, da jim jo je priznalo celo skrajno konservativno zvezno vrhovno sodišče.

Tudi na političnem polju je med ameriškim delavstvom v procesu velik preobrat. Bolj in bolj

RISBA: Lynd Ward

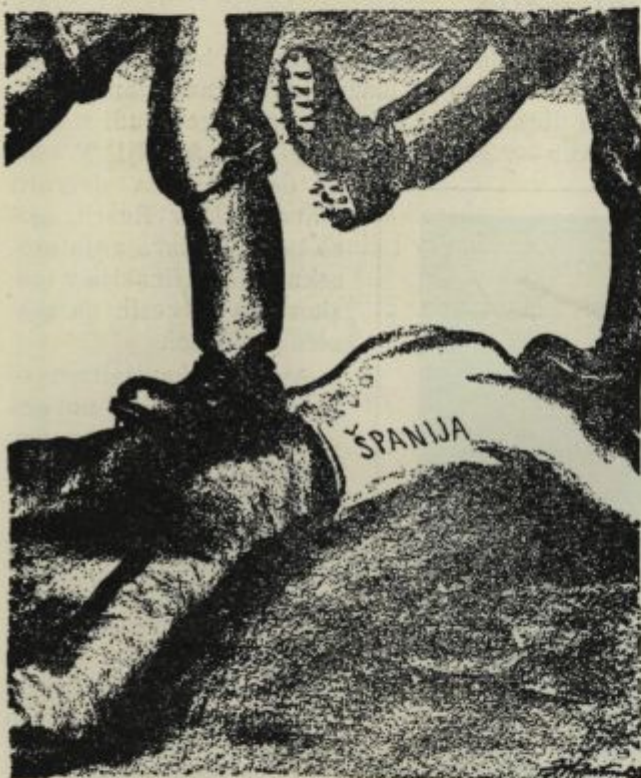

PD 623/1968

spoznava, da mu sama industrialna organizacija ne zadostuje, kajti prav tako potrebna mu je politična moč. Dokler bodo javne urade, legislature in kongres kontrolirali privatni interesi, bo delavstvo politično brezpravno in na industrialnem bojišču bo moralo vse dotlej doprinesati v bojih proti krivicam toliko večje žrtve. Kadar pa bo tudi politična moč v rokah onih, ki žive od dela, ne od izkoriščanja, bo socialni razvoj veliko laglji.

Tudi svetovna situacija ni za bodočnost delavskega pokreta tako temna kakor se marsikomu zdi. Fašistično strašilo je res ogromno in vrhtega ni le strašilo, ampak živa stvar, ki ruje in gloda, kakor črv. To tudi je—črv!

Fitzpatrick, St. Louis Post Dispatch

Zdravi zemlji golazen ne more škodovati toliko, da bi jo uničila. Tisočere nepravilne, s katerimi se mora boriti delavski razred, so premagljive in bodo premagane druga za drugo.

Ljudska fronta v Franciji je dokaz, da stranke, ki so za demokracijo in socialne preuredbe splošnosti v korist, lahko vzlic razlikam delujejo skupaj.

Drug dokaz je Španija. Razdvojena na znotraj in obsovražena od fašizma in klerikalizma, je bila Španija pod republikansko vlado zmožna strniti svoje sile in se postaviti v bran proti zavratni reakciji, ki jo je pred desetimi meseci pahnila v civilno vojno. Odpor španskega ljudstva, ki je imelo proti sebi skoro vso špansko armado, Maročane in mogočni, bogati španski klerikalizem,

je bil tako jak, da ga niti Mussolinijeve in Hitlerjeve čete in njuni aeroplani niso mogli potlačiti.

V škandinavskih deželah marširajo social-demokratske stranke dalje in dalje, vedno naglašujoče, da hočejo socialni razvoj v mejah demokracije, to je, brez nasilij in gospodarskih potresov.

Belgija, o kateri se je zdelo, da je že na pragu fašizma, je pri volitvah načelnega značaja—načelnega v tem, da so se morali volilci izraziti, ali so za fašizem, ali za demokracijo, porazili fašističnega vodjo s tako večino, kakršne si niso upali pričakovati niti najbolj navdušeni pristaši demokracije v Belgiji.

Točka splošnega svetovnega zanimanja je posebno Sovjetska Unija, ki praznuje letos dvajsetletnico svojega postanka. Prevezla je državo v gospodarskem kaosu in boriti se je morala proti caristični beli gardi ter armadam zavezniških sil, ki so invadirale njena ozemlja. V svojem začetku je imela težke nepravilne z Nemčijo. Zapletla se je v vojno s Poljsko. Celu oddaljene Zedinjene države so poslale tja (v Arhangel) svojo ekspedicijo.

USSR je očistila svoje ozemlje vseh vpadalnih armad, premagala s pomočjo delavstva in vlad drugih dežel silovito lakoto, ki je nastala vsled civilne vojne, polomov in suše, uspostavila red in nato začela s kolosalno gradnjo nove ekonomije: ogromnih industrijskih obratov, transportnih sredstev in moderne agrikulture. V teh prizadevanjih je dosegla več, kot si je sama upala pričakovati, četudi sicer manj, kot so določali njeni pretirano ambiciozni načrti.

Njeni prebivalci z režimom kakršen je niso vsi zadovoljni. Moskovski procesi to dokazujejo. Upravičenih vzrokov je mnogo. Tudi njena demokracija, ki jo je sprejela to leto, ni ideal, kakršnega si zamišljamo pod socializmom. Ampak je korak naprej v pravo smer. Boljši tudi ta korak, kakor pa da bi ostala diktatura na nepremakljivi točki.

Delavsko gibanje v Veliki Britaniji v prošlih par letih v parlamentu nima tiste veljave, ki bi mu bila v sedanjih resnih časih potrebna. Toda delavski pokret kot tak je v Angliji sila, ki je ne more ignorirati še tako veliko konservativna večina v parlamentu in v zbornici lordov.

V fašistični Avstriji diktatura socialističnega gibanja ne more streti. Niti ni uspel Hitlerjev teror v Nemčiji, ne Mussolinijev v Italiji.

Delavsko gibanje je tu in ŽIVI! Delavsko gibanje, verujoče v zedinjenje ljudstev vseh dežel v splošno dobro, je na pohodu. Bodočnost spada njemu in socialistični uredbi, katero gradi. Mi nimamo vzroka obupavati. V histeričnih krčih pa se vijejo tisti, ki čutijo, da svoje potapljujejo se ladje brezobzirnega kapitalizma v valovih delavskega gibanja ne bodo mogli rešiti.

Frank Zaitz.

“Vojna izčiščuje narode,” pravi Mussolini. “Nauk, da so vojne nepotrebne, je ne samo zmoten, ampak škodljiv,” poudarja isti diktator. Njegova vera je, da je vojna narodu potrebna, ker se v nji utrdi, zjekleni in kultivira. V resnici so učinki vojne čisto naobratni. Dokaz je prošla svetovna vojna. Vse dežele zadolžene do vratu, milijone družin upropaščenih v pomanjkanju, milijone pohabljenecv, gospodarski polomi, bankroti, fašizem in tako zlo za zlom brez konca in kraja.

Etbín Kristan:

NEVTRALNOST

MED besedami, ki so v jeziku javnega življenja uživale izreden ugled, je stala "nevtralnost" v prvih vrstah. Če jo je človek slišal, je dobil vtisk, da gre za nekaj visokega in častitljivega; instinktivno je z njenim zvokom družil idealizem in poštenost. Kakor so vrhovi planin, okopani v sončnem žaru in zračni čistosti, vzvišeni nad močvirji in smradovi nižav, tako je bila nevtralnost vzvišena nad prostotami, nad hrupom, nad tisočericimi odurnostmi strankarstva in bojnih taborišč.

Dogodki zadnjih časov so zadali temu pojmovanju neusmiljen udarec in nevtralnost je prišla ob dober del visokega kredita, do katerega je bila po mišljenju njenih oboževalcev opravičena. Tako zelo je diskreditirana, da se ta beseda ne more več izreči, ne da bi njen zvok takoj vzbudil najtemeljitejši sum.

Do te izpremembe je največ pripomogla "visoka politika", in politika Zedinjenih Držav ima svoj dober delež v tem. Odkar smo postali tukaj "nevtralni", se zdi, da gre vse, karkoli je v kakšni zvezi z nevtralnostjo, narobe. V resnici so naši "nepriistranski ukrepi" le pripomogli, da prihajajo pojmi o nevtralnosti in kar je z njo spojeno, v ostrejšo luč, in se nedoslednost in neizogibna neiskrenost take politike bolje spoznava.

Ne da ni nevtralnost še nikdar prej imela svojih kriz. Ko je izbruhnila zadnja velika vojna, je Belgija uživala od vesilil garantirano nevtralnost. To se pravi, imela je garancije, uživala pa svoje nevtralnosti ni dolgo, zakaj v interesu Nemčije je bilo, da udro njene armade preko Belgije v severno Francijo, in gospod Viljem Hohenzollern je prišel do zaključka, da je pogodba o belgijski nevtralnosti le krpa papirja, ki se lahko raztrga, pa je to storil.

Kako je izginilo zaupanje v te vrste nevtralnosti, najbolje kaže Švica, ta tradicionalno nevtralna in miroljubna dežela, ki se prav nič ne zanaša na pogodbe, ampak utrjuje svoje meje, ker je prepričana, da jih bo v prihodnji evropski vojni morala braniti proti nacijskim legijam iz Hitlerjeve Nemčije. In kdor ni prespal zadnjih dvajset let in videl, kako brezpomembne so postale mednarodne pogodbe sploh, ji ne more zameriti. Zakaj naj bi nacetovski militarizem, če mu kaže, bil bolj tankovesten napram Švici, kot je bil kajzerjev napram Belgiji?

Garancija varnosti, ki se je včasih pripisovala internacionalnim pogodbam, je v luči najnovejše zgodovine postala popolnoma brezpomembna, in

v zvezi s tem je tudi stara ideologija nevtralnosti razveljavljena. Če bi pogodbe imele moč, ki jim jo navidezno prisojajo diplomatje, kadar jih podpisujejo, bi Kitajska danes imela vse svoje ozemlje. Če se ne bi bila naučila, da se ne sme zanašati na podpise, ji ne bi bilo treba sodelovati v oboroženi tekmi, ampak bi se lahko bolj izdatno posvetila domačim problemom, katerih ima pač dovolj. Kadar vidimo, da tudi njeni revolucionarni elementi streljajo kozle, ni posebno modro, da jih obsojamo, ampak spoznati moramo, da je v situaciji, kakršno je ustvarila z "nevtralnostjo" ostalih držav podkrepljena japonska agresivnost, normalen razvoj na vsakem polju nemogoč.

Nevtralnostna politika se zagovarja v prvi vrsti s tem, da morata, ako pride do kakšnega konflikta, oba dela biti kriva, in če je en del bolj kriv, da je težko določiti, kateri je to. V vseh oboroženih spopadih zadnjih časov je to bilo neresnično. Ko so japonske čete prihrumele v Mandžurijo in severno Kitajsko, ni moglo biti nobene dvoma, da je vsa krivica na strani japonskega militarizma. Ko je Mussolini napadel Etiopijo, je bilo jasno kot beli dan, da je vsa odgovornost za afričansko klanje v Rimu. In ko je Franco s fašistično in nacijsko podporo zanetil upor proti legalno in po prosti volji naroda ustanovljeni vladi v Madridu, se ni mogla niti trohica krivde po pravici pripisati španskemu ljudstvu in njegovi zakoniti administraciji.

Druga trditev nevtralnostnih advokatov je ta, da služi njihova politika svetovnemu miru in preprečuje razširjenje konfliktov.

Tudi ta nauk je napačen. Nevtralnost velikih sil, všteti Zedinjene Države, v navedenih spopadih ne le da ni poslužila miru, ampak je odgovorna vsaj za nekatere izmed njih, obenem pa je pospešila nevarnost splošnega svetovnega klanja.

Brez Mandžurije ne bi bilo Etiopije. Če bi bile velike sile v okvirju Lige narodov Japonski takoj, ko je začela izkrcavati svoje čete na Kitajskih tleh, pokazale, da ne more ropati brez kazni, se ne bi bil Mussolini nikdar drznil začeti svojo pustolovščino v Afriki in se postaviti vsej Ligi narodov po robu. Nevtralnost v japonsko-kitajskem sporu je zakrivila, ne pa preprečila novo vojno.

Brez Etiopije ne bi bilo Francovega upora. Na svojo pest ne bi bil ta generalček mogel ničesar začeti, in če bi bil kaj začel, bi bil opravil v dveh tednih. Njegova revolta je pri svojem rojstvu imela italijansko podporo, ne le zaradi tega, ker

je bila fašistično pobarvana, ampak zato, ker je Mussolini upal, da ga uporniška zmaga okrepi proti Veliki Britaniji v Sredozemskem morju in mu prinese v Španiji oporišče zoper Francijo. Če se mu ne bi bilo dovolilo pogoltniti Etiopijo, ne bi bil mogel Franco nikdar računati na njegovo zavezništvo.

Tako je nevtralnno postopanje v afriškem konfliktu pospešilo, pa ne preprečilo novo vojno v Španiji.

Če ne bi bila Mandžurija prepuščena Japoniki, bi bila nevarnost vojne med Japonsko in Sovjetsko Rusijo, četudi ne odpravljena, vendar izdatno zmanjšana. Mandžurija ima za Japonsko strateški pomen, in dokler je njeno vojaštvo tam, je neprenehoma prilika za kakšen "obmejni slučaj", ki lahko učinkuje kot znana iskra v smodnišnici.

Prav tako je v španski tragediji, in tukaj še prav posebno, nevarnost splošnega krvavega plesa, katere "nevtralnno" ne zmanjšuje, temveč povečuje. Vesti, ki prihajajo vsak dan iz nesrečne dežele in iz evropskih glavnih mest, ilustrirajo to nevarnost dovolj. Oficijelno so z malimi izjemami vse vlade po dolgem cincanju pristale na to, da bodo držale roke od Španije. Dejstveno nista Italija in Nemčija nikdar resno jemali svojih podpisov na teh papirjih. Mussolini je poslal "le zdravniške in bolniške strežaje" v Španijo. Čudeži pa se gode še dandanes, in ko so se izkricali, so se doktorji in sanitetniki nena doma izpremenili v infanteriste in avijatike. Ni torej presenetljivo, da prav v tem trenutku, ko je to pisano, fašistična Italija poziva španske fašiste, naj torpedirajo britanske ladje, ki bi se približale Španiji z moko in z mlekom. Ko je italijanski diktator pristal na politiko nevmešavanja, je mislil, da ima Franco že dovolj njegovih in nacijskih "prostovoljcev", da navsezadnje potolče za silo oborožene miličnike, poruši Madrid ter vjame in obesi člane ljudske vlade. Pod pogojem, da njegova obvelja, se Mussolini ne upira nevtralnno. Ampak če začno njegovi črnosrajčniki bežati in špansko ljudstvo nekoliko dihati, hitro iznajde, da je nekdo drugi kršil nevtralnno, prav tako kakor je bila leta 1914 Belgija kriva, da so jo morale nemške trume napasti, kakor je Kitajska prisilila Japonsko, da je ugrabila Mandžurijo, kakor je Etiopija izzvala rimski cesarizem, da jo je pogoltnil.

Kaj pomeni "nevtralnno" vpričo te žalostne komedije?

Do trenutka, ko so v Londonu podpisali pogodbo o nevmešavanju, je vsa nevtralnno koristila edino fašističnim upornikom. Oni, ki bi bili lahko pomagali madridski vladi, so hladili svojo vročo kri in brzdale prijatelje levičarjev, ker so hoteli ohraniti svetovni mir za vsako ceno. Faši-

sti in naciji pa so se smejali tej dobrodušnosti in postopali kot zavezniki in pokrovitelji Francota z edinim namenom, da pripomorejo fašizmu do zmage, brez najmanjšega obzira na to, kaj poreče svetovni mir. Odkar pa je nevmešavanje bilo "sprejeto", je nevtralnno postala odurna farsa, kar je moglo presenetiti nekoliko nepopoljšljivo staromodnih diplomatov, pa nikogar drugega.

V kapitalističnem svetu je še vedno resnično, da odločujejo interesi, pa ne pogodbe. Včasih oni, ki so na krmilu, ne razumejo prav svojih interesov, oziroma interesov svoje dežele, morda niti interesov svojih vladajočih razredov ne; oni, ki imajo vlado v rokah, niso vselej cvetovi inteligentnosti in modrosti. Ampak prav ali narobe, vedno so interesi odločilni faktor. Mussolini vsaj to razume. Vse, kar počenja, služi interesom italijanskega fašizma. To seveda ni identično z interesi Italije, oziroma italijanskega naroda. Toda interesi črne srajce so nad vsem drugim. Nobena pogodba ga ne more vezati, nobeno prijateljstvo ne more vztrajati, če je na poti tem interesom. In Hitler, ki ga opiči v vsem, mu sledi tudi v tem, kolikor mu dopušča njegova nacetovska inteligenca.

Vpričo teh dejstev ni mogla nevtralnno v stvari Španije roditi drugih plodov, kot jih je rodila.

Če bi bili oni, ki so bili v položaju, da bi bili mogli pomagati legalni španski vladi, storili toliko zanje, kolikor so fašisti storili za Francota, bi bilo najbrže španske civilne vojne že konec. Občudovanja vredni odpor španskega ljudstva, ki je bilo od prvih dni upora v neprimerno slabšem položaju, dokazuje, da bi bila z nekoliko izdatne pomoči od zunanjih prijateljev njegova zmaga nedvomljiva.

A svetovni mir, ki je baje zahteval skrajno vzdržljivost od prijateljev španskega ljudstva, a trdno mižanje, kadar so se izkrcavali fašistični "doktorji in bolničarji" in se Francotu dodajali italijanski zrakoplovi in tanki? Svetovni mir, nad katerim visi Damoklejev meč že od časa, ko v Španiji še ni bilo nobene ljudske vlade? Svetovni mir, ki nikdar ni bil popolnoma varen v kapitalističnem svetu in ki je kronično bo'an, dokler obstoje diktature, katerih ultima ratio je vedno bila vojna?

Svetovnemu miru ne bi bilo nič slabše postlano, a v mnogih ozirih bi bilo zanj mnogo bolje, če bi se bilo španski ljudski vladi—nevtralnno gor ali dol—pomagalo do hitre zmage.

Vprašanje, zakaj sta se fašizem in nacizem toliko angažirala za Francota, ni tako oddaljeno, da se ne bi tudi najstarokopitnejši diplomat vsaj enkrat spotaknil ob nje. Tudi odgovor na to vprašanje ni tako težaven, da ga ne bi mogli najti v Londonu in Parizu in Ženevi.

Toliko naivnosti nemara pač ni v evropskih — in, for that matter — ameriških kabinetih, da bi kdo smatral Mussolinistvo in Hitlerstvo za mirovna faktorja. V resnici je njihova obstojnost sama ob sebi večno ogroževanje svetovnega miru. Če je resnično, da nosi kapitalistični sistem s svojimi konkurenčnimi tendencami sam v sebi kali vojne, je prav tako resnično, da je v fašistični obliki kapitalizma nevarnost vojne povečana. Vsa agresivnost v Evropi prihaja iz Italije in Nemčije. Vsaka diktatura se pripravlja za slučaj nevarno povečane notranje nezadovoljnosti. Etiopska pustolovščina je bila ena od "preventivne" domače politike. Hitlerjev marš v Porenje, ki je bil zelo podoben vojni grožnji, je imel odvrniti pozornost nemškega ljudstva od domačih razmer. In če demonstracije ne zadovoljujejo več domačih nezadovoljnih, se vojna smatra za rešiteljico diktatur.

Nevtralna politika Evrope v slučaju Španije je bila voda na mlin fašizma in nacizma. In če bi vsled nje špansko ljudstvo podleglo, bi bil to za svetovni mir hujši udarec, kot vse komplikacije, katerih se je diplomacija toliko bala. S Francovo zmago bi fašizem dobil ne le eno novo vlado svoje oblike v Evropi, ampak novo trdno oporišče v slučaju vojne, s katero neprenehoma koketira. Španija v Francotovih rokah bi bila v resnici pod Mussolinijevo pestjo. Francija bi bila na vseh straneh obkoljena od fašizma. V slučaju vojne bi Španija postala nova baza zoper Francijo. Položaj v Sredozemskem morju bi se izpremenil v prilog italijanskemu fašizmu. Večja verjetnost zmage bi bila za Italijo večja vzpodbuda, in za Hitlerja vresničenje starih sanj. Svetovni mir bi bil kmalu tam, kjer je bil leta 1914. In nevtralnost bi postala izvrstna komična figura za predpustno maškarado.

Politika, zgrajena na laži, ima lahko trenutne dobre čase, ali trajno ne more biti uspešna. A večinoma je politika nevtralnosti zgrajena na neiskrenosti. Kdo razun puščavnika in slaboumneža more biti resnično nevtralen? Kdor se resnično zanima za dogodke na svetu, na katerem živi, si ob vsakem dogodku, ob vsaki situaciji ustvarja svoje mnenje. In to mnenje ne more biti nevtralnno. Če se doli kje v Južni Ameriki izvrši revolucija, pa pravim, da mi je vse eno, kaj da se tam godi, priznavam s tem, da najbrže nič ne vem o ondotnih razmerah, a, kar je še slabše, da ne maram ničesar vedeti. Zakaj če mi je o stvari kaj znano, mi ne more biti vseeno, v čigavo korist se položaj izpreminja.

Ko se je v Španiji začela civilna vojna, smo začeli eksperimentirati z nevtralnostjo. In kako smo ostali nevtralni? Hote ali nehoti smo pomagali fašističnim rebelom, mi, ki se nepre-

homa ponašamo s svojo demokracijo in vero v legalno izvoljene vlade — of the people, from the people, for the people . . . Videli smo, kako dobivajo fašisti kanone, letala, bombe, dinamit in regimente, pa smo preprečili, da bi legalisti dobili kakšno puško od nas, ko so komaj mogli upati, da jo dobe kje drugod . . . Razglasili smo nevtralnost, da si je veliko vprašanje, kaj bi reklo ljudstvo, če bi bilo vprašano, s kom simpatizira. Uzakonili smo nevtralnost, a Hearstovo časopisje neprenehoma podpira Francota, in če bi njegova poročila bila močna kakor zavest španskega ljudstva, bi rebeli že davno gospodovali v Madridu.

Bili smo nevtralni tudi v etiopskem slučaju. Nevtralni? — Če bi bili, če bi resnično mogli biti nevtralni, bi to pomenilo, da ne more nobena stran imeti ne koristi ne škode od nas. Faktično je naša nevtralnost pomagala Italiji, in Mussolini je to dobro spoznal.

Nevtralnost ima lahko dober namen, ampak prepogostoma so dobri nameni tesno združeni z naivnostjo, tako, da jih instrument, katerega se poslužujejo, ne doseže. Fiasko sledi fiasku v sodobni nevtralnostni politiki. In iz tega se ne more izvajati nič drugega, kot da v naprej določena absolutna nevtralnost nima zmisla. Če hočeš v zgodovini človeštva igrati pravo vlogo, moraš premotriti vsako situacijo, kakor nastane, jo preučiti, in po spoznanju položaja in interesov določiti svoje stališče. In skoraj v vsaki situaciji se boš moral postaviti na eno ali drugo stran. Glavno je, da se postaviš na pravo stran. In tako pomoreš, da se tistim, ki pridejo za nami, ne bo treba ukvarjati s problemi, katerih rešitev je naloga sedanjega sveta.

Navadi se na lastnih nogah stati, z lastnimi očmi videti, lastne misli v glavi imeti, lastno mnenje povedati.—Modrijanski izrek.

Znanost je pot, na kateri iščemo relativno resnico s pomočjo objektivnih znakov.

MAJSKI GLAS

Prvomajska revija Proletarca za leto 1937

Cena 25c

THE MAY HERALD

Published Annually by the Yugoslav Workmen's Publishing Co., 2301 So. Lawndale Ave., CHICAGO, ILL.

Owned by Yugoslav Federation, S. P.

Editor . . . . . FRANK ZAITZ
Business Manager . . . . . CHAS. POGORELEC
Assistant Business Manager . . . . . JOSEPH DRASLER

Telephone Rockwell 2864

Single copy 25c

Printed by SNPJ Printery, Chicago, U.S.A.

ZAVEDNOST DAJE SILI MOČ

Ni sile na svetu nad silo človeškega dela.

Še celo elementarne sile je človek uporabil za svojo službo, potem ko si jih je z delom ukrotil in udomačil. Električna, ki smo jo pred kratkim poznali le kot uničujočo elementarno silo (blisk), dela zdaj čudeže, ki bodo vrnili človeštvu rajsko življenje, kadar jih bo začelo uporabljati za dejanja ljubezni namesto sovraštva. Z delom bo tudi to doseženo.

Ogromna sila je v delu.

V delu je pa skrita tudi moč. Tudi tista moč je v delu, o kateri sanja proletariat, da jo bo dosegel prej ali slej.

V sanjah pa ni nobene moči, prav nobene. Sanje so le žica, po kateri se pretaka sila posameznih proletarcev v velike stroje, ki gonijo vse kolesje kapitalističnega gospodarstva.

Moč električne sile ni nikaka moč, ker se ne zaveda. Človek vlada nad silo elektrike.

Moč proletariatske sile ni nikaka moč, če se proletariat ne zaveda. Kapitalisti vladajo nad silo proletariata.

Sila proletariata je brezmejna, kajti proletariat je, ki dela in vsa sila je v delu.

Če nastopa proletariat v masah, se ta sila tudi vidi in čuti. Ne vidi in ne čuti se pa moč. Pride kapitalistični sorodnik, postavi se na čelo proletarske mase in napelje vso silo proletarske mase po žicah proletarskih sanj v kapitalistične stroje. Tam se proletarska sila izpremeni v kapitalistično moč.

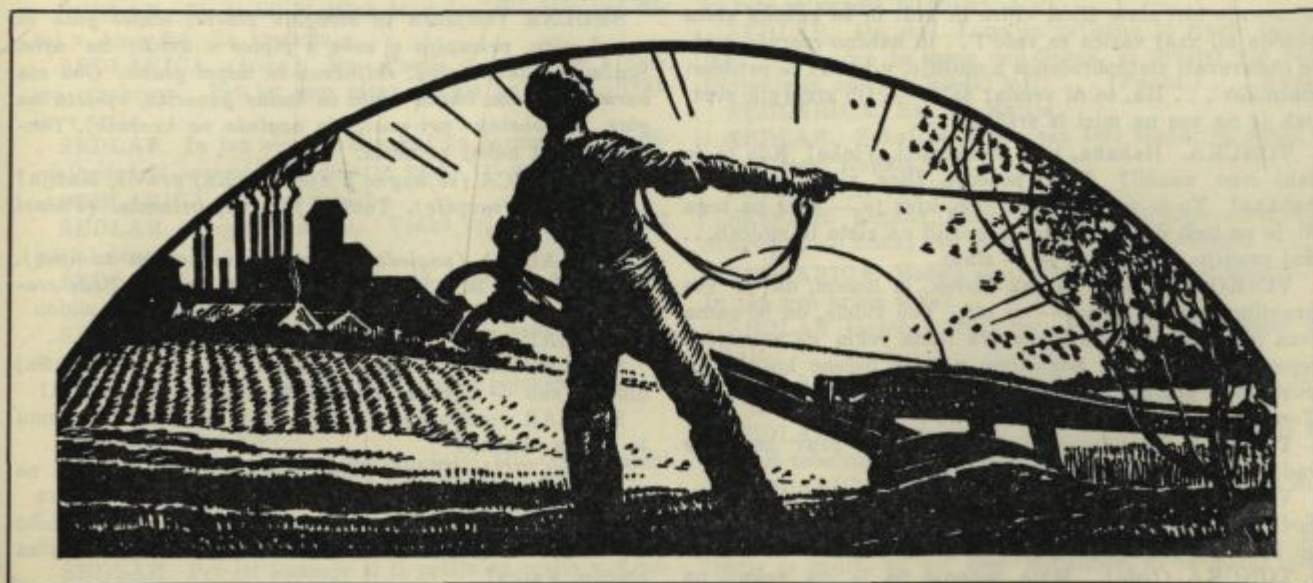
Zavednost je, ki daje sili moč.

Konjeva sila je voznikova moč, ker je konj nezaveden.

Sila proletariata je kapitalistova moč, če je proletariat nezaveden.

Vsa kapitalistična moč je v nezavednosti proletariata.

Vsa socialistična moč pa je v zavednosti proletariata.

Ivan Molek:

ZLATA SVATBA

OSEBE

MATIJA SEDLAR, star 77 let.

KATKA SEDLAR, tudi 77, njegova žena.

VINKO SEDLAR, 25, njun vnuk.

TONČKA SEDLAR, 23, njuna vnukinja.

POZORIŠČE: Skromno opremljena sobica, v kateri stanuje stara Sedlarjeva dvojica. Desno zadaj postelja, spredaj mizica z dvema stoloma; levo zadaj predalnik za perilo z ogledalom, spredaj polomljena zofa; na sredi v ozadju majhna plinska peč za gretje in nad njo polica. Vhod z desne in edino okno na levi.

Zimsko popoldne in proti koncu večer.

VINKO (z desne). Kje sta pa stara dva?

TONČKA (pride za njim in prinese krožnik s prigrizkom, ki ga položi na mizico). Kaj ju ni? Najbrž sta kje zunaj ta hip. Danes je prigrela sonce in ni tako mrzlo zunaj. O, tu je pa vroče ko v peklju! Čemu tako žgeta plin, mi pa plačujemo račun! Le za škodo in sitnost sta! (Skoči k ogrevalniku in zapre užigalnik.) Uf! Okno je treba odpreti. Čas je, da pride kaj svežega zraka v to luknjo. (Gre k oknu in ga precej odpre.)

VINKO. Le za škodo in sitnost sta, praviš, Tončka — ti se pa ogrevaš, da jima priredimo slavnost. Čemu še teh sitnosti in stroškov? Saj niti sama ne vesta več, koliko let sta na svetu in da sta poročena petdeset let . . .

TONČKA. O tako neumna ali pozabljiva pa le nista, Vinko. Dobro vesta in najbrže tudi pričakujeta, da ju s čim obdarujeva. In spodobi se, Vinko, da jima prirediva skromno večerjo, pri kateri bo navzočih nekaj sorodnikov in ožjih prijateljev. To je vse. Saj ne bo dosti. Nekaj malega pa mora biti; že zaradi našega ugleda . . . Veš zlate poroke so redke stvari. Naša reč pride lahko v časopise in javnost bo izvedela za nas.

VINKO. V časopise pridemo? Ali si smešna, Tončka! Prava reč, ako pride to v časopise. Dajva se pogovoriti raje kaj drugega. Praviš, da je zlata poroka redka stvar. Res je — a je tudi draga stvar. S tem, kar ti pripravljajš, se bomo samo osmešili, kar nam ne bo niti malo v čast — če pride stvar v časopise.

TONČKA (začudeno). Zakaj bi se osmešili?

VINKO. Ali ne veš, kako se vrši zlata svatba? Na mizi morajo biti zlate žlice, vilice in noži in še kakšna zlata posoda ali vsaj vazica za rože . . . in končno morajo gostje obdarovati zlatoporočena z mošnjo, v kateri je petdeset zlatnikov . . . Ha, to ni vendar šala! — Ob srebrnih svatbah je pa vse na mizi iz srebra . . .

TONČKA. Hahaha, ti si smešen, ti, Vinko! Kdo te je tako lepo naučil? Zlato posodje, žlice, vilice, cekini — hahaha! To je vse dobro in lepo, kjer je — kjer pa tega ni, je pa tudi dobro. Bomo pa mislili na zlato in molčali. . . Saj pravijo, da molčati je — zlato.

VINKO. Jaz sem pa tak človek, ki hočem, da je vse pravilno, kar je, ali pa — ni nič. Boš videla, da bo sama jeza in zamera. Naša stara dva bosta rekla, da se norčujemo iz njiju, če ju pogostimo s staro pečeno kokošjo in postavimo pol galone kislega vina na mizo. Prosim te, Tončka, ali bo to zlata svatba? . . .

TONČKA (se namrdne). Kaj pa bi ti prav za prav rad?

VINKO. Nekaj, kar se spodobi ali pa nič. Jaz sem Sedlarjev. Stari oče Sedlar je tudi tega mnenja. Ne vem, od kje si se ti vzela; saj si tudi ti Sedlarjeva.

TONČKA (trdo). Moje mnenje pa je, da nekaj, pa

naj bo še tako skromno, je bolje ko nič. Zdaj ti pa eno povem: zlato svatbo sem jaz oskrbela in jaz jo izpeljem! Tako je in tako bo! Če ti ni prav — ne morem pomagati. Pa se pritoži kamor hočeš, magari prezidentu v Beli hiši. Vse je že pripravljeno in vse povabljeno. Gostija se vrši nocoj ob šestih.

VINKO (jezno). Dobro, bosovka! Sama trma te je! Pa ti gospodari in gospodinja v tej hiši. In nosi posledice. Mene ne bo na tvoji cunjavi svatbi! Bo bolj veselo brez mene . . .

TONČKA (se postavi pred njega). Ti boš zraven, Vinko, da veš!

VINKO (izbuli oči). Oho, oho! Ali nisem jaz gospodar svoje osebe?

TONČKA. Ti boš zraven, sem rekla. Stara dva ne smeta vedeti, da je med nama kaj navskriž zaradi tega, si slišal?

VINKO (popušča). Vedela bosta vseeno. Če me prisiliš, da ostanem doma, se bom držal tako kisló kot tisto vino, ki si ga naročila za to cunjasto slavnost . . .

TONČKA (zmagoslavno). Ne boš se kisló držal, ne; — lepo se boš držal, po svatovsko, da veš. Tako se boš držal, kakor da bi se sam ženil . . .

VINKO (gre k vratom). To je pa že od sile.

TONČKA (za njim). To je popolnoma v redu.

VINKO (odide, toda pomoli glavo nazaj). Ti si trmoglavó seme!

TONČKA (ga potisne pred seboj). Ti si Sedlarjev tepce! (Odideta.)

SEDLAR (sključen in sivoglav starec, napol gluhi in napol slepi, pricaplja v sobo s pipico v ustih; za njim Sedlarica takisto siva, sključena in napol gluha. Oba sta borno oblečena, imata očala in kadar govorita, vpijeta na glas. On obstane pri mizici in pogleda na krožnik). Tončka je spet nekaj prinesla.

SEDLARICA (se nagne k njemu). Kaj praviš, Matija?

SEDLAR (zavpije). Tončka je nekaj prinesla. (Počasi kobaca k zofi.)

SEDLARICA (pogleda na krožnik in kobaca za njim). Ne vem, zakaj ta otrok prinaša te trde stvari. (Sede zraven njega.)

SEDLAR. Kaj si rekla, Katka?

SEDLARICA (zavpije). Kako bova jedla tole? Saj nimava zob — novega zobovja pa nama nočejo kupiti!

SEDLAR (prikima). Da, da, slabo je z nama. Čemu še živiva, Katka?

SEDLARICA. Dobre juhe in dobre kave nama pa ne privoščita.

SEDLAR. Da — da. In midva sva jim dala to hišo in vse tem našim vnukom in vnukinjam. Kaj imava za plačilo, Katka?

SEDLARICA. Ako se ne bi bali postave in sodnije, bi naju še iz naše hiše zapodili. Tako naju ljubijo naši mladi . . .

SEDLAR. Nisem razumel.

SEDLARICA. Nihče naju ne ljubi več — vsem ljudem sva v napoto . . .

SEDLAR (*prikima*). Pasje je to življenje! Namesto da bi bil umrl jaz pred dolgimi leti, je umrl najin sin . . .

SEDLARICA (*prikima*). Sina je nama ubilo v fabriki; če bi bil ti takrat v fabriki, bi bilo tebe ubilo. Zakaj je pa najina hči umrla namesto mene, Matija?

SEDLAR. Najino hčer je požrla pljučnica, saj veš. Prehladila se je zaradi teh svojih ljubih otrok . . . Dosti dela je imela, dosti skrbi.

SEDLARICA. In mož jo je pretepal, grdoba!

SEDLAR. Tebe jaz nisem pretepal, kajne . . .

SEDLARICA (*se nagne k njemu*). Kaj si rekel?

SEDLAR (*močno zavpije*). Nič! —

SEDLARICA (*sklene roki*). Ah, mučno je bilo vse to! — In toliko let! — (Pavza.) — Ti, Matija, koliko let pa sva že skupaj?

SEDLAR (*premišljuje in se praska po glavi*). Precej let je. Menda — petdeset.

SEDLARICA. Ali je že petdeset, ali bo kmalu?

SEDLAR (*odloži pipico*). Čakaj . . . Vzela sva se leta 1887. Bilo je pozimi, to vem; dosti snega je bilo in dosti starega vina. V katerem letu pa smo zdaj?

SEDLARICA. Kaj jaz vem! Nič nam ne povedo . . . Čakaj . . . Ko se je Matiček rodil, sva bila skupaj eno leto.

SEDLAR. Da. To je bilo leta 1888.

SEDLARICA. Ko je Matička v fabriki ubilo, mu je bilo 35 let. Čakaj . . . Tega je zdaj štirinajst let. Prištej štirinajst let in prištej eno leto . . .

OBA (*štejeta na prste nekaj momentov*).

SEDLAR. V moji buči je vse megleno — ali dozdeva se mi, da dosti manj od petdeset ni —

SEDLARICA. Baš prav je! Petdeset let!

SEDLAR. Kaj si rekla?

SEDLARICA (*zavpije*). Petdeset!

SEDLAR. (*kima*). Torej petdeset . . . Se mi je zdelo. Da, da . . . petdeset . . . In kaj imava danes od teh petdesetih let, Katka?

SEDLARICA (*skomigne*). Kaj imava! Tole luknjo! Prazne čeljusti! Napol slepoto in napol gluhotu! Ti imaš revmatizem in jaz večer glavobol . . .

SEDLAR. Ko je bil Matiček star dve leti, sem jaz odšel v Ameriko. Za kruhom.

SEDLARICA (*kima*). Da. Pustil si me samo z dvema otrokoma. Pet let sem sama garala po tistih njivah in v trtju.

SEDLAR. In jaz sem garal tukaj na farmah in v rudnikih in tebi sem pošiljal dolarje vsake tri mesece.

SEDLARICA. Kaj si rekel?

SEDLAR (*zavpije močno*). Vsake tri mesece sem ti poslal denar.

SEDLARICA (*skomigne*). Morda si poslal, ali jaz sem dobila vsakega pol leta.

SEDLAR. To ni res, Katka! Poslal sem vsake tri mesece.

SEDLARICA. Ne vem, kam si poslal polovico . . .

SEDLAR. Kaj si rekla?

SEDLARICA. Nič!

SEDLAR. Dosti sem ti poslal, ni ti bilo treba sami garati. Lahko bi bila najela težaka.

SEDLARICA. Da — včasih sem najela Kočarjevega Martina. Dober delavec je bil.

SEDLAR. Pet let kasneje si ti prišla za mano v Ameriko z otrokoma. Od takrat garava skupaj vsa ta leta.

Vse, kar sva prigarala, sva dala Matičku in Katici. Nama ni ostalo nič — in zdaj nimava nič . . .

SEDLARICA. Matiček in Katka sta pa umrla — in zdaj res nimava nič.

SEDLAR. Zakaj ti to pripovedujem? Saj sama veš vse.

SEDLARICA. Da, vem . . . (*Ga gleda nekaj hipov*.) Matija!

SEDLAR (*se zgane*). Kaj je, Katka?

SEDLARICA. Ali si mi vse povedal? Čisto vse, kar je bilo s tabo, ko si bil pet let sam v Ameriki? . . .

SEDLAR (*nemiren*). Kaj bi ti pravil, Katka? — Kaj naj bi bilo takega? — Kako bi se spomnil vseh onih neumnosti? — (Molči in se bori s seboj.) O, da, da! Nekaj je, česar ti še nisem povedal.

SEDLARICA. Kar povej, povej, Matija!

SEDLAR. Enkrat sem bil pijan . . . nisem vedel, kaj delam . . . in kupil sem si žensko. (*Sramežljivo gleda v njo*.)

SEDLARICA (*kima*). Samo enkrat?

SEDLAR (*menca*). Eh, morda je bilo dvakrat — trikrat . . .

SEDLARICA (*se nagne k njemu*). Kaj si rekel?

SEDLAR (*zavpije*). Boš zdaj huda name?

SEDLARICA. Prav nič nisem huda. Saj jaz — jaz nisem bila nič boljša . . .

SEDLAR (*ostrmi*). Kaj praviš? —

SEDLARICA. Ko sem bila v onih letih sama v starem kraju — sem imela opravke s Kočarjevim Martinom, ki je delal pri meni . . . Dober delavec je bil.

SEDLAR (*razburjen za hip*). Res? — O, ti nesnaga!

SEDLARICA. Zakaj nesnaga? — Mar sem jaz tebi rekla: nesnaga? (*Strmi zamišljeno v tla*.)

(Pavza.)

SEDLAR (*se hitro umiri*). Nu, zakaj molčiš, Katka?

SEDLARICA. Premišljudem, zakaj je na svetu dvojna mera: — ena za moške in ena za ženske . . .

SEDLAR. Nu, nu, nu! Saj nisem — saj ne bom nič rekel. Kar je bilo, je bilo . . . Pozabi!

SEDLARICA (*v skrbeh*). Ti ne boš pozabil, Matija!

SEDLAR (*menca*). Prav za prav, kaj bi se midva na stara leta brigala, kako merijo moške in ženske. To so cunje! In midva sva že davno preko tega . . . Saj veš, za te reči sva že mrtva — in kmalu bova mrtva za vse!

SEDLARICA. Dobro in prav bi bilo, če bi bila mrtva — še predno je prišla petdesetletnica. Resnica je nož, ki reže in zareže globoko . . .

SEDLAR. Da, da! Lepo in prijetno je živeti samo v laži . . . Srečen je samo oni človek, ki preživi vse svoje življenje in umrje v sladki laži! . . . (Pavza.) . . . Katka!

SEDLARICA. Kaj je, Matija.

SEDLAR. Zakaj se nisem jaz tebi zlagal in zakaj se nisi ti meni zlagala? . . .

SEDLARICA (*molči*).

SEDLAR. Katka! Zakaj sva se danes izpovedala drug drugemu? — Zakaj sva si povedala nekaj resnice?

SEDLARICA. Vedela sem: ti ne boš pozabil, Matija . . . In jaz sem kriva tega!

SEDLAR (*tožeče*). Nu, nu — nisem — ne bom nič rekel!

SEDLARICA. Ako jaz umrem prva in ti ostaneš sam, boš bolan, star siromak. Resnica te bo bolela . . .

SEDLAR. Kaj pa, če jaz umrem prvi in ti ostaneš sama, ali tebe ne bo nič bolelo?

SEDLARICA. Oh, največja sreča za naju oba bi bila, če bi skupaj umrla! . . .

SEDLAR. Ali ni bil iz Črnomlja tisti, ki je rekel: življenje je godla, mi pa smo kuhalnica, ki to godlo mešamo . . . ?

SEDLARICA. Prava reč! Življenje je to, kar smo mi: godla ali svatba ali oboje ali — nič. — Vidiš, ta je tudi iz Črnomlja.

SEDLAR. Naj bo kakor hoče, ampak resnica je hudič . . .

SEDLARICA. Saj sem vedela: ti ne boš pozabil, Matija!

SEDLAR. Še nekdo je bil, ki je rekel: človek ozdravi, kadar umrje. — Prav je imel! Revez, ki trpi od resnice, mora umreti! Smrt je zanj najboljše zdravilo.

SEDLARICA. Ti si tak revež, Matija!

SEDLAR (*se zgane*). Kaj pa ti?

SEDLARICA. Mene resnica nič ne boli. Edino to me boli, ker sem že odmrta za vsak užitek v življenju — ker sem nepotrebna vsakomur.

SEDLAR. To ni res. Meni si potrebna! Brez tebe bi mi bil strašen dolgčas.

SEDLARICA (*poudarjajoče*). To je bilo morda res do — danes; od danes te bom bolela — v muko in dolgočasje ti bom, kajti ti ne preneseš resnice . . . Le priznaj! Slab si, majhen, malosrčen!

BERT POGANO: Roke perice

SEDLAR (*tožeče*). Zakaj me delaš majhnega, Katka? In šele zdaj ob petdesetletnici najinega skupnega življenja!

SEDLARICA. Jaz te ne delam. Tvoje besede te delajo. Kdor ni majhen, se ne boji resnice, pa naj bo resnica še tako trpka . . .

SEDLAR (*se nagne k njej*). Kaj si rekla?

SEDLARICA. Zdi se mi, da me včasih nalašč nočeš slišati . . .

SEDLAR. Še ne razumem!

SEDLARICA. Jaz pa tebe ne razumem!

SEDLAR (*odmahne z roko*).

SEDLARICA. In baš zdaj bi se midva morala najbolje razumeti.

SEDLAR. Ali se bova zdaj prepirala, Katka?

SEDLARICA. Jaz se ne prepiram.

SEDLAR. Dobro. Obudiva raje še lepe spomine. Danes se spodobi. Najina petdesetletnica je!

SEDLARICA (*leno prikima*). Imaš kaj lepih spominov, Matija? Kaj je bilo lepega v tvojem tolikoletnem garanju v jamah, fabrikah in na farmah? — Kaj lepega je bilo v mojem garanju v hiši in okrog hiše? Kaj imava

danes od tega? Otroka sta nama umrla in ostali so nama vnuki, ki niso več naši . . . Stari kraj je za naju že davno mrtev in Amerika je za naju tudi umrla . . . In zdaj naj živiva od spominov in za spomine!

SEDLAR. Res je, da je nama vse umrlo, ampak spomini —

SEDLARICA. Kaj spomini? Kaj boš s spomini? Lepih spominov je bore malo, slabih — kaj boš s slabimi spomini?

SEDLAR (*resignirano*). Ti si danes nataktnjena, Katka.

SEDLARICA. Ali nisi ti nataktnjen — baš zaradi mojih spominov?

SEDLAR (*se nagne k njej*). Kaj si rekla?

SEDLARICA (*trdo*). Rekla sem, da se pojdi solit, Matija!

SEDLAR (*užaljen*). Zakaj? Ali si še jezna name?

SEDLARICA. Zakaj bi bila jezna?

SEDLAR (*molči in vzame pipico, iz katere potegne; ker ne gori več, išče užigalic po žepih in ker jih ne najde, vstane in stiska za užigalicami na polici nad plinsko pečico*).

SEDLARICA (*začuti, da je hladno v sobi in se stisne; ozre se k oknu in šele zdaj opazi, da je odprto*). Matija, okno je odprto. Kdo je odprl okno?

SEDLAR (*ki ni našel užigalic, se malce razburi in se hitro obrne proti oknu, pri tem pa močno zadene s telesom ob pečico in nevede sune v užigalnik, ki se odpre*). Ne vem, kdo je odprl okno. Jaz ga nisem. (*Caplja k oknu in ga zapre*.)

SEDLARICA. Oh, ta nerodnost! (*Se stresce*). Tako hladno je v sobi. Kako je pa peč, Matija? Ali ne gori več?

SEDLAR (*stopi k pečici in jo potiplje*). Peč je mrzla. Užigalic pa ni, da bi užgal plin. (*Še išče po žepih in polici*.)

SEDLARICA. Ta je pa lepa! Peč zaprta in okno odprto sredi zime! Kdo je nama to naredil?

SEDLAR (*potrč prisede k njej na sofo*). Ne morem najti, ne morem užgati. Počakati morava, da pride Vinčo ali Tončka. Saj ni mrzlo, Katka. Mene nič ne zebe.

SEDLARICA. Ševeda te ne zebe, ker si trmoglav . . . Samo sebe vidiš . . .

SEDLAR. Eh, če bi bila ti bolj potrpežljiva! . . .

SEDLARICA. Baš to, česar tebi manjka — meni očitaš.

SEDLAR (*se nagne k njej*). Kaj si rekla, Katka?

SEDLARICA (*zavpije*). Nič. —

(Pavza. — V sobi se prične mračiti.)

SEDLAR (*se stresava*). Prav imaš, Katka, hladno je. . . In zrak je kisel, težak . . . (*Grabi se za glavo*.)

SEDLARICA. Praviš, da ti je zrak kisel? Meni je sladek . . . Kako to? . . .

SEDLAR. Ali se boš ti kdaj z mano strinjala, Katka? . . . Pravim ti, da zrak je kisel in gost . . . kar duši me . . .

SEDLARICA. Zmirom si protiven, Matija . . . Do zdaj si samo videl in čul narobe — zdaj pa tudi vonjaš narobe! . . .

(Pavza. Vedno bolj temno v sobi.)

SEDLAR (*kašlja, lovi sapo, govori pretrgano*). Nič — nič — narobe . . . Dobro — čutim — kislobo, ki me — duši . . . Zakaj? . . .

SEDLARICA (*tudi lovi sapo, je vsa nemirna*). Zakaj — zakaj? Matija — zakaj si zmirom tak? . . .

SEDLAR (*maha z rokama*). Ali — te — še zebe — Katka? . . . Meni — je vroče . . .

SEDLARICA (*skuša vstati z sofe, a ne more; glas ji je zdaj pridušen, zamolkel*). Enkrat — enkrat — imaš — prav — Matija . . . Matija . . . Vroče je — vroče . . . Kdaj si zakuril — Matija? . . . Kdaj in — — zakaj? . . .

SEDLAR (*pada v nezavest*). O—o—o! V jami — smo — pri stroju — bliska se — eksplozija prihaja . . . Resnica — — spomini . . .

SEDLARICA (*šepetaje*). Qh, Martin! — — Ti si — Martin! . . .

OBA (*mehanično zlezeta skupaj*).

(Pavza. Popolna tema v sobi.)

VINKO (*odpre vrata, ali naglo si z dlanjo pokrije nos in usta in odskoči nazaj*). Kaj je to? Puh! —

TONČKA (*pogleda v sobo in vonja*). Plin! — V sobi je plin! — O! Zapri peč! Odpri vrata, odpri okno, brž, Vinko!

VINKO (*skoči v sobo, tišči si nos in steče k peči, katero zapre, nato pa k oknu, ki ga odpre na stežaj, nakar zbeži nazaj k vratom*).

TONČKA (*med vrati*). Luč! Naredi luč, Vinko! — Kje sta stara dva? Kaj sta storila? . . .

VINKO (*skoči nazaj v sobo in pritisne gumb na steni,*

da se užge električna svetilka; obstrmita v dvojico, ki leži sede tamkaj stisnjena skupaj).

TONČKA (*plane k zofi*). Stari oče! Stara mati! Ali čujeta? Nocoj je vajina zlata svatba . . . Spodaj je že vse pripravljeno in gostje prihajajo . . . (*Ogleduje ju in tiplje; obupno*). Mrzla sta — mrtva! (*Plašno in nemo odskoči*.)

VINKO. Usmrtila sta se s plinom, zadušila . . .

TONČKA (*vije roki*). Pa zakaj, zakaj sta to storila? — In baš danes, baš nocoj! Pojedina je pripravljena, gostje pridejo — in zdaj ne bo nič. Kaj naj porečemo gostom? . . .

VINKO. Ti, Tončka, jim pojasni. Jaz ne bom!

TONČKA. Kako naj pojasnimo? Kaj naj rečemo?

VINKO (*pokašljeje*). Nu, Tončka — če hočeš ali nočeš, zdaj — zdaj pa bomo zares prišli v časopise — in še kako!

(Zastor.)

Etbin Kristan:

OB PRVEM MAJU

Večni čudež se je zopet uresničil;
grob se je odprl in vstalo je življenje.
Smrti ni nikjer; le zagrinjalo gosto
skriva žejnemu očesu prenovljenje.

Mladi maj se je po dolgi zimi vrnil
z vso prelestjo oživljenih lok zelenih,
s pesmijo potokov, še pred kratkim zmrzlih,
s čarom prvih cvetov, belih in rumenih.

Čez planjavo, s svežo dražestjo posuto,
lahno stopa Maj, glasnik rasti mogočne,
nosi zalog leta, rož, kresnic in vriskov,
obljubljuje žetev in plodove sočne.

Mladi maj, oznanjevalec jasnih časov,
trosi pestre barve po preprogah zemlje
in razliva solnčni blišč na dol in gore,
krajša sence in z neba mrakove jemlje.

Človek, zemlje dete, gleda Vesne delo.
Tajna majska moč v srce mu rahlo sega,
kakor v drevju sok se kri mu vsa ogreva,
glas vabljiv, neznan, se v duši mu razlega.

Slutnja vstaja, tiha slutnja o Lepoti,
ki globoko pokopana pod gomilo
po vstajenju hrepene nestrpno čaka
na junaka, da jo reši z mlado silo.

Majnik je zelen, cvetov in solnčno jasen . . .
Kje li je lepota v sužnjem življenju?
V jami noč, v tovarni mrak, doma trohno;
vse pogreza se v breznadejnem trpljenju.

Ne v breznadejnem! Premagana je zima,
po poljani, v gozdu vse brsti in klije,
zrak celo je poln duhtenja in šumenja;
ptič je našel prostor in si gnezdo vije.

Le slabost vzdihuje, revica, brez upa.
Kar brezmočno hira, si pogreb pripravlja,

piše oporoko in si križ naroča;
kar je živo, krepko, majski dan proslavlja.

Ni lepote še v življenju siromaka . . .
Ni toplote, kadar zimski sever brije.
Korenina pod zemljo in ledom čaka,
ko pa pride maj, si k solncu pot prerije.

Tudi človek, mnogih lažnih upov žrtev,
sme gojiti v svojem srcu zlate nade;
tudi njemu maj lahko vzcvete čaroben
in prokletstva stolp lahko se v prah razpade.

Človek bedni, varale so te obljube
in tolažbe so meglene te slepile,
ki so plavale pred tabo kakor veše,
skozi mrak in noč v močvirje te vabile.

Na začaranem si svetu dolgo živel;
pravljice so kakor z mrežo te ovile.
Ko poslušal bajke si iz pen in sape,
so strupene kače gorko kri ti pile.

In zamrl je up, zbolela živa vera.
Zračne vse graščine so se potopile,
zlato hrami boljših dni so pogoreli,
izkadila se zavest je tvoje sile.

Glej! Zeleni Maj prinaša novo nado.
Kličete glasno, da jo v oblike žive
s svojo silno stvarniško močjo pretvoriš,
da poseješ zdaj za leto svoje njive.

Čarodejstev ni; resnice ni iz pravljič.
Plod le tam zoreva, kjer je bilo seme.
Zmagati ne more, kdor se ne bojuje;
V boj ne gre junak brez vojskine opreme.

Upaj, človek! Če je bojna tvoja volja,
bo resnica sveta, kar je danes nada,
in Lepota, v temo med zverjad pregnana,
kadar zmagaš, tvoje sile bo nagrada.

Ivan Jontez:

UŽALJENI SVETNIK

DAN je bil kot nalašč za takšen izlet v vesoljstvo: julijsko solnce je čepelo nekje za lenimi sivimi oblaki in zrak je bil težek in vlažen. V kosteh mi je ždela nemarna utrujenost in možganska skorja se še zgenila ni ob pogledu na bele tipke pisalnega stroja in brezupno belino prazne pole papirja, ki je s strojevega valjarja v hladnem pričakovanju neusmiljeno strmela vame. Še ob devetih dopoldne sem se bil vsedel pred to klepalce, ki že šest let verno prisluškuje mojim mislim, srčnim utripom, dvomom, dognanjem, razočaranjem in sploh vsemu temu, kar skupaj vzeto in sešteto predstavlja moj nebogljeni Jaz ter vse to zvesto prenaša na čiste bele pole papirja; še ob devetih dopoldne sem natipkal na vrh pole svoje ime in dodal dvopičje, ki se mi je zdaj, ob eni popoldne, še vedno zlobno posmehovalo s papirja, kakor bi hotelo reči: "Nu, kaj pa je danes s tvojo čislano bistro glavico? Ne bo nič? Moratorij?"

Sprva za zlodja nisem mogel dobiti ustrežajočega naslova za nameravani članek, potem se mi je vrnilo v misel, da je prav za prav bedasto in ničemurno, postavljati ime nad naslov ali pod njega, kateri pomislek sem pa odpravil z lagodno ugotovitvijo, da pač ne velja pošiljati v svet produktov brez neke varnostne znamke, naj je že vredna dosti ali nič, nazadnje sem se pa začel znati nad sicer docela nedolžnim dvopičjem.

"Preklete dvopičje!" sem se razjezil da le kaj. "Prav tako hinavsko obračaš oči proti nebu in se zgleduješ nad menoj kakor tercijska, ki se zgleduje nad 'pokvarjenostjo današnjega sveta' ter se pri tem pri duši raduje, da je razoznalemu svetu ostalo prikrito, kako je nekoč tudi ona voljno in z naslodo prisluhnila glasu zapeljivca in ubogala Kačo! Fej te bodi! Pa ti kaj napravi, ničla ničlasta! Ne moreš a? Kakopak — brez mene si in ostaneš nebogljen ničla . . . Da, da, saj se razumemo . . ."

Naposled sem pozabil, o čem sem bil namenjen pisati! Jezno sem pograbil kup časopisov in magazinov ter z njimi pokril svoje klepalce. Nato se mse leno pretegnil na stolu ter izpod polzaprtih trepalnic ogledoval mastne, kričeče naslove na prvih straneh teh časopisov:

ŠPANIJA MOBILIZIRA DELAVCE PROTI FAŠISTOM—COUGHLIN ZMERJA ROOSEVELTA Z LAŽNJVCEM—AMERIŠKA PPLAVKA IZKLJUČENA OD OLIMPIJSKIH TEKEM, KER JE PILA—LONDON 'SPREJEL' NOMINACIJO S POPLAVO MEGLENIH FRAZ—CALIFORNIJSKI 'MORILEC S KAČAM' OBSOJEN NA SMRT—NORMAN THOMAS HVALI ROOSEVELTA—MISTERIJOZEN UMOR ŠTUDENTKE V SEVERNI CAROLINI—GOSPOD SAN SIMEONA ODKRIVA 'RUMENO NEVARNOST'—DUHOVNIK POVOZIL V SMRT TOWNSENDVEGA DELEGATA IN ZBEŽAL—PREKLJANJE MED TOWNSENDOVCI SE VESELO NADALJUJE—HITLER SNUBI JUGOSLAVIJO ZA SVOJ PROTISOVJETSKI BLOK—MATI OSTRIGLA DO KOŽE MLADOLETNO HČERKO, DA JO OSRAMOTI, KER SI JE DALA SKODRATI LASE—RAZKOL V A. D. F. NA MRTVI TOČKI—ZVEZNI DETEKTIVI NA LOVU ZA NOVIM 'LJUDSKIM SOVRAŽNIKOM ŠT. 1—TERORIZEM ČRNE LEGIJE --

Sklenil sem roke za tilnikom, se naslonil nazaj, da je moj stol malone izgubil ravnotežje, ter zatisnil oči. Naj kdo reče, da svet ni do kraja zmešan! sem vzkliknil pri sebi. Saj se človek več v njem ne spozna! In potem še ta domača godlja, po kateri si prisiljen brodit!

Ej, tudi naša velika vas ni kazala očem razveseljive slike. Klerikalci so se v svoji brezmejni zabitosti pripravljali, da postavijo poleg spomenika indijanskega misijonarja Barage spomenika vrhniškemu biču Cankarju in goriškemu slavčku Gregorčiču. Sčasoma morda postavijo poleg te čudne kombinacije še Jegliča in Mahniča — prehlajeni so dovolj! Na naši strani smo pa iskali Mesijo, ki bi nas potegnil iz močvirja scaganosti in nemarnega cipcjanja, v katero so nas potisnile čezmerna nevoščljivost, častilakomnost, breznačelnost in nezmožnost; ustanavljali smo novo revijo in ugibali, kdo bi spet rad "prišel do korita"; na glas smo se bahali z našo umetniško šolo, katero je vodil umetnik-rojak ter le temu šepetajoč oponašali njegovo plačo, ki je znašala ušivih sedem dolarjev na teden; socialisti so se zmrdovali nad liberalci, ti pa nad socialisti, in drug drugemu niso prav nič zapali; ljudje, ki so se nam postavili za voditelje, so drug drugemu ubijali ugled in spodnašali tla ter gojili in vzbujali drug drugemu najbolj bedaste predsodke, ker so se bali vsak posebej, da ne bi kdo prerastel ostale ali celo storil kaj koristnega za narod ali mu pokazal pravo pot; bila je to žalostna doba — doba 'kampanj šepetanja', vzbujanja grdih osebnih predsodkov, nezaupanja, hinavščine, zavratnosti in splošne zavoženosti. Preprosto ljudstvo je pa osuplo zmajevalo z glavami ter se bolj in boljanimalo za balincanje, pritrkavanje s kozarci, poroke, obletnice, pogrebe in pogrebnička Tonke meglene filme porok, pogrebov, procesij in podobnega, snete na tej in oni strani Atlantika.

Pred mojimi notranjimi očmi je zalebdela tragikomična slika:

V močvirnatih globeli se je gnetla čreda ponorelih ovnov, ki so se besno borili med seboj za šop oblatene trave in za ogledalce iz blatne kaluže. Iz gobcev so jim silile pene in izpod parkljev jim je brizgalo sluzasto zelenkasto blato, s katerim so že bili vsi nemarno oškropljeni. Na bregovih okrog globeli so se pa pasle črede ovac, se čudile, meketale, mulile travo in stikale glave skupaj. Pa se je priplazil iz grmovja volk, zaničljivo pogledal norce v globeli in planil na najbližjo ovco. Čez čas se je priklatil drugi volk, potem tretji, četrti . . . in kmalu se te volčje mreine niti skrivati niso več hotele, temveč se predrzno sprehajale med ovcami in z očmi, iz katerih so švigali zublji nenasitnega teka, izbirale najtolstejše med njimi. . . Ovni v globeli, slepi in gluhi za vse, kar se je dogajalo okrog njih, so se pa dalje besno borili drug z drugim in vsak z vsemi ter se pogrezali v sluzasto blato . . . vse zaradi šopa oblatene trave in ogledalca iz blatne kaluže! —

Rad bi se bil zasmejal tej svoji primeri, a ni šlo. Nato sem zaklel:

"Hudič vzemi vse skupaj! Takšna kolobocija! Norišnica! In za povrh še to pusto vreme . . . Saj ni več za živejši v tej blaznici! O, Azrael, ko bi zdajle izvolil priti pome, nič se ne bi branil —"

Tisti hip sem na čelu občutil nekaj hladnega in ko sem odprl oči, sem uzrl pred seboj mrkega poslanca smrti.

"Tvoja želja se je izpolnila," je mrzlo dihnil vame. "Odpravi se!"

Lepa reč! sem si mislil. Vraga kličeš in evo — vrag stoji pred teboj! Zdaj ga pa odženi, če si upaš!

Oni je mrzlo pripomnil:

"Požuri se! Jaz imam še opravka v Španiji in se mi mudi od tod."

Prikimal sem. Poznal sem že zlomka neizprosnega in vedel, da mi ni kazalo drugega kot lepo ubogati in odriniti z njim. Vendar pa sem se hotel poprej posloviti od svoje tesne, mračne sobice in stvari, ki so jo delalo mojo.

Nad mojo posteljo visi lesorez, lastni portret umetnika Iskre: lačen razumevanja in kruha si s požrtvovalno odločnostjo utira pot skozi plotove, med katere ga hoče stisniti človeško nerazumevanje in majhenost, za njim se pa sesedajo v kup skromne stavbe neizpolnjenih pričakovanj. Vselej, kadar sem motril ta lesorez, mi je postalo težko pri duši in na jezik so mi silile trpke besede. Poveljil sem se:

"Srečno, prijatelj! In verjemi mi, da mi je srčno žal, da ne odhajaš zdajle z menoj v brezčasje, temveč se boš moral dalje boriti z vso to sebičnostjo, nakičenostjo, zabitostjo in malenkostnostjo, ki nalik ostudnim kuščaricam preže na vse, kar pride iz nas lepega in čistega . . . Nimaš sreče . . ."

Ogledalo na steni, v katerem sem rad ničemurno "proučeval" poteze svojega obraza, me to pot ni zanimalo. Kaj bi z ogledalom na pragu brezčasje? Od raznih drobnarij na omari in toplomera na steni, ki je kazal 85 stopinj Fahrenheita, sem se poslovil brez obžalovanja. Težje je šlo s knjigami: H. G. Wellsovih "Obrisov zgodovine" nisem še premlal, Shakespeare me je čakal še nedotaknjen, Londonovega "Martina Edena" in Adamičevih "Vnukov" nisem še prečital drugič, kakor sem si bil obljubil in še toliko drugih knjig je čakalo, da jih vzamem v roke. Kdo ve, kaj čaka zdaj te moje knjige, ki sem jih bil zbral s tolikšno ljubeznijo in bil tako ponosen nanje? Kakšna škoda, da jih nisem mogel vzeti s seboj! In potem moji zapiski in pisma v skrivnem predalu pisalne mize: le zakaj nisem vsega tega uničil, da ne bi mogli perverzni ljudje vtikati nosove v skrivnosti, do katerih nimajo nobene pravice? Zdaj je seveda prepozno. Kar pripravi se, Matija, da se ti bodo mrtvemu smejali, se zgražali nad teboj ter ti privoščili robotih kletvic in pskov, ko bodo poleg raznih navčnih osebnih odkritosrčnosti naleteli tudi na nepocukrano sodbo, ki si si jo bil ustvaril o njih! —

Naposled se je moj pogled ustavil na mojem klepalcu. Srečno, stari tovariš! Da bi te dobil v roke človek, ki bi bil zmožen spoznati, da takle majhen strojček včasih nudi človeku več razumevanja, tolažbe in prijateljske opore kakor ljudje! Le človek, ki je bil kdaj čisto sam in zapuščen in malone od vseh napačno razumljen, lahko ceni pravilno vrednost takega zvestega tovarštva, kakršnega si mi nudilo ti, pokorno klepalce.

Komaj nekaj sekund časa so mi vzele vse te misli, a Azrael je že postal nestrpen. "Požuri se vendar!" je zahteval, češ, da se mu mudi v Španijo. "In naposled je vendar vsa ta ropotija zdaj za tebe brez vsakega pomena!"

Molče sem se pokoril njegovi despotski volji ter stopil z njim skozi okno. Kmalu sva bila nad lenimi sivimi oblaki in pod črnim brezračjem.

Nekje nad Španijo sva se za hip ustavila. "Počakaj!" mi je velel mrki Azrael; "moram iti pogledat, kaj počno tam doli."

Na Španiji so ležali težki črni oblaki. To me je zelo dražilo, kajti mučila me je radovednost, kako potekajo stvari tam doli in ali so španski delavci že pomandrili v prah sovražno fašistično svojat in njene divje črne zaveznike iz Maroka. Priznati moram, da je bila to moja najbolj iskrena želja, kajti fašizem in fašiste sem na moč pristrčno sovražil in če bi mogel, bi jih sam lastnoročno utopil v žlici vode. Tega sovraštva se tudi po smrti nisem mogel otresti. Lepo me bo pogledal Stari v nebesih! Pa kaj — mar je bila moja krivda, da je bil svet okužen s tako gnilobo in golaznijo? Da bi jo ljubil, bi bilo pač nepravilno zahtevati od poštenega človeka! Stari naj

kar lepo molči, če noče slišati prav grenkih! Zakaj pa trpi to golazen in to gnilobo, ne da bi z mezincem ganil, da se jo zatre, izžge, potopi na dno morja?! —

Črnega angela kar ni hotelo biti nazaj in jaz sem se čakanja tako naveličal, da sem jo na svojo lastno odgovornost ubral proti nebesom. Spotoma sem se začel ukvarjati z mislijo, ali niso morda cerkveni očaki imeli v mislih Časa, Prostora in Snovi, ki so trije in vendar eno, ko so iznašli znano "skrivnost sv. Trojice", ki se je tako izvrstno izkazala kot pretrd oreh za vedoželjno Avguštinovo glavico. In priznati moram, da se mi ta domneva ni videla niti malo neumna, nemogoča ali neverjetna. Tudi cerkveni očetje so nedvomno opazili Čas, zaslutili Prostor in otipali Snov ter bolj ali manj jasno zaslutili, da prvega ne more biti brez drugega ali tretjega in obratno in da je navsezadnje to troje nedeljivo Eno. Škoda le, da niso vedeli za matematična dognanja Einsteinova in njegovo teorijo o četrti dimenziji, kajti potem bi nam bili najbrž dali namesto sv. Trojice sv. Četvorico.

To razmišljanje me je tako raztreslo, da sem v brezmejnosti zašel ter dosegel svoj cilj šele po velikem ovinku in precejšnji zamudi. Azrael me je bil prehitel in medtem privedel pred božji sodni stol pisano skupino Špancev, katere so baš začeli zasliševati, ko sem mimo dremačočega Petra smuknil skozi odprta vrata v megleno dvorano nebes.

Odnekod se je prizibal moj angel varuh, ki se mu je poznalo na očeh, da je bila za njim neprespana noč. "Kaj pa ti zopet iščeš tod?" me je zaspano pobaral ter se opravičil, da je noč prebil na veselici, ki so v nebesih na dnevnem redu za izvoljence. "Saj ni še dolgo tega, odkar ti je Stari dovolil povratek na Zemljo! Si ga spet kaj polomil?"

Povedal sem mu, kako sem si bil zaželel smrti in bil ročno uslišan.

"In zdaj nemara obžaluješ svojo nepremišljenost," je menil moj zali varuh ter mu sočutno pogledal.

"Tega baš nisem rekel," sem se odrezal. "Svet je postal tako strahovito zmešan, da mu ni več videti pomoči. Kokoš brez glave! Vsakovrstne ostudne golazni in nesnage kar mrgoli. In ljudem kar ne moreš dopovedati, da ni drugega izhoda, kot da se vso to golazen uniči in nesnago požge. Pa si misliš: Saj jim ni pomoči, ko nočejo, da bi jim bilo pomagano, proti njihovi volji jim pa ne moreš pomagati in ti ne preostane nič drugega kot trpeti z njimi, čeprav dobro veš, da je vse to trpljenje popolnoma odveč in nepotrebno in da bi imenitno shajali brez njega. In si naravno zaželiš smrti, da te reši iz te kolobocije, v kateri trpiš toliko bolj, kolikor bolj se je zavedaš in vidiš njen nezmisel."

Moj angelj je razumevajoče prikimal.

"Razumem te. Človek obupa nad to zmedo pri vas. Ampak, kar mene trenutno najbolj zanima, je vprašanje, kaj si počel tam doli, odkar smo te zadnjič tako gladko rešili iz precepa? Priznati moram namreč, da sem te po tistem dogodku docela zanemaril . . . Bitjem občutljivih oči in natančnih noskov in ušesc, kot smo angeli, se ta vaša gniloba, nesnaga in neubrano vreščanje upira . . . Saj razumeš? Z ljudmi tvoje vrste se da pogovoriti . . . Kaj sem že hotel reči? Da, kaj si ta čas počel? Česa posebnega te najbrž ne bodo mogli obtožiti, ker si pač živel v ozkih razmerah med majhnimi ljudmi, vendar bi bilo dobro, da mi zaupaš nekaj tega, kar si počel, da se bom mogel pripraviti za obrambo."

Nebeški dečko se mi je s svojo odkritosrčnostjo in še posebej z laskavo opazko o "ljudeh moje vrste" zelo prikupil, da sem mu odkrito zaupal svoje križe in težave.

"Izrednega se ni zgodilo nič, ker pač nisem živel med izrednimi ljudmi, ako odštejemo izredno zabitost in maj-

čkenost, ki z vseh strani boljši vate. Tisto potovanje v nebesa sem potem lepo opisal in mislim, da nisem pri tem nikomur storil krivice. Potem sem obupal nad vsem ter se neznanško polenil. Bil sem strašno nezadovoljen z vsem in vsemi, vero v druge in vase sem izgubil ter se pošteno potrudil, da bi si skrajšal življenje na minimum, v kateri namen sem se poslužil alkohola. Ta samoučevalni proces je bil pa preveč počasen in boleč, pa tudi prebedast se mi je začel dozdevati, zato sem se naposled odločil ociganiti smrt in pa vse tiste dobre ljudi, ki so se pristrčno veselili mojega padca v nižine pijančevanja ter mi iskreno privoščili, da bi se čim prej enkrat za vselej stegnil v najbližjem občestnem jarku: odpovedal sem se alkoholu, se pošteno naspal, se čvrsto pretegnil, vzravnal nakrivljeno hrbtenico in spet nameril korak na našo majhno pozornico. S tem sem seveda razočaral vse tiste dobre ljudi, ki so me upali v kratkem najti mrzlega v blatu kakega občestnega jarka, kar me ni niti malo žalostilo, temveč sem se ob pogledu na njihove dolge obraze imenitno zabaval. Tako slabi igralci so! Dokler sem tonil, so me hinavsko obžalovali na glas: "Škoda fanta . . ." in na obrazih si jim videl, da je njihova srca opajala pobožna želja: "Da bi le zagazil še globlje in kmalu utonil!" In ko sem naposled splaval na breg ter stopil na trda tla, so mi hinavsko čestitali, niso pa mogli pri tem skriti razočaranja, da si jim videl na obrazih jezne besede, ki si jih niso upali izreči: "Lump, ogoljufal si nas!" Zabavno."

"Obžalovanja vredno," je pripomnil nebeški dečko.

"Niti malo!" sem ga ročno zavrnil. "Ti ljudje namreč predstavljajo majhno manjšino, ki se je hotela dvigniti nad ljudstvo in se igrati bogove, a je dosegla le to, da so jo vetrovi napuha, domišljavosti in častilakomnosti odtrgali od ljudstva ter jo tresčili v močvirne džungle krastavega egoizma, nevoščljivosti in zlobe, v kateri neslavno tonejo. Ljudstva, preprostega ljudstva, med katerim imam tudi jaz mnogo iskrenih prijateljev in katero navzlic neizbežnim majhnim hibam pristrčno ljubim, tega ljudstva pa ta kuga ni zajela in je ostalo v jedru zdravo, pošteno in dobrohoteče. Le voditeljev mu manjka. In —"

"Prijatelj, kam si pa zašel?" me je tedaj prekinil nebeški dečko. "Saj te vendar nisem prosil, da mi začneš predavati o vrlinah in slabostih vašega ljudstva in njegovem sprijenem vodstvu! Jaz bi le rad vedel, kaj si ti počel tam doli! Kako pa je z zadevo Baraginega spomenika? Saj so ga postavili, ne?"

"Kako pak. In zdaj kanijo postaviti poleg še Cankarja in Gregorčiča. Glupost brez primere! Jaz sem jim svetoval, naj postavijo poleg njiju še Mahnič in Jegliča, da bo komedija popolna. Seveda so mi zabrusili, da se norčujem iz Baraginega spomina in podobno. Nu, jaz mislim, da je stvar začela že presedati tudi Baragi samemu, če jo opazuje."

V tem sva dospela do nebeškega sodnega stola, pred katerim sta stali dve skupini španskih duš: delavcev in fašistov. Besedo je imel zagovornik slednjih, koščeni dolgin fanatičnega udrtega obraza, ki je bil zavrt v črni halji, da je bil videti kot črna pošast.

"Ignacij iz Lojole," mi je zašepetal v uho moj spremljevalec. "Grozen človek, fanatik brez primere. Vse se ga boji. Starega napade revmatizem, kadarkoli stopi Lojolan predenj."

Nu, ko sem ga gledal, kako je besno krilil z rokami po zraku, se pačil kot božastnik in vreščal kot čarovnica: "Moji varovanci so umrli braneč Tvojo cerkev na zemlji, Tvojo vero in Tvojo čast, ki so jo hoteli tile rdeči hudiči uničiti!" se mi ni videl prav nič strašen ali imponirajoč, temveč kar od sile smešen. "Če imajo oni drugi količkaj dobrega zagovornika, se bodo zlahka opravičili in pripra-

vili temu zagrizenemu dervišu zasluženo blamažo," sem menil proti mojemu spremljevalcu, ki pa je nejeverno odmajal z glavo:

"Trda jim bo predla. Zagovornika menda sploh nima-jo. Lojole se vsi nebeški advokati bojijo."

Nu, lojolski fanatik se je naposled nehal peniti ter se izčrpan umaknil v ozadje, prepričan, da je zmago že izvojeval in da bodo duše hrabrih španskih delavcev poslane v najbolj vroči kot pekla. Urezal se je. Kajti iz skupine duš padlih delavcev sta se izločila mlad delavec in njegova nevesta ter pogumno stopila pred božji sodni stol.

"Gospod, naša trupla leže v mlakah lastne krvi v Sierride Guadarrami, na barcelonskih ulicah, okrog Cordobe, Seville, na jugu in severu Španije," sta povzela istočasno in z zvanečim glasom, v katerem ni bilo strahu in ki je obtoževal. "Padli smo, ko smo se borili za svoje pravice in za svobodo španskega ljudstva, katerega hočejo tisočletni zajedalci, med katerimi je tudi Tvoja cerkev, zopet zaslužniti. In če smo s tem grešili, tedaj tega greha ne obžalujemo, temveč smo ponosni n naj, kajti boljše je umreti s tem grehom na vesti, kakor živeti kot brezpravni sužnji! Tvoja cerkev, kot sva že rekla, nas je izdala in prodala zajedalskim tiranom: ali nas boš izdal tudi Ti, kakor zahteva nevredni sin španske zemlje Lojolan? Stori, kar hočeš. Toda, mi Ti povemo: če nas izdaš, potem ne maramo več imeti opravka s Teboj! Hvala lepa za takega boga, ki drži s tirani in morilci! Takih bogov ne maramo!"

Ponosno sta obmolnila.

V nebesih je nastala tišina, da bi se slišalo teči miško, če bi imeli v nebesih kaj miši, o čemer se nisem še prepričal. Vsi so odprtih ust strmeli v ponosni par in zlasti ženski svet se je tresel za njiju, pričakujoč najhujšega.

Mrki obraz Starega na prestolu iz srebrnih hlapov se je pogreznil v košato, nepočesano sivo brado. Mati in Sin in tisoči drugih nebeščanov, ki so sočuvstvovali z mladim španskim parom in njegovimi tovariši in tovarišicami, so plašno upirali oči v Sodnika, na čigar obrazu je bilo opaziti sledove težke notranje borbe, v čemer so nekateri videli prve znake bližajočega se tornada. Z galerije na levi, kjer so stale v intimnih gručah duše pisateljev, pesnikov in filozofov, pa je priušljaval porogljiv šepet:

"Aha, Stari je v zadregi! Z Lojolo in njegovimi derviši se ne bode rad, ker mu povzroča njihovo vreščanje trganje v glavi, zaupanja španskega ljudstva takisto ne bi rad izgubil, tako, da je res v viračem precepu . . . Le kako se bo izrezal?"

"Nemara bo poskušal nasititi volka in ohraniti ovco celo pri življenju, kakor poskuša ameriški Roosevelt . . ."

Tedaj se je Stari odločil in dvignil glavo. Njegov obraz je bil siv in truden. Njegove besede so padale v tišino kot kamenje v tolmun.

"Ko sem jih ustvaril, sem dal ljudem prosto izbiro, da si uravnajo življenje, kakor najboljše vedo in znajo. Pri tem mora tudi ostati. Naj si pomagajo sami! Dovolj dobrega in lepega sem jim dal, da bi jim ne bilo treba biti hudo, če bi znali vse moje darove pravilno porabiti. Če tega doslej niso bili zmožni, naj se naučijo tega. Če jih tlači krivica, naj jo zatro. Pravico naj si sami poiščejo, srečo ustvarijo. Naj si pomagajo sami, jaz se ne morem več brigati zanje kot nekoč, star sem in betežen in potrebujem počitka. Naj se te duše vrnejo na zemljo in tam obračunajo med seboj! Ti, Ignacij, pa mi daj mir in mi prizanesi s tvojimi političnimi tiradami. Sit sem jih do grla!"

"Toda, Pravični!" je v onemoglem obupu zasikal Lojolan; "zahtevam pravico za —"

"Dovolj!" ga je besno ustavil Stari in iz starčevskih oči

so mu švignile goreče strele. "Molči! Dovolj mi je tvojega tiranstva! Uh, ta revmatizem! . . ."

Strašilo iz Lojole je besno obmolnilo. Videl sem zlomku na obrazu, da so mu rojile v glavi hudobne in maščevalne misli.

Tedaj je pristopil k njemu eden izmed odhajajočih Špancev. Bil je oblečen v oficirski uniformi in če se ne motim, je bil najmanj polkovnik.

"Ekscelenca!" se je priklonil prvemu jezuitskemu generalu ter šepetajoč nadaljeval (toda ne dovolj tiho, da ga jaz ne bi mogel slišati): "Bodite brez skrbi, pravica nam je zagotovljena . . . Herr Hitler in signor Mussolini sta nam obljubila topov, letal, bomb, peklenskih plinov in vojakov . . . Ekscelenca, z njuno pomočjo nam pravica ne uide in tile psi —" in fašistični polkovnik je z očmi pokazal svoje rojake-delavce — "bodo še obžalovali, da so se kdaj uprli naši avtoriteti! Pobili jih bomo in naša pravica bo varna za zmerom!"

Lojolčanov obraz je zažarel od hudobnega veselja. Zlobno se je ozri proti Staremu, ki se je dremavo igral s srebrnimi nitkami svoje brade. "Prav, da se noče brigati za stvari tam doli, to je voda na naš mlin . . ." Potem se je nečesa domislil. "Toda glejte, da vseh ne pobijete, sicer boste morali poginiti od glada! Saj razumeš? In zdaj: Srečno! Izroči moj blagoslov Herr Hitlerju in signoru Mussoliniju!"

Na vrsto sem prišel jaz. Stari me je vprašujoč pogledal.

"Najpravičnejši!" se je globoko priklonil moj varuh; "duša tvojega nevrednega služabnika Matije Kronopisca stoji pred teboj. Telesne spona so ji bile postale nadležne in zaželela si je, da bi se jih mogla rešiti. Nu, Azrael jo je čul in jo privedel predte, Vsemogočni!"

"Hmm . . ." je Stari z desnico pocukal svojo brado ter si z levico šel preko oči. "Zdi se mi . . . Da, spominjam se . . ."

"Aha!" se je zlobno zarežal Lojolčan ter dregnil s kolecem pod rebra mrkega nebeškega tožilca. "Matija Kronopisec! Tisti . . . veš? Glej, da ti zopet ne smukne iz zanke!" mu je šepetal v uho. "Falot je namazan z vsemi mazili in lepega se zna napraviti kakor malokdo!"

Tožilec me je mrko pogledal, stopil pred sodni stol ter se po vseh nebeških pravilih priklonil na vse strani.

"Najstrožji!" je začel sikajoč; "dobro se še spominjam, da smo imeli lani pred seboj dušo Matije Kronopisca in da si ji, Predobri, v navalu čezmerne dobrotljivosti dovolil povratek na Zemljo, namesto da si ga izročil Sinu teme. Toda jaz upam, Najstrožji in Najpravičnejši, da se to pot ne boš dal zavesti svoji neskončni dobrotljivosti ter ga zopet pomilostil. Kujon tega ne zasluži! Odkar se je zadnjič vrnil na Zemljo, čujem neprestano nove pritožbe proti njemu!"

"Hm . . ." Stari se je dobrovoljno nasmehljaj. "Kdo se pa pritožuje?"

"Tvoji najvernejši služabniki: za božjo stvar neizmereno navdušeni gospod Matič in njegovi pobratimi urednika Luka in Jokel, pogrebnik Tonka in kramar Jošt, ki si ga nekoč srečno rešil iz boljševiških krempljev, za kar ti poje večno čast in hvalo," mu je pojasnil Mrki.

Z galerije se je tedaj začulo razposajeno hehetanje. Bil je Cankar, ki se je prisrčno hehetal ter polglasno ponavljal: "Tvoji najvernejši služabniki . . . Ste slišali, Trubar, Prešeren, Levstik, vi vsi? Presneta reč! Tega pa res nisem vedel, da ima tudi Mrki kaj smisla za humor . . . Tvoji najvernejši . . ."

Smeh mu ni dal več govoriti.

Njegovi tovariši na galeriji so se veselo muzali.

Stari se je malce vznejevoljil ter družbo na galeriji

ošinil z nejevoljnim pogledom, kakor bi hotel reči, češ, ali ne morejo počakati, da bo Mrki vse povedal, kar je imel povedati? Nato se je obrnil k Mrkemu:

"In kaj peče te moje . . . služabnike?"

Mrki je privoščil strupen pogled meni, mojemu varuhu, ki ga bom imenoval Žarka, ker je bil res vesel in dober kot solnčni žarek, in družbi na galeriji.

"Pritožbe so težke . . ." je mrko povzel. "Kakor ti je gotovo znano, Najpravičnejši, so omenjeni tvoji verni služabniki hoteli postaviti spomenik tvojemu ljubljencu Baragi, ki je širil tvojo besedo med ameriškimi Indijanci ter si s tem stekel neminljivih zaslug za slovensko kulturo. (Mrki se je obrnil proti Baragi ter se mu skušal prikupiti z globokim poklonom.) Toda brezverni Matija Kronopisec in njegovi pajdaši so temu srdito nasprotovali ter se strahovito norčevali iz tvojega ljubljence Barage, češ, kaj ima opraviti v kulturnem vrtu, ko vendar ni nikdar

BARLOW: V boju z bossi je posameznik brez moči.

ničesar storil za slovensko kulturo itd. Nu, tvoji najvernejši služabniki, ki sem jih že imenoval, se niso ozirali na to lajanje, temveč so šli naprej z delom in postavili kip tvojega ljubljence v svoj kulturni vrt. Pri tem naj mi bo dovoljeno pripomniti, da so to storili iz gole ljubezni do tebe, Najvišji! Nu, potem so pa hoteli postaviti zraven še kipa tvojih izvoljencev (Mrki je pisano pogledal Cankarja in Gregorčiča), ki se nespoštljivo hehetata tamle na galeriji, zopet iz ljubezni do tebe, Najpopolnejši. Kronopisec in njegovi so bili zopet na nogah: "Cankar je bil naš in ne bo stal poleg farja Barage!" so kriknili. ("Far" je zaničljiv priimek, s katerim brezverci, otroci Luciferjevi obkladajo tvoje služabnike.) Kronopisec je bil pri tem najhujši in je grozil tvojim najvernejšim služabnikom celo z nasiljem in smrtjo! Koliko so morali si-

romaki pretrpeti zaradi svoje velike, nesebične in čiste ljubezni do tebe, Najvišji! Z blatom in kamenjem jih je obmetavala brezverska tolpa ter jih cvrla na ražnju javnega mnenja! Strašno! In reveži si zdaj skoro več ne upajo v svoj kulturni vrt, ker se bojijo, da jih čaka v zasedi krvoločna Kronopiščeva tolpa, da jih masakrira! Kipa tvojih izvoljencev (Mrki je spet srdito pogledal Cankarja in Gregorčiča) Vrhničana in Sočana sta že pripravljena, toda tvoji najvernejši clevelandski služabniki si ju ne upajo postaviti, ker se bojijo Kronopiščeve boljševiske svojasti! Vsemogočni, ki si neskončna Pravičnost in vtelesena Strogost, prosim te, da pomagaš svojim najvernejšim služabnikom v Clevelandu ter jih rešiš zločinskega Kronopisca in njegove rdeče drhali! V peklo z njimi! Drugega ne zaslužijo! A kaj ti bom pravil to, Vsevedni: sam veš to bolje kot jaz in vsi drugi . . ."

Priznati moram, da sem zlomka občudoval: lagati se je znal kot oni doli na Zemlji, žolč pa se mu je penil celo bolj kot vročekrvnemu gospodu Maticu!

Tudi Lojolčan ga je neprikrito občudoval: to je bil mož po njegovem okusu!

Stari me je bil medtem začel mrko motriti. "Slaba mi bo predla!" sem si mislil in na obrazih Matere, Magdalene, Gregorčiča in drugih nebeščanov, ki sočustvujejo z žrtvami nebeških inkvizitorjev, sem videl odsev enake bojazni.

Nenadoma pa se je dvignil Cankar, ki je ležal na trebuhu in gledal doli, ter hehetajoč opozoril svoje tovariše:

"Brž, tovariši, pogledjte! Bože, kako zanimivo! Človek bi počil od smeha! Presneti Šentflorjančani, tudi v Ameriki so ostali moji stari, nepoboljšljivi Šentflorjančani!"

Kmalu je bila skupina na galeriji na trebuhih in začulo se je splošno hehetanje, iz katerega je bilo slišati Cankarjev šepet: "Haha, kdo bi si bil mislil, da bom imel kdaj tolikšno vrednost tam doli, da me bodo kradli . . .?"

Tedaj je nebeški reditelj srdito udaril po gongu iz zlate megle in v nebeški dvorani je zavladal skoro mir. Čul sem samo še Cankarjeve besede: "Hm . . . čudno . . . čemu pošiljajo deputacijo v nebesa?" in vse je utihnilo.

Stari je pozval mene: "Kaj rečeš na vse to, Matija Kronopisec?"

Jaz sem se čisto na rahlo priklonil: "Nič, gospod Bog! Se ne spleča. Stvar ni vredna, da bi se človek resno bavil z njo. Kaj se hoče? Bil si tako moder, da si poleg pametnih ljudi ustvaril tudi norce; in nam ne kaže drugega, kakor kolikor mogoče vedro prenašati to pokoro. Laži tvojega tožilca tudi ne bom zavračal: vsegaveden si, torej veš, da laže. Zato se ne bojim tvoje sodbe: pravičen si, pravijo. Torej — sodi!"

Kar je bilo žensk med nebeščani, so me ljubeznivo pogledale. Očividno jim je ugajal moj kratki, jedrnat odgovor. Ženske vidijo v tem močnatost. Tudi Stari mi je privoščil prijaznejši pogled. Videlo se mi je, da sem mu "imponiral", kakor bi rekli izobraženejši Slovenci, zlasti "učenejši" pisarji, doli na Zemlji. Tudi oni na galeriji so zadovoljno kimali. Nebeški tožilec in Lojolčan in Mahnič in Hren pa so me grdo pogledali.

Pred Starega je stopil moj varuh Žarko, se gibčno priklonil in z zvonkim glasom začel:

"Presvetli in Predobri, njegova ekscelencija nebeški tožitelj pretirava! Nič hudega ni bilo. Če pogledamo stvar s prave plati, je bila prav za prav nedolžna kot studenčnica in zabavna kot poreden vetrca . . . Tvojemu ljubljencu Baragi se ni zgodila nobena sila, kajti—"

"Protestiram, Gospod!" se je tedaj dvignil suhljati Baraga ter nameril korak pred božji tron. "Prosim za besedo! Nujno!"

Stari je prikimal. Nebeščani so napeto prisluhnili. Mrki, Lojolčan, Hren in Mahnič so me motrili z neprikrito ško-

doželjnostjo. Uganil sem njihove hudobne misli: "Baraga se je razsrdil in to bo obrnilo tehtnico proti Kronopiscu! Baraga se ne razsrdil za vsako figo. Stari to ve in bo njegov protest vpošteval . . ."

"Kot sem že rekel: Jaz protestiram!" je z odločnim glasom povzel škof Indijancev. "Vse, kar je prav! Tisti ljudje tam doli se nesramno norčujejo iz mene in zdaj še iz Cankarja in Gregorčiča! Kakšna ljubezen do tebe? Figa! Samo vpliva se jim hoče, falotom, da bi lažje vlekli dolarje iz žepov lahkovernih ljudi ter jih podvrgli svoji volji! Tvoji najvernejši služabniki? (Škof se je zaničljivo nasmehnil.) Toliko kot Belcebub! Navadni pustolovci in koristolovci, to je vse, kar so! In tem falotom ni dovolj, da so zlorabili moj spomin, zdaj bi radi še postavili poleg mene Cankarja in Gregorčiča, da se nam bo vse posmehovalo! Jaz, indijanski misijonar, predstavnik slovenke Moderne Cankar in Goriški slavček, trn v Mahničevi srbeči peti — skupaj v kulturnem vrtu! Saj ne rečem, da se sramujem njune družine. Nasprotno, vsak pošten človek je vesel take odlične družine. Ampak, s tem, da se nas postavi drugega k drugemu, se nas izpostavlja javnemu zasmehu! Ne, take kombinacije ne gredo in ne gredo tam doli! In čemu naj zdaj poleg mene zasmehujejo še ona dva? S čem smo se ti vsi trije zamerili, Gospod? Mar ti nismo vsak na svoj način služili—Ljubezni, Pravičnosti in Lepoti?"

Stari je z zanimanjem poslušal škofa in ko je ta končal, je že odprl usta, da bi spregovoril, ko se je nenadoma prikazala med nebeškimi vrati skupina razkuštranih in zasopljenih ljudi oz. duš, ki so hoteli pred Starega, a jih Peter ni bil pripravljen kar tako spustiti noter.

Tedaj je Stari pomignil Petru, ki je nato godrnjajoč spustil čudno deputacijo v nebeško dvorano. Bili so moji prijatelji gospod Matic, Luka, Jokel, Tonka in Jošt.

"Gospod Bog, kaznuj ga!" so kriknili ter pokazali s kazalci mene. "Cankarja nam je ukradel! Kaznuj ga! V peklo z njim!"

Na galeriji je veselo zašumelo. Nekdo se je zakrohotal. Ozrl sem se. Bil je Cankar, ki je solzen od smeha dejal:

"Kujoni! Videl sem jih . . . črni so bili! Moj ljubi Stari, ali si res do kraja oslepel?"

Nastala je zmešnjava. Galerija se je tresla od smeha, kateremu so se pridružile tudi ženske v dvorani. Mrki, Lojolčan, Hren in Mahnič so začeli sikati proti Staremu, naj že vendar napravi red v nebesih. Moj varuh Žarko, kateremu se je menda že posvetilo, kako se bo vse skupaj končalo, se je posmehljivo zarežal Mrkemu v obraz ter mu pokazal konec jezička. Clevelandska deputacija pa se je drla kot jata srak ter me obtoževala na vse mile viže.

Stari je debelo gledal, kakor zdravnik svoje norce. Nasled pa mu je bilo vsega dovolj.

"Mir!" je zagrmel ter se obrnil k deputaciji, kateri so se začele tresti hlačke. "Vaše sohe me ne zanimajo! Vrag jih vzemi! Kronopisec jih ni mogel krasti, ker je bil ta čas tu pred nami! Meni se vidi, da ima Baraga prav: lopovi ste! Glejte, da se izgubite izpred mojega obličja, dokler se mi še ne ljubi ugotavljati, kaj ste imeli pri stvari opraviti sami! Vi okrog Mrkega se pa nehajte pačiti, da še vas ne zapodim! Mir!"

Res je nastal mir. Clevelandska deputacija je klavrno odhlačala iz nebes. Oni okrog Mrkega in Mrki sam so se ježno potuhnili. Oni na galeriji so zvedavo gledali, kaj se bo skuhalo iz čudne kaše.

Stari se je obrnil k Cankarju in Gregorčiču: "Kaj imata vidva pristaviti k Baraginim besedam?"

Cankar se je hudomušno nasmehnil: "Stari, povem ti, da skoro ni vredno besede. Komedija, kakršnih sem bil tam doli vaju kot berač mraza in uši! Kaj se hoče?"

Ti guncveti se pač obnašajo, kakor se znajo in škoda je le, da še vedno nimajo več smisla za smešnost, kakor nekoč, ker potem bi nemara zardeli, kar bi jim nedvomno koristilo . . . Drugače pa od njih ne moreš pričakovati drugega . . . Kar se tiče soh, ti je pa znano, da sem se odnekdaj požvižgal na tako malikovanje in posmrtno prižiganje kadila na oltarju hinavščine, laži in zabitosti. Ej, da, moji ljubi Šentflorjančani se niso še spremenili . . .!”

Gregorčič pa je zagrenjeno pripomnil: “Odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!”

Stari se je počehljal za ušesom.

“Kaj naj torej storim z dušo Matije Kronopisca? Govorite!”

“V peklo z njo!” so kriknili derviši okrog Mrkega.

“Škoda je fanta!” so menile ženske. “Mlad je še . . .”

“Vrni jo telesu, da bo Matija Kronopisec dalje bičal te falote, ki se tako nesramno norčujejo iz mene in zlorablajo moj spomin!” je prosil Baraga. “In daj mu moči, da jih bo lahko še krepkejše mazal!”

“Podpiram!” je sekundiral Cankar in za njim je to ponovila vsa galerija. “Škoda le, da mu ne morem dati s seboj še mojega biča, da bi jih narezal do kosti!”

Nekaj časa je kazalo, da se bodo stepili, tako so začeli kričati vsevprek. Udarec na gong je napravil mir. In tedaj je Stari razsodil:

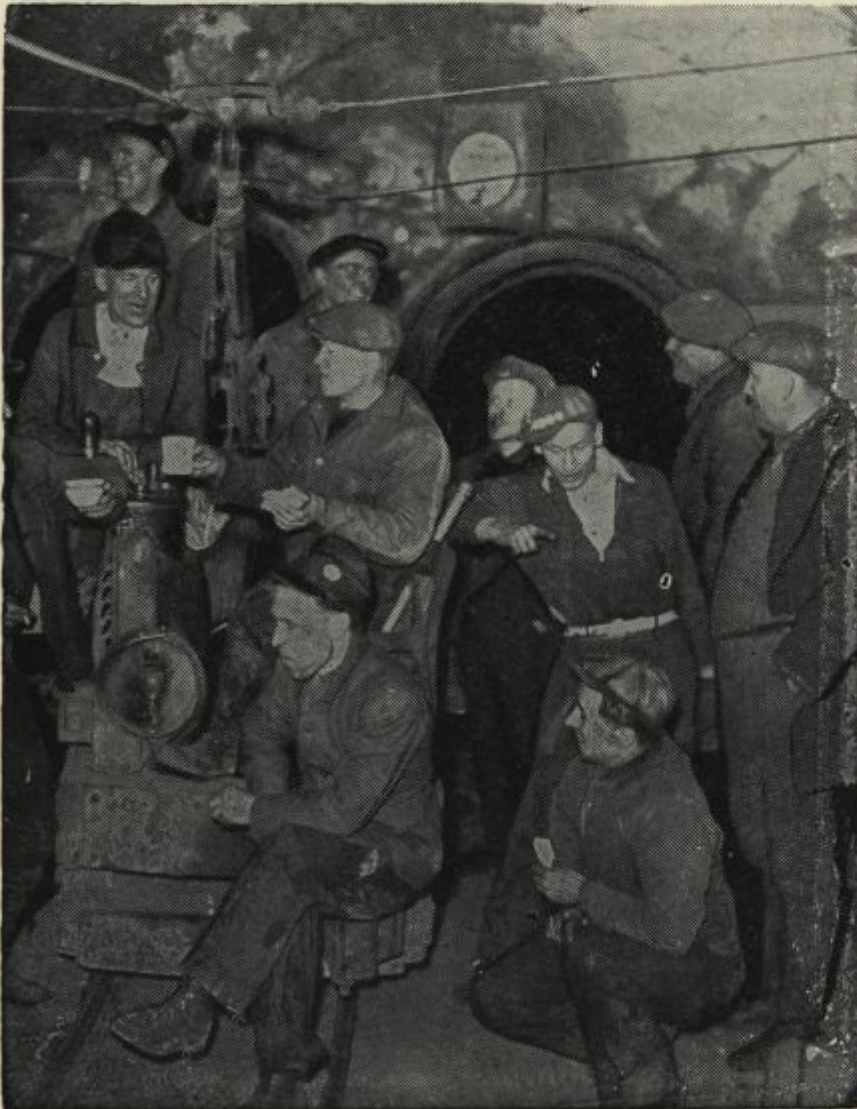
“Moj užaljeni svetnik, tvoja želja bodi uslišana! Duša Matije Kronopisca, vrni se v svoj telesni oklep! Vse ostalo je zdaj tvoja stvar. Samo glej, da se ne prikažeš več tako kmalu tu gori, kajti vidim, da tvoja navzočnost razburja žolč in ustvarja politično napetost v mojem kraljestvu! Hodi!”

Moj drugi izlet v nebesa je bil končan. —

Na Clevelandu je čepela črna in soparna noč in v moji sobici je bilo vroče kot v pravcatem peklu. Toda zavese ob oknu so se narahlo pregibale in bolj zaslutil kot čutil sem osvežujoč severni veterc. Razveselil sem se:

Nemara bo naposled vendar pregnal to prekleto soparico ter razčistil to pokvarjeno ozračje . . .

Malo pozneje sem se pogreznil v spanje brez sanj.

Val sedečih stavk, ki se je pričel zgodaj spomladi to leto, je delodajalce jako prestrašil. Stari način boja jim je omogočal obnoviti obrat s skebi takoj ko so delavci zastavkali. Ampak v slučaju sedečih stavk jim to ni bilo mogoče, razen kjer so bile kompanijam oblasti na uslugo toliko, da so stavkarje izgnale siloma iz tovarne. Sedeča stavka se je dogodila tudi na progah podzemske železnice v Chicagu, katera služi tovarnemu prometu. Bila je poravnana v par dneh. Na gornji sliki je skupina delavcev, ki so si s sedenjem globoko pod zemljo izvojevali izboljšanje delovnih razmer.

SVETOVNI ZBOR VSEGA KAR GIBLJE

Frank S. Tauchar

V SE živalstvo sveta kar leze in gre, leta, plava in riže, z mikrobi in človekom vred, pa naj živi v zraku, v vodi, na zemlji ali pa v zemlji, je bilo povabljen na skupno zborovanje v prid svetovnega miru, in pa da se ublaži medsebojne odnose med posameznimi zverinami z namenom, da se, če je to sploh mogoče, preneha s krvoločnimi morijami in tako zabrani sicer neizogibno eksterminacijo posamičnih takozvanih šibkejših, dasi po naravnem pravilu povsem enakopravnih "narodov". Da so res enakopravne tudi uši in muhe, znači dejstvo, da so na zemlji — in sicer že davne dobe pred Adamom in Evo . . . To je neovrgljiv dokaz, da so mnogo starejše hčerke narave, kot pa je večina drugega živalstva sedanje dobe, čeprav so tudi same skozi dolge dobe spremenile nekoliko svoje oblike, ker so poizkusile počasni proces evolucije milijone let prej, kot pa je Darwin pričel sanjati o nji.

Vsezverinski zbor se je pričel z velikim hruščem in truščem, s kletvino in splošnim robantenjem. Človek je hotel biti predsednik zbora, kot "da se to že samo obsebi razume", pa so vsekrižem sledili gromoviti protesti in obtožbe, da je Človek že silno veliko hudega izvršil nad različnimi živalmi, katere je najprej udomačil v svrhu da jih potem prezgodaj ubija in celo je. "Ta ljudožrc nam glave odsekuje in ob naših pečenih telesih zahvaljuje neko izmišljeno nadnaravno avtoriteto za švojo srečo in blagostanje", je s kolcastim glasom in skoro do tal visečim rožnatim podbradkom rihnel Puran. "Če izvolite tega morilca predsednikom našega zbora, bom takoj demonstrativno odkorakal iz zborovalnega brloga, ter obvestil moj rod, da ne bo to zborovanje v prid svetovnega miru prav ničesar doseglo!" Njemu so sledile Kokoš, Raca, Gos ter druga perutnina — in ko so se oglasile tudi številne štirinogate živali je bilo konec Človekove egoistične kandidature za predsedništvo vsezverinskega kongresa.

Nastala je taka vzhičenost in zmeda, da je bil Gorila skoro brez opozicije izvoljen predsednikom. Na proteste tistih par zborovalcev, katerih sorodnikom je Gorila zavil vratove, se drugi niso ozirali. Pri izbiranju predsednika so polagali največ važnosti na to, kdo je mednarodno najbolj toleranten. Dasi ne moremo Gorilo prištevati med najtolerantnejše, je na podlagi izida volitev vendar silno prednjačil nad Človekom. Konj, Ovca, Govedo, Koza, Miš, Podgana itd., se hranijo z rastlinstvom, žitom in sadjem; so torej vegetarijanci, ki mrzijo mesojedce, zato se jih ne more dolžiti kake mednarodne morije — kljub temu pa zaradi njih kolektivnega strahopetstva ni bil

nihče izmed njih niti predlagan. In če bi slučajno bil kateri izmed teh izvoljen, bi moral pozneje zaradi nekompetentnosti odstopiti od predsedništva, kajti z mehkoto in dobroto se taka mednarodna zborovanja ne vodijo dobro, niti zaključijo uspešno.

Gorila zasede predsedniško skalo, nakar slede volitve podpredsednika, tajnika, treh zapisnikarjev in vratarja. Za podpredsedniško mesto se nihče ni posebno potegoval, zato je bil Nosorog izvoljen soglasno. Po izvolitvi šele so se nekateri spomnili, da so imeli lepo priliko kandidirati, pa so dvignili nekaj plahih protestov. Toda Gorila, ki je že zasedel stol, je grozeče zagrmel, da je protestiranje prepozno. Brez nadaljnjih ceremonij je slovesno proglasil Nosoroga izvoljenim za podpredsednika.

Za tajnika zborovanja je bila po daljši in vroči debati izvoljena z večino oddanih glasov Sraka, ki se je takoj razšopirila na za to pripravljene veji ob pisalni groblji.

Volitev zapisnikarjev je vzela precej časa, ker je vsak želel imeti svojega prijatelja v tem štabu, da bo njegove govore ne le samo natančno zapisal, pač pa njegove predloge še zdatno izboljšal. Ker pa nobeden izmed kandidatov, katerih je bila dolga vrsta, ni imel več kot par prijateljev med zborovalci, so se vršile eliminacijske volitve več ur; in končno so bili izvoljeni: Komar za zračno divizijo, Ovca za zemljsko golazen, in Jež z enim glasom večine nad Lisico za podzemске rilce.

Po tej izvolitvi Ščuka pikro protestira, da to nikakor ni prav, ker vodni narodi niso reprezentirani v zapisnikarstvu, dasi tvorijo večino vsega kar giblje na zemljski obli. "Kako naj Komar, Ovca in Jež pišejo dosledno in razumljivo o morskem življenju, ki še o suhi zemlji le malo vedo?" je prepričevalno argumentiral Ščuka.

Predsednik Gorila se je jezno namrdnil. Bil je slabe volje zaradi dolgotrajnih volitev. Malo se je popraskal po nosu, nakar se je na kratko posvetoval z Nosorogom, ter briljantno konštatal:

"Če imajo morski narodi res večino, zakaj skupno ne glasujejo? Ker so bili ti trije z večino izvoljeni, jih stol proglašja zapisnikarjem tega zborovanja, čeprav po vašem mnenju ne vedo nič o ribah!"

Nato so Mikrobi vložili pismen protest napram zapisnikarjem, kar pa je Sraka nalašč prezrla, da se zborovanje še bolj ne zavleče. Namenila se je izročiti ta trillijonski protest odseku za prošnje in pritožbe, ko bo, če sploh kdaj bo, konstituiran.

Po otvoritvi nominacije za vratarja se takoj priglasi za besedo zborovalec Zajec, ter nominira Slona s pripombo, da naj se ga izvoli z aklamacijo. Videl je namreč Psa in drugo njemu slično zalego med zastopstvom, ki so ga vsi opazovali z grozečimi pogledi, pa se je zbal morebitne rabuke. In ker se mu je zdel Slon najjačji za slučaj potrebe venmetanja, je to dejstvo v podporo svojega predloga tudi čudovito jasno razložil. Ker vratarstvo ni prijetna služba, in za one, ki so bolj šibke fizične strukture celo nevarna igra, so vsi drugi nominacije odklonili, nakar je bil Slon, ki jo je radostno sprejel zato, ker jih je nekaj videl med zborovalci, katere bi z veseljem treščil na prosto, soglasno izvoljen in je takoj zavzel svoje mesto ob prelazu zborovalnega brloga.

S tem je bil glavni konvenčni odbor konstituiran. Poverilnega odbora ni bilo treba, ker je vsak zastopnik imel za poverilnico svoj obraz, katerega je prvič vedno nosil s seboj, drugič pa je bil pred zborom njegov "ksiht" neovrgljiva identifikacija zastopstva svojega naroda. Če je kdo neopravičeno izostal od zborovanja, so ga takoj pogrešili, izvzemši nekaterih bacilov, katere zbornica z vsemi svojimi modernimi mikroskopi še ni poznala z obraza v obraz. Na splošno je bila tendenca zbora, da bacilom dovoli kolikor mogoče malo besede, najmanj pa onim, ki ubijajo vse organsko življenje kar na debelo. Edino Lisica je svetovala v privatnih pogovorih, da naj se jih pusti poljubno klepetati, kajti na ta način bi jih morda zamogli boljše spoznati. Dobra ideja; toda Gorili se ni zdela vpoštovanja vredna. "Kar je nevidno s prostim očesom, ni vredno priznanja med nami", je končno odločil neprevidni predsednik Gorila — kar pa mu je bilo kmalu po zborovanju resnično žal . . .

Na dnevni red je prišlo vprašanje, če naj kongres zboruje skupno, ali pa po odsekih. Vnela se je živahna debata, katere so se udeležile skoro vse zverine. Padlo je dosti pikrih besed, in mnogi izmed šibkejših so umaknili svoje predloge nazaj videč grozeče poglede njih zgodovinsko starih antagonistov — in vse to le v prid ljubega miru, ne pa zaradi prepričanja . . .

Ker je ogromna večina želela slišati vse razprave, kakor tudi govoriti vsem zborovalcem hkrati, kadar slučajno dobijo besedo, je bilo končno sklenjeno, da naj se za vse važne zadeve izvolijo konvenčni odseki, ki naj posamično zborujejo in sklepajo o predloženih jim zadevah, ter jih potem v formirani obliki predložijo skupnemu zboru v potrditev ali zavržbo. S tem je bilo ustrezno tudi tistim narodom, ki niso imeli zastopstva v konvenčnem vodstvu. Tako so prišli tudi mikroskopični in morski narodi do reprezentacije v teh važnih odsekih, kjer se formulirajo konkretni predlogi za skupno razpravo in končno veljavno glasovanje.

Bilo bi preveč čečkanja, če bi opisaval vse te številne odseke in njih člane. Omenil jih bom samo nekaj, ko bodo podali pred zborom svoja zanimiva poročila. Ko so bili vsi odseki izvoljeni, jim je predsednik Gorila naročil, da naj na podlagi pismenih in ustmenih priporočil kaj pripravijo za razpravo na prihodnji seji, nakar zaključijo prvo zborovanje vsega kar giblje v okvirju zemlje, točno ob deseti uri zvečer, kajti nekateri zborovalci so že poželjivo pogledovali po drugih ter požirali sline . . . Ako čez noč katerega zmanjka, kdo drugi naj bo odgovoren zanj kot resnobni in še dokaj popularni predsednik zborovanja Gorila?

Ostala noč je potekla mirno in brez nesreč. To se pravi, da so vsi zborovalci prišli zdravi in veseli v brlog na drugo sejo.

Ob otvoritvi druge seje je bilo opaziti bolj živahno razpoloženje, kajti zverina se je med seboj že malo bolj spoznala. Kokoš je prijazno kramljala z Lisico, kar je Jastreb od strani škodoželjno opazoval . . . Vrag vedi, kakšne misli so mu rojile po glavi . . . Mačka in Miš sta se igrali tam v kotu, kar ni šlo v glavo Netopirju, ki je ob tej priliki sklenil, da se bo še v nadalje zanašal le na svoje "perutnice" za svojo varnost. Lev je sladko šepetal nekaj Žirafi v uho, ter jo pogladil po nosu ko je sklonila glavo. Celó Komar, ki je do otvoritve seje sedel Človeku za ušesom, ni do tedaj zapičil svojega kripojnika na tako vabljivem mestu — kar je, to pač moramo priznati, nadnaravna kontrola in brzdanost živcev, ki so njegova podedovanost milijonskih let strašno grde razvade . . .

In slično prijaznost je bilo opaziti po vsem obsežnem zborovalnem prostoru — če je bila iskrena ali ne, se bo videlo pred koncem zborovanja . . .

Predsednik Gorila udari z velikim kamnom po primitivni skalnati predsedniški mizi, da so iskre frčale na vse strani, kar je pomenilo pričetek drugega zborovanja. Zapisnikar Komar v imenu celega štaba, ker je imel najčistejši glas, prečita zapisnik prve seje, kateri je bil v takem veselem razpoloženju odobren brez ugovora.

Ko je konvenčna tajnica Sraka pričela čitati brzojavne in pismene pozdrave, so tudi tisti zvesto poslušali, ki so med čitanjem zapisnika medsebojno šepetali. Razni narodi so v dopisih in brzojavnih depešah resno spodbujali in naravnost pozivali svoje zastopnike, naj bodo vztrajni in požrtvovalni za svoje rodove ter za skupni blagor mednarodnega živalstva.

Po prečitanju teh pozivov in pretiranih slavospevov je Pav ponosno predlagal, da naj delegacija vstane in zakliče trikrat: "Slava!" sebi in vsem dopisnikom v počast. Dihur in nekaj drugih kimovcev, katere se navadno sliši samo pri podpiranju, pa bodi karkoli, prav ali narobe, so tudi ta častihlepen predlog drug za drugim takoj

podprli. Čulo pa se je tudi precej godrnjanja z vseh strani, kar je povzročilo, da je predsednik Gorila postal neodločen. Ni vedel, če bi predlog dal na glasovanje, ali pa bi se poslužil predsedniške avtoritete ter šel preko njega. Komarja, kot načelnika zapisnikarjev je to omahovanje in cincanje pogrelo do golih kolen, pa se je prijavil k besedi za nujne zadeve, ter ostro ožigosal to nameravano posnemanje starih navad.

"Rad bi vedel," je rohnal Komar nadalje, "kaj je tako slavnega med nami, čemur naj bi kričali trikratno slavo?! Pustimo take otročarije pri miru, pa se rajše lotimo resnega dela, če hočemo doseči zaželjene uspehe v prid pobratimstva svetovnega živalstva."

"Pijavka!"

Medklic je prihajal z leve. Ko se je Komar ozrl tja, je videl, kako si je Brenclj gladil peroti in brusil svoj kripojnik. Bil je eden onih, ki so podpirali Pavov predlog, pa ga je jezilo, ko je Komar tako neustrašeno povedal nekaj zares pametnega.

Komar ga je ošvrknil s par pogledi, ter ga sarkastično zavrnil:

"Brenclj se drzne mene nazivati pijavko — pri tem pa pozablja, da navadno izvleče petkrat toliko krvi iz raznih hrbtničarjev kot pa jaz."

"Ni res!" zagrmil zopet Brenclj. "Ako upoštevamo med nama razliko v velikosti, požreš ti sorazmerno mnogo več krvi kot pa jaz!"

Predsednik Gorila se je medtem zavedel svojega dostojanstva, pa je pričel miriti vzhicene zborovalce. Da rogovilita samo Komar in Brenclj, bi ne bilo vredno niti opazke; toda vznemirjenost se je lotevala na splošno vse zverinjadi, zato je predsednik moral spregovoriti vsaj par pomirjevalnih besed, med katerimi je bilo čuti tudi krlitice: "osli, norci, bedaki, šleve itd." Govor predsednika ni imel posebnega učinka.

Nato je Komar udaril s svojo žilavo dolgo taco po zapisnikarski skalnati mizi s tako silo, da so pisalni stroji odskakovali. Položaj je postal tako napet med sorodnikoma Komarjem in Brencljem, da sta se celo Lev in Slon v strahu spogledovala, dočim je Dihur, trepetajoč po vsem telesu, enostavno tam v kotu na tihem enega izpustil . . . kar je boljše vplivalo na razburjene duhove kot pa so predsednikove ne preveč hladilno pomirjevalne besede. Res je bilo nekaj ducatov zborovalcev nad pol ure v nezavesti, kar pa je poteku zborovanja več koristilo kot pa škodovalo. V tisti pol-urni omotici je bilo možno sprejeti več predlogov v korist in blagor splošnega zverinstva.

Ko se je zbornica zbudila in na splošno umirila, je predsednik pojasnil, da je predlog o kričanju trikratne slave z dnevnega reda, nakar se je Osel takoj priglasil za besedo. Hotel je vedeti, zakaj bi tako koristen predlog ne mogel biti že davno sprejet.

"Namesto da drug drugega nazivate s pijavkami in sličnim, bi rajše kričali: 'Živijo narod! Živijo vsi narodi! Živijo vsa golazen s hudiči in bogovi vred!'" je rigal Osel naprej. "Jaz protestiram proti predsedniškemu odloku in zahtevam, da se naj o naši slavi vpije saj pol ure!"

Predsednik Gorila je tolkel s kremencem ob kremenc, da so ognjeni jeziki lizali tja do skrajnih kotov, toda Osel ni dal miru. Ker očitno ni preostajalo drugega izhoda, je predsednik Gorila namignil vratarju Slonu, da naj izvrši svojo dolžnost in dolgoušca začasno postavi izven zborovalnega prostora. Vrtar je hotel svoj prvi uradni posel dobro izvršiti, da pridobi na ugledu in rešpektu, zato je Osla s svojim rilcem prijel za vrat, ter ga treščil na pol milje oddaljeni kozji pašnik.

Zapisnikar Komar ponovno protestira, rekoč: "Osel je eden izmed naših najboljših državljanov. Izmed vseh on najmanj toži čez naš rod in sorodne pasme Brencljevega kalibra, zdaj pa ste ga zaradi par poštenih besed ven vrgli! To ni prav in jaz se stokrat pridušim — —"

Komar bi bil nedvomno dvignil še dosti prahu, da ni predsednik Gorila posegel vmes in s hreščočim glasom naznanil, da je čas druge seje vseživalskega mirovnega kongresa potekel. Zaključil je zborovanje ter pozval vse zverstvo, da naj se točno ob uradni uri udeleži tretjega zasedanja.

Na tretji seji je delo konvencije tako napredovalo, da so po odmoru prišli do faktičnega konvenčnega dela, ter vzeli na dnevni red poročila predsednikov konvenčnih odsekov.

STANLEY ZELE: Solnčna kopelj.

Prvi se je oglasil Človek, ki je v imenu vseh plemen svoje pasme pričel razlagati o številnih iznajdbah, kemiji, moderni tehniki in splošni značnosti. Predno je končal, se mu je nad dve tretjini zborovalcev naravnost v obraz smejala. Ko pa je ob zaključku omenil še civilizacijo, je v vsem zborovalnem brlogu nastal tak krohot, trušč in ropot, da je predsednik Gorila svetoval Človeku, da naj se na tihem in previdno za eno uro odstrani s seje. Ker se je Človek nekaj časa obnavljal, je Gorila pomenljivo pogledal proti Slonu — nakar je Človek hitro odnesel pete iz brloga.

Nato so sledili komentarji k Človekovemu referatu.

Mravlja in Čebela izjavita, da naj se glede tehnike Človek pred njima kar skrije. Njima so pritrdili Bobri in drugi živalski tehniki. Pajek je izrazil mnenje, da če je ta konvencija večinoma samo za samohvalisanje, ne bo škodilo, če se tudi on malo pohvali, namreč da ga v inženirstvu niti hudič ne nadkriljuje. Ptičja pasma, z nebrojno žuželsko zalego vred, se tudi hvali, da so njih predniki že pred milijoni let letali po zraku brez mehaničnih pripomočkov, dočim se je Človek šele pred par leti dvignil iz blata — in še to le z mehanično pomočjo. Kresnica je povedala, da ni le letalka, ampak poseduje tudi podedovani žarkomet, s katerim si sveti v svojih ženitovanjskih nočeh — s čemur se Človek niti z daleč ne more ponašati. Ko so zatem nekatere živali poudarjale vzor materinstva, ki v skrbnosti in varstvu nadkriljujejo Človeka, je zopet posegel vmes predsednik in izjavil, da je dovolj komentarjev in razprave o Človekovem referatu. Pozval je Tigra kot predsednika odseka za združenje mačjih in govejih narodov, naj poda svoj referat. Med njegovim govorom se je Človek počasi primuzal nazaj v zborovalni brlog.

Ko je Osel videl s svojega kozjega pašnika, da ni nihče oviral vstop Človeku nazaj na zborovanje, se je tudi on počasi prištulil zraven in zvesto poslušal Tigrovo predavanje.

Tiger je navidezno zelo prepričevalno govoril, toda hinavstva in zvijače ni mogel prikriti. Njegovo neiskrenost so posebno opazili manjši štirinogati vegetarijanci (ovčje in kozje pasme) in se zdrznili ob vsakem njegovem pogledu po brlogu. Tiger je namreč vneto priporočal večjo zaupnost vegetarijancev napram vsemu mačjemu plemenu, kar pa bi z vidika govejih in kozjih narodov samo olajšalo lov in povečalo morijo. Predno je Tiger skončal polovico svojega referata, je dvetretjinska večina živalstva v znak protesta zmajevala z glavami. In ko mu je zbor dal z glasovanjem nezaupnico, se je grozeče zadrl in pripravljal za naskok — toda se je začasno premagal, premislil in umiril.

Žirafa je v imenu svojega odseka poročala, da so vegetarijanci spoznali, da predno je mogoče pri-

čakovati svetovni mir, se morajo mesojedci navaditi jesti travo in slamo. "Zakaj bi se ti cepci ne navadli pasti z nami vred?" je ostro vprašala Žirafa z visoko dvignjeno glavo. Pri besedi "cep-ci" je pričelo nekaj šumeti po brlogu.

Lev, ki je prepustil Tigru predsedništvo mačjega odseka, se je priglasil za besedo k splošni razpravi o podanih poročilih.

"V prvi vrsti konstatiram, da nisem nikak 'cepec'! In drugič, jaz odločno izjavljam, da bi se na sočno travo z malim mesnim prigrizkom počasi tudi jaz privadil; ne bom pa jedel nezabeljene slame! To prepuščam Oslu in drugim," je pripomnil sarkastično. "Povem vam, da je meni prav vseeno, če kdaj pride do tolerance med zverinstvom ali ne. Jaz bom že kako izhajal, kot sem dozdam. Ležeče je torej na vas, strahopetni vegetarijanci, da nam daste kolikor mogoče povoljne kompromise, če hočete z vašo utopijo vsaj nekaj doseči. Ako pa tega nasveta nočete upoštevati, vam mačji odsek napove vsem skupaj vojno!"

Po teh besedah se je stara strast krvolitja razlila po zborovalnem brlogu kot prerijski požar. Toleranca in bratstvo je izginjalo. Položaj je postal tako resen, da je predsednik Gorila uporabil vso svojo diplomatsko zmožnost, predno je mogel spraviti zborovalce v prejšnji tir. Izjavil je, da je bilo po mnenju predsedništva že sedaj dovolj poročil in razprav, zato je najboljšje, da se z njimi preneha in obdrži vsaj to malo, kar je zbor dosedaj dosegel — če je sploh kaj dosegel . . . Svetuje nadalje, da naj se slavna zbornica umiri ter preide na volitve stalnega odbora Družbe Svetovnega Zverinstva, ki naj bi vodil vse živalske posle do prihodnjega kongresa vsega kar leze, plava, leta in riže.

Da je Gorila res dober diplomat, se je takoj pokazalo. Ko je omenil volitve glavnega odbora, se je vse čudovito umirilo in se s hinavsko prisiljeno prijaznostjo oziralo po zborovalnem brlogu. Vsi kandidati so se delali vsesplošno prijazni. Pobratimstvo in objemanje je valovilo vsekrižem — in ko je zapisnikar Komar pogledal po brlogu, je opazil, da je nekdo poljubil kačo, da bi tudi ona glasovala zanj.

Nominiranih je bilo toliko, da jih zaradi pomanjkanja prostora ni mogoče omeniti. Predlagani kandidatje so imeli konvenčno dovoljenje podati ustmeno svoje kvalifikacije, da bo delegacija zamogla inteligentno izbrati.

Volk, ki je bil eden izmed kandidatov za prizivnega sodnika kozjih in ovčih narodov, se je prihuljeno razkoračil in z jokajočeprosečim glasom takole povedal svojo kampanjsko mirijado:

"Star sem in kripel sem . . . (In res je zgledal zelo klavrno.) "Zato mislim, da sem upravičen do pozicije v gl. odboru, kajti za drugo delo nisem več sposoben. Se vam vsem prav lepo priporočam

za glasove", je še dodal s prijazno kimajočim in smejočim se obrazom.

Ker je temu sledilo še nekaj sličnih jamranj, je konvenčnega predsednika Gorilo tako pogrelo, da je vse skupaj nahrulil:

"Kaj vendar mislite, hudiči — oziroma bratje? Ali naj naša slavno organizacija voli svoj novi odbor izmed starcev in kripljev? Ne; tega pa ne morem dovoliti! To tudi znači, da še nismo zreli za toleranco in demokracijo. Kot predsednik kongresa na podlagi teh dejstev prekinjam zborovanje za polleta, medtem pa si jaz obdržim oblast začasnega diktatorja do drugega zasedanja vsezve-rinskega kongresa. Komur to ni všeč, naj se oglasi zdaj, sicer ima biti tiho do druge konven-cije."

Vse kar leze, plava, leta, rije in hodi, se je pri-

čelo dreti na vsa grla h krati, da so se tresli hri-bi, pokale skale in lomilo drevje. V kaosu, ki je sledil, je mačji odsek izvršil svojo grožnjo ter si pričel pripravljati mastno večerjo. Komar, videč vse to, je dal zapisnik pod pazduho, ter neopaženo odletel z vojnega pozorišča bivšega mirovnega kongresa svetovnega zverinstva.

In tako se je zgodilo, da je bil ta zgodovinsko važen dokument ohranjen in je zdaj prvič objav-ljen — dasi bi ne bilo prav nobene škode, če bi se bil kje izgubil, kot se je pripetilo to že mnogim drugim zapisnikom.

Ker je upanje zelo tolažilno sredstvo za odpra-vo pesimizma, postaja možnost, da bo prihodnji kongres storil nov korak naprej za zблиžanje eko-nomskih odnošajev vsesvetovnega živalstva . . .

Morda. Toda do sedaj še slabo kaže . . .

Na levi je slika iz stavke avt-nih delavcev v Detroitu marca 1937. Policaja sta stavkarja zmikastila in mu nato pojasni-la, da ga hočeta pripraviti k "pameti". Ta ni bil edini, ki so ga varuhi reda in mira pretepli.

Starogorski:

PETDESET PAR

MOGOČNE stavbe kipe v zrak. V dolgi vrsti se raztezajo, kakor nanizane na trak. Med njimi pa vozi tramvaj, automobili, motocikli, kolesarji, kočijaži . . . V izložbah izobilje bogastva izziva po ulicah hiteče ljudi, da se jim v podzavesti pojavljajo hrepenenja, želje, prezir, kletev, resignacija . . . kakor če bi nalil v čašo tekočino vsemogočih okusov in ostrin . . . in hite naprej, ničesar jasnega ne razmišljajoč, prepuščajoč se toku vsakdanjosti, ki jim prezentira na vsak korak skrbi v takšni ali drugačni obliki.

Gledam ta vrvež. Mikavno oblečene ženske, lepo oblečene moške. Vmes skromna bitja, ki se zde, kakor plevel med zlato pšenico . . . Tam vidim mladega moškega. Vitek je, nekoliko boječ. Med množico lepo oblečenih je v ponošeni obleki vsekakor nekakšna posebnost.

Ustavil sem se in gledal kako gre po ulici. Kakor da je zašel se mi je zdel. Obraz je inteligen ten. Suhljat. Vidi se, da je preobložen skrbi, da je trpljenje v njem.

Vedno bližje prihaja. Srečala se bova. Neodločen je njegov korak, vsaj zdi se mi tako, ko gledam njegove noge, obute v izhojene čevlje.

Obotavljajoč se ustavi pred mano. Pogleda me s kratkim pogledom in reče tiho:

“Ali smem prositi za petdeset par?”

“Petdeset par,” odgovorim ravnotako tiho in sam ne vedoč zakaj. Ali nekaj me je sunilo v srce. Samo rahlo, bojazljivo je pokimal.

“Od kod ste,” sem vprašal.

“S kmetov. Kmečki sin. Dijak. Študiral sem, a ne morem več. Ni sredstev. Pa sem šel iskat službe.”

“Zakaj hočete ravno petdeset par,” vprašam in čutim, da mu moje vprašanje biča dušo.

“Kruha si kupim,” je rekel tiho in s težavo.

Zdelo se mi je, kakor da se mi je ogromna teža obesila na ramena. Segel sem v žep . . . Petdeset par. Iskal sem med drobižem, med dinarji in dvinarji, a petdeset par nisem našel.

Misli so se mi ustavile. Ležalo je tam v mislih samo petdeset par, ki jih prosi dečko, a nič drugega. A nimam petdeset par . . . Tako deluje na človeka iznenada izrečena beseda lačnega: kruha si kupim. Nisem si rekel: ker petdeset par nimam, vzemi ta dinar. Brezsmiselno in niti zavedajoč se tega, sem mu pokazal dinar in rekel:

“Pojdite z mano do kolodvora. Ni daleč. Tam zamenjam. Nimam namreč petdeset par.”

Videl sem, kako so mu zadrhtela lica. Ali v čudenju, da mu kažem dinar, ki ga hočem zamenjati, da mu lahko dam petdeset par, ali v sumnji, da sem agent policije. Vendar je šel z menoj in njegov korak je bil truden.

“Kako naj zamenjam dinar?” To je bilo prvo, kar je vprašala misel, ko sva prišla h kolodvoru. In sedaj je vstajalo nešteto vprašanj in misli.

Zdrznil sem se, porinil klobuk s čela in rekel: “Smešno . . . Kaj pa je bilo treba hoditi sem. Prosim!” . . .

Dal sem mu dva dinarja.

Globoko se je priklonil. Na licu sem videl začudenje. Nato je zbežal.

Gledam: Bežal je h kiosku. Gledam: Kruh kupuje, koruzni kruh. Gledam kako ga nese k ustom. Cel kos, z obema rokama. Gledam, kako strastno, pohlepno je: ham, ham ham . . .

In duša je zakričala v meni.

“Zemlja, komu rodiš, da množica strada in gladuje? . . . Kdo je uredil postavo, da tisti, ki jih je malo, imajo vse, a nešteti talenti vsled pomanjkanja ostanejo nerazcveteni? . . .”

Od Rima do Addis Abebe

(Po pesmi Petra Sloka.)

*Tisoč nepoznanih žen
blodi skozi mrko noč,
v grozi jim obraz je nem,
njih korak ves klecajoč.*

*Tisoč zmučenih vojnov
tam leži razbitih senc,
strtih od vihre tankov.*

*Tisoč mater je nosečih,
prepojenih z obupom
s strašnim tem duševnim strupom.*

*Tisoč bo otrok jokalo,
“Očka, očka” v noč klicalo,
in ljudi povpraševalo:
“Kdaj se očka bo povrnil,
bedo, glad in strah prepodil?” . . .*

Anton Slabe:

STRTO ŽIVLJENJE

PO DOLGEM času sem po naključju zopet videl starega znanca. Spoznal sem ga pred leti, ko je prišel v Ameriko, da tu dobi večji kos kruha, kakor drugi, ki ga niso mogli dobiti v svoji domovini. Predstavil se mi je, drugače ga sploh ne bi bil spoznal. Sprememba je bila velikanska. Ni bil več močan fant, kakršnega sem srečal pred leti, temveč starec z upognjenim hrbtom in težkimi nogami, katere je komaj premikal, dasi še ni bil star petdeset let. Garanje v premogovniku, skrbi in trpljenje — vse to je pustilo na njem svoje sledove. Začel je pripovedovati tragično povest svojega življenja in jaz sem ga poslušal.

Rodil sem se v mali kmetijski bajti v bližini rudniškega revirja, se je pričela njegova povest. Očeta se spominjam po večini kot bolnika s težko nadduho, katero si je nakopal v jami kot rudar. Smrt ga je pobrala v dvainpetdesetem letu starosti, zapustivši vdovo z osmimi otroci, izmed katerih smo bili štirje še mladoletni. Tako smo, navajeni stradanja že za časa življenja očeta, prišli še v hujše pomanjkanje po njegovi smrti. Še kot šolo obvezen otrok sem moral iti k nekemu kmetu služiti za pastirja, kjer sem poleg pašnje živine opravljal tudi težja dela.

Ko sem dovršil 14. leto, me je isti rudnik, v katerem se je izrabil moj oče, na prošnjo matere vzel na delo. Dali so mi bolj lahka dela, ker težka sploh ne bi bil zmogel. Tri leta pozneje sem pa že moral opravljati najtežja dela kot kopač in ob pomanjkanju zadostne hrane, kar se je posebno v vojnem času še ogromno poslabšalo. Dobro se še spominjam pokvarjene večerje, katero je mati postavila na mizo, ker ni bilo nič boljšega, katere tudi moj sicer vsega vajeni želo-dec ni prenesel ter jo bruhal z vso silo nazaj, kakor bi hotel reči: za pošteno delo, poštena hrana. Ni čuda, če smo rudarji v takratni dobi opešali tako, da marsikdo ni mogel na delo. Temu so sledile kazni, ker nas je družba smatrala za lenuhe.

Neprestanega šikaniranja sem bil že sit in odločil sem se za izselitev v Ameriko. Tam sem imel prijatelja, na katerega sem se obrnil s prošnjo, naj mi pošlje denar za vožnjo čez veliko lužo. Pojasnil sem mu svoj žalosten položaj in prijatelj se me je usmili.

Čez nekaj tednov sem že prejel denar od svojega prijatelja v Ameriki. Potni list sem dobil že prej in v par dneh sem bil pripravljen na odhod. Ob slovesu me je obplakovala moja mati kot zadnjega izmed osmih otrok, od katerih sta dva padla na bojišču v času svetovne vojne. Nekaj silno težkega je leglo takrat na moje srce ob po-

gledu na od trpljenja izbičano telo moje matere. Najine oči so bile zalite s solzami in so nemo vpraševale: zakaj ta ločitev? Odgovora ni bilo, čeprav so bili vzroki znani.

Odhajalo nas je takrat iz naše občine okrog trideset mož in fantov v Ameriko. Nekateri so se napili ob slovesu, ker so hoteli v vinu utopiti svojo žalost, ki jim je stiskala srce ob ločitvi od svojcev. Drugi so bili navdušeni, ker so verovali v govornice, da si v Ameriki vsak lahko nagrabi bogastva. Iskat so šli srečo v tujino, ker je niso mogli najti doma.

Pot čez morje ni bila prijetna, ker smo se vozili na starem in majhnem parniku, ki je prej prevažal tovore. Vožnja na tem parniku je bila cenejša kakor na drugih, večjih in modernejših, in to je bil vzrok, da smo se odločili zanj. Nihče izmed nas ni imel dosti denarja in hoteli smo hraniti. Denar nam bo prav prišel, če ne bomo takoj dobili zaslužka v novi deželi, je bilo naše mnenje.

Po tritedenski vožnji na morju smo se približali New Yorku. Že iz daljave smo zagledali kip Svobode v newyorškem pristanišču, poslopja, ki so se dvigala v nebo in živahno vrvenje na vseh straneh, ko smo se približali obrežju. Pred nami se je odpiral nov svet, nova Koromandija, dežela bogastva, v kateri bomo našli svojo srečo . . .

Moje mnenje o bogati Ameriki se je spremenilo, ko sem došel v rudarsko naselbino med visokimi hribi, kjer je živel moj prijatelj. Opazil sem takoj od dima črne hiše, v katerih so stanovali rudarji. Nič lepega, nič vabljivega ni bilo opaziti nikjer. Vsa kotlina je bila umazana, zavita v dimu in sajah. Prvi vtis ni bil prijeten, vendar poguma nisem izgubil.

Prijatelj mi je bil že preskrbel delo v premogovniku. Kmalu mi je bilo jasno, da ameriški delodajalci prav tako izkoriščajo delavce kakor drugi. Inozemskih delavcev ne jemljejo zato, da bi v Ameriki obogateli, temveč zato, ker imajo od njih koristi, da jim pomagajo grmaditi bogastvo z delom svojih rok. Videl sem, da smo bili inozemski delavci dobra vprežna živina, a vendar se kot človek malokateri uveljavi.

Zaslužek je bil primeroma z onim v starem kraju velik, ako je človek silno garal pri akordnem delu. In garali smo skoro vsi. Nič se nismo ozirali na varnost in zdravje. Kaj slab zrak, kaj mrzla voda, po kateri smo brodili pod zemljo! Na vse to smo pozabili, ko je prišel plačilni dan. Takrat smo pili in zapravljali trdo prisluženi denar. Taka je bila navada med našimi rudarji v ti-

stih časih, ko je bilo dosti denarja. Nihče ni mislil na krize, ki se v presledkih pojavljajo v Ameriki. Bili smo mladi in močni in zato se nismo brigali za druge stvari.

Dve leti po prihodu v Ameriko sem se poročil in življenje se je obrnilo v druge struge. Pretrgal sem zveze z veseljaki, ker so z ustanovitvijo doma prišle druge skrbi. Še bolj sem garal, ko se je družina povečala, toda pri težkem delu sem si nakopal bolezen. A jaz sem kopal še dalje premog, da si v potu svojega obraza zaslužim kruh za svojo družino. Moje moči so začele pešati, kajti od mladih let sem bil vprežen pri težkem delu. Trikrat sem po čudežnem naključju komaj ušel smrti pri delu v premogovniku, ko se je od stropa odtrgala plast kamena.

Začel sem čutiti v prsih, da moja pljuča niso v redu, a sem se zatajeval, ker nisem hotel razburjati žene. Delal sem naprej, misleč, da bo bolje. Toda težko delo, slab zrak v jami in mokrota so bili močnejši od moje telesne odpornosti. Začel sem pešati in končno sem moral iti h kompanijskemu zdravniku.

Pojasnil sem mu, kakor sem pač vedel in znal,

da me nekaj v prsih tišči. Zdravnik mi je dal nekaj za izčiščenje pljuč. Spet sem šel na delo, toda čez nekaj dni sem moral prenehati. Napadla me je še hujša bolezen in me vrgla na posteljo, s katere sem vstal tri mesece pozneje.

Potem je prišla kriza. Premogovnik, v katerem sem prej delal, je ustavil obrat. Vrhtega so skrbi razjedle zdravje moje žene. Bolezen in brezposelnost — dvojno gorje! Prihranki so skopneli. Vse sem žrtvoval, da rešim svojo ženo, a bilo je zaman. Podlegla je. Ostal sem vdovec s kaljo boleznih v sebi in z dvema otrokoma. Ob pogledu na mrtvi obraz svoje žene mi je prišlo bridko v spomin, kako sva v prvih tednih po poroki delala načrte za najino bodočo srečo: lastno hišo — in glej, jaz to hišico že gledam. Tesna in temna je in žena že počiva v nji. Taka je usoda.

Tako stojim zdaj tu: bolan, strt, brez vsakega premoženja, odvisen od javne dobrodelnosti, od relifa. Pred menoj je strah pred bodočnostjo, za menoj prestano trpljenje. Stojim pred razvalinami strtega življenja in vprašujem: zakaj? To vprašanje si stavijo tudi drugi trpini, kajti moja tragedija je tudi njihova tragedija.

Ivan Vuk:

Delavska roža

Na oknih nagelj, glej, duhteči,
lepo škrlatastordeči. —

Odkod obleko si dobil,
da si tako se okrasil?

Simbol sem vaših vročih borb —

kri vaša v me se je izlila,
na rožnih listih se strdila,
z rdečim ognjem prepojila,
bodoreč vas k zmagi z davnih dob.

Na oknih nagelj, glej, rdeči,
ljubezni to je cvet iskreči,
sad naše žgoče je krvi,
ki o svobodi govori.

Pajek

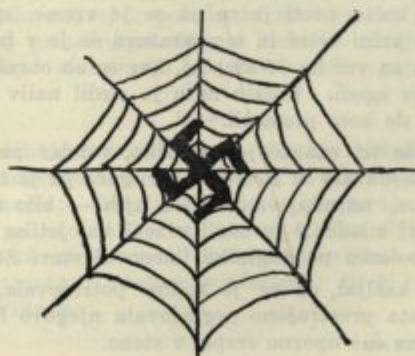
Čuden pajek prede,
mrežo gosto tke,
jo čez svet razpenja,
da ujel bi vse.

Iz dežel v dežele
svojo nit ravna,
tanko, skrivno, da jo
malokdo spozna.

Rjavosive niti
grozeče širijo
se v pogubne mreže,
ki svet prepletajo.

Ne sluti grdi pajek,
da prihaja dan,
ko on s svojo mrežo
v prah bo poteptan.

(Po Glđ. Z.: T. M.)

Prosvetna matica je edina slovenska delavska kulturna centralna organizacija v Zed. državah. Podpirajte jo delavski kulturi v korist!

Milan Medvešek:

REŠITELJ STEVO

(Iz zbirke "Slike in duše iz depresije")

NA skrajnem koncu 55. ceste na vzhodni strani mesta Clevelanda, je v polkrogu temačnih in zapuščenih tovarnih izgubljeno samevala dvonadstropna hiša, številka x. Njena okolica te je spominjala na porušeno predmestje, posebno če si se ozrl po ogromnih kupicah železne navlake, ki je sestojala iz vsakovrstnih zavrženih predmetov, kakor stare peči, štedilniki, svetilke itd., za hišo pa se je razprostiralo "pokopališče" izrabljenih avtomobilov.

Hiša je bila sezidana iz rdeče opeke, ali sedaj je bila skoro črna in le tu in tam so še iz nje zijale sivordečkaste lise, ki so ji dajale še bolj zamazano lice, njena oblika pa je bila podobna škatljici od vžigalic, če je položena v horizontalni legi.

Nič lepega ni bilo na njej; bila je tipična ameriška hiša, a vendar je izgledala kakor majhna trdnjava v primeru z drugimi hišicami na 55. cesti, ki so bile skupaj skrpne iz vsakovrstnih desk in deščic in naličile ptičjim kletkam.

Na cesto revščine, na 55. cesto je malokdo zašel, razen zastopniki dvomljivih zavarovalnih družb, cunjarji in krošnjari, seveda najbolj pogostoma pa tirjalci; ko so zagledali dvonadstropno hišo, številko x, so bili presenečeni njene veličine ter si obetali uspeh, toda grdo so se zmotili. Hiša je bila prazna in brez življenja. V njej ni nihče stanoval, odkar so vdrlji v njo suhači, zlili v kanal več sto galonov žganja, zaprli gospodarja, notorične igralce in prostitutke.

Dolgo časa je samevala in bila zapisana razpadanju, nekega dne v letu 1932, ko je bila gospodarska kriza na vrhuncu, pa so se v njo preselili iz mestnega smetišča ali Hoovrovega Villaga trije jugoslovanski rojaki: Stevo Nušić, 55-letni Hrvat, doma nekje od Varaždina, Peter Jericijo iz Primorskega in Ivan Kozina iz Novega mesta. Vsi trije so bili žrtve krize, brezdomci, ki niso imeli nobenih svojcev v Ameriki. Ko so jih gospodarji pometali iz stanovanj, so se zatekli na mestno smetišče, kjer je naselbina brezdomcev z vsakim dnevom bolj naraščala.

Pravijo, kadar te prične tepsti nadloga, te toliko časa tepe, da te docela iztepe. Tako se je godilo tudi občanom v Hoovrovem Villagu. Ni bilo dovolj, da so stradali in se mrazili v kolibah skupaj zbitih iz stare pločevine in druge podobne ropotije, ampak hudobni naravni elementi so zdijvali in poslali hudo zimo, ki so jo prebivalci na mestnem smetišču tem bolj občutili, kajti naselbina se je nahajala skoro tik Erijskega jezera. Bila je strašna noč v mesecu februarju. Najprvo je močno snežilo, potem je pričel razgrajati vihar in podiral strehe slabo zgrajenih kočic, proti jutru pa se je vreme spremenilo. Zapihal je južni veter in temperatura se je v nekaj urah spremenila za več ko 30 stopinj, kar se ob obrežjih Great Lakes čisto zgodi. Kmalu nato je sledil naliv in mnoge brezdomce do kože premočil.

Tudi naše tri znance je namočilo, vendar pa staremu Stevu ni škodovalo in Petru ne, drugače pa je bilo z Ivanom Kozino, najmlajšemu izmed njih — bilo mu je 26 let — kajti mladenič je nosil v sebi kal jetike ali T. B., kakor je bolezen po angleško imenoval stari Stevo.

Ivan je kašljal, da se je koliba potresovala, Peter in Stevo pa sta prestrašeno pogledovala njegovo ležišče, toda on je ves čas uporno srepel v steno.

"Ivane! Dragi Ivane!" je presekala mučni molk stari Stevo. "Za Boga miloga, kaži šta je s tobom? . . . Samo kaži i ja ti donesem, šta izvoliš, pa makar ukradem! Slušaj Ivane, za Boga miloga, slušaj! Jeli bi volio malko supe? . . . Gut sup!" je silil vanj, ali ko je videl, da noče odgovoriti, se je silno razburil in pričel zabavljati in togotiti se v prečudni slovenski hrvaščini, ki je bila nagosto pomešana s spačenimi angleškimi besedami.

"Vata hel, pa zašto mi ne odgovoriš, kada ja s tobom tokam? . . . Vem, ja znam, da si bio študent, da si posečal haj školo, pa i ja sem bil gospod v old kontri. Da, veliki gospod!"

Spomin, bolje rečeno domišljija, da je nekoč nekaj štel, ga je razburila in jel je strastno dokazovati o svoji pomembni preteklosti, akoravno mu ni nihče ugovarjal, da pa bi svojo važnost bolj utrdil, je pričel govoriti po nemško:

"Ich war ein Soldat, ein Unterofficier, und ich habe zwei hundert Soldaten unter mein Befehl gehabt! Yes, gospodine Ivane, i ja sem bio veliki gospod. Samo z mazinem sem zmignil in sto lepih, jakih momakov se je vrtelo: linksum, rechtsum—niederlegen!"

"Kaj se boš zmeraj bahal," mu je segel v besedo slavofil Peter Jericijo iz Primorskega, ki je dosedaj ves čas molčal in nepremično srepel v svoj raztrgan čevelj, kakor da bi bila na njemu napisana vsa skrivnost tega življenja. "Tudi jaz znam bifat po laško, pa se nič ne ponam. Da si bil Unterofficier ti pa nihče ne verjame—samo purš si bil, saj vemo!"

Zbadljivka je starega moža silno razkačila in najrajši se bi navalil na Petra, ta pa se je ponovno zagledal v svoj čevelj in molčal, kar pa je Steva še bolj dražilo.

Na ležišču med starimi capami se je premaknil Ivan in suho zakašljajal, nato pa je nejevoljno dejal:

"Prosim te, Stevo, nikar ne razgrajaj kakor divjak. Seveda si bil gospod . . . Vsi vemo, da si bil, samo Peter ne . . ."

Stevo je dobil zadoščenje in ošvrknil je Petra z zmago-slavnim pogledom, potem pa je zopet pričel siliti v Ivana s čim mu naj postreže, da se bo "malko" okrepečal.

"Ivane, dragi Ivane, jeli hočeš, da ti donesem gut supo? . . ."

Ivan je bil neizmerno nervozen in Stevojeva ljubezen mu je šla na živce, zato se je neusmiljeno zadril nadenj:

"K vragu s tvojo 'gut supo'! Če res lahko pričaraš 'gut supo', potem lahko pričaraš tudi stanovanje, da ne bom crknil v tem prokletem kurniku, pravzaprav — vsi trije bomo crknili!"

Stevo je ob teh besedah obmolčal kakor nem. Tudi Petra so v živo zadele, obenem pa ga opomnile, da bo treba popraviti streho, ki je bila skoro vsa razdejana. Povspel se je na zaboj, ki je služil za stol, ter pričel otipavati luknje. Stevo mu ni pomagal, ampak je nekaj sam pri sebi šepetal, nekaj, ki je bilo podobno molitvi, nenadoma pa je pograbil klobuk in odločno dejal: "GREM!"

"Kam greš?" je prestrašeno vprašal Peter, kajti Stevojev glas je bil tuj, v njem je zvenelo nekaj, česar se je Peter bal.

Stevo je pred nekaj meseci po nekem prepiru prav tako dejal "jaz grām," nakar je zavil v bližnji park, navezal sedem zank iz žice na sedem dreves in se sprehajal pod njimi, nenadoma pa se je povspel na drevo in se obesil, toda neki delavec je prišel mimo in ga rešil.

"Ali se ti zopet meša?" je zakričal za njim Peter, toda Stevo je bil že zunaj.

Petra je skrbelo, zelo skrbelo, kaj bo, če se Stevo ne povrne. Res je bil starec malo prismojen, včasih ga je tudi napadla pijanska bolezen in tedaj jima je ukradel, kar mu je prišlo pod roko in se za denar napil, ali kakor hitro je prišel k pameti, jima je vse stokrat povrnil. Saj če ne bi bilo njega, bi najbrže z Ivanom že od gladu poginila.

Toda danes Stevo ni zavil v park, da se obesi, danes ni šel beračiti, da bi se napil, danes je njegova pot peljala na Golgoto — v središče mesta, kjer je bil samo enkrat v svojem življenju, to je bilo pred 25 leti, ko se je pripeljal iz stare domovine.

Da, pot v mesto je bila zanj prava Golgota. Avtomobili, tramvaji in ogromna poslopja so mu stiskala možgane in groza ga je spreletavala. Že večkrat se je napotil v mesto, ali vsako pot se je prestrašil in se povrnil v svojo soseščino, v kateri je bival vsa leta. Ne, danes ni tega storil, ampak odločno korakal naprej, naprej, dokler ni dospel na Public Square. Ustavil se je pred največjo "hišo", pred železniško postajo Terminal Tower in se oziral okoli kakor otrok, ki se prebudi v tuji hiši.

Tam je dolgo časa izgubljen stal, končno pa se mu približa neki stražnik, ki je čudnega moža že precej časa opazoval.

"What are you looking for, old man?" ga je nagovoril.

Dasiravno se je Stevo rad postavljajl s svojo nemščino, je angleščino zelo slabo obvladal, kar ni med naseljenci, ki se neprestano gibljejo samo med svojimi ljudmi, nič redkega. Le s težavo je dopovedal stražniku, da je njegov mladi prijatelj bolan v kolibi na mestnem smetišču, zato bi se rad obrnil na kakšno dobrodelno organizacijo, da bi mu preskrbela boljše stanovanje.

Stražnik sprva ni vedel, kaj bi z njim storil, potem pa se je domislil Zavoda za tujeorodce in ga je tja odpeljal.

Steva je sprejela neka starejša ženska, ko pa ji je povedal, da je "Avstrijec", je poklicala mlado gospodično, ki je bila tolmačinja za Nemce, Hrvate, Srbe in Slovence.

"Vi ste Hrvat, jeli ne?" ga je brez ovinkov nagovorila, on pa je skoro onemel od začudenja.

Morala ga je ponovno vprašati, šele nato ji je ves razburjen odgovoril:

"Da, da, ja sam Hrvat, a moj prijatelj zbog koga sem došao ovdje, je Slovenac-Kranjac!"

"Tudi v meni je nekaj Slovenke," mu je z nasmeškom povedala, potem pa mu je razložila, da je njihov urad zato postavljen, da pomaga nesrečnim tujezemcem. Bila je z njim nenavadno prijazna in zaupna ter ga celo titulirala z gospodom, kar se Stevu ni zgodilo, odkar je prišel v Ameriko.

Pretekli sta že dve uri, ali Stevo je še vedno pripovedoval o sebi in svojima sostanovalcema, medtem pa je ona nekaj zapisovala v zapisnik. Prijatelja Ivana je risal s fantastičnimi besedami, ji pripovedoval, da je silno učen mladenič; piše pesmi in povesti, toda sedaj malone umira od gladu in mraza, poleg tega pa ga najbrže grize T. B., kajti včasih tako kašlja, da bi človek mislil, da se mu bodo raztrgala pljuča.

Povest o treh brezdomcih je bila končno končana, uradnica pa je posegla po telefonu in pričela telefonirati na vse strani.

Poklicala je eno stranko, potem drugo in tretjo in četrto, medtem pa je Stevo od same sreče radostno trepetal, kajti slutil je, da se bo vse dobro izteklo.

In res, miss Streiner mu je po dolgem razgovoru z raznimi uradi sporočila, da se lahko preselijo že danes v hišo,

številka x na 55. cesti. Na potu proti domu se naj ustavi v banki na 63. cesti, kjer bo dobil ključ od stanovanja.

Od same sreče se mu je kar vrtilo v glavi in ni vedel, kako se bi ji zahvalil, ona pa mu je povrh podarila še tri dolarje.

"Vzemite denar in kupite sebi in vašima prijateljema kaj za jesti."

Stevu je bilo nerodno in ni hotel denarja, tedaj pa mu je ona skoraj osorno ukazala, naj se ne brani, nato pa še pristavila, da jih bo prišla obiskat, kakor hitro si uredijo novo stanovanje.

Sam Julij Cezar ni tako srečno in ponosno korakal v Rim, kakor je korakal tisti dan Stevo proti Hoovrovem Villagu.

Šele zvečer je dospel na mestno smetišče, na čigar vznožju so ždele kolibe brezdomcev. Predno se je spustil v dolino k jezeru, je še enkrat premeril svet pred seboj in čutil se je večjega od samega Boga, kakor da bi ves svet rešil pogube. Z dolgimi in zanosnimi koraki je hitel v dolino, ker pa je bil vsled razburjenja premalo previden, se je spotaknil in padel na kupico zavržene pločevinaste posode ter se obrezal po obrazu. Kljub temu pa se za bolečine in kri še zmenil ni, ampak se je hitro pobral in hitel k kolibi.

V kolibi sta ždela Ivan in Peter ter skrbelo, kaj se je zgodilo s Stevom, ko nepričakovano nekdo tako silno potrkna na vrata, da se je vse stresnilo.

Skozi njune možgane je prešinilo: "Policeman je prišel naznaniti Stevovo smrt . . . Sedaj bosta imela še sitnost . . ."

Med vrati se je prikazal Stevo, takoj nato pa je planil v tesno bivališče in pričel malone histerično kričati:

"Ivane, dragi Ivane, Peter, Peter Petrovich, stanovanja sem dobil! Razumeta — udobno stanovanje, lepo, gorko, pravo stanovanje!"

Peter je vanj strmел kakor v božjo čudo, potem pa je neverjetno zmajal z glavo in dejal:

"Stevo, ti si znorel, ti si pijan!"

"Ne, nisem znorel, nisem pijan — našel sem stanovanje za vse tri! Vse vama povem, samo potrpite malo . . ."

"Ali je mogoče, Stevo, da si dobil stanovanje, tako stanovanje, ki je za ljudi? . . ." je tedaj trepetajoče vprašal Ivan.

"Pri vseh bogovih, resnico govorim, še nocoj se lahko preselimo vanj!"

Ivan je skočil iz ležišča in odkritosrčno vzkliknil:

"Ti Stevo si mogočnejši od Boga, ti si čudodelnik!"

Stevo se je skromno smehljajl, nenadoma pa ga je zgrabila čudna veselost in pričel je razbijati vsakovrstno staro ropotijo, ki so jo rabili za pohištvo, pri opustošenju pa sta mu priskočila na pomoč tudi Peter in Ivan, ki je nagnokrat ozdravil. Čim bolj je treskalo, ropotalo in se lomilo, tem glasneje so se krohotali in venomer vzklikali, da ne gredo poprej k počitku, dokler vse ne uničijo, na vse zgodaj prihodnjega dne, se bodo pa preselili v novo stanovanje, v stanovanje za ljudi, v velike, lepe in svetle sobe!

* * *

Drugi dan je dvonadstropna hiša na skrajnem koncu 55. ceste zopet oživila, na njenih glavnih vratih pa se je prikazal napis: Berači, krošnjari in agentje, ne motite nas, ako pa nam lahko kaj podarite, Vas vljudno prosimo, da pustite pred vrati! Pod tem besedilom se je svetil podpis, napisan z rdečim svinčnikom: Bivši občani Hoovrovega Villaga.

Katka Zupančič:

BLIŽNJICE

KRAJ majhnega, slabo obdelovanega kosa vinograda je sameval nizek, lesen vinski hram, ki je bil že skoroda tik pred razpadom. Njegova štiristranična, precej strma slamnata streha je bila že leta in leta prepuščena vremenu in vetrovom na milost in nemilost. Od treh strani je hram obdajalo grmičevje, ki pa je rastlo preblizu, da bi ga ščitilo, je pa hudim sapam pomagalo pri razdiranju. Tako ni bilo samo sleme, ki je zgubljalo sprhnelo slamo kar v šopih, marveč tudi strešni robovi. Okenc hram ni imel, pač pa gosto zamrežene linice, na obeh končnih straneh po eno in na podolžni strani poleg vrat tretjo.

Vrata so držala na stezo, ki je bila izpeljana tik ob hramu. Steza je bila toliko široka, da se je moglo priti do hrama z vozom. Ob suhem vremenu pa je služila ljudem za bližnjico. Nekega lepega popoldne sem hitela po njej tudi jaz.

Še vselej je bil hram zaprt in žive duše nikjer; topot pa so bila vrata v hram nele odprta, ampak so s tem, da so bila odprta, dajala okvir in temno ozadje drobnemu, do skrajnosti izsušenemu starčku, ki je, negibno na visokem pragu v dve gubi sedeč, ždel predse.

Le prehitro me je zaslišal, ali začutil in se okrenil. Potisnil si je okrogli starinski klobuk s čela in tako pokazal svoj čudno majhni obraz, ki ga je bila sama guba in redke bele kocine.

'Dober dan', sem mu voščila in hotela dalje. Pokimal je a mi zaeno z roko naznačil, naj postojim.

"Čujte, bi hoteli koračiti nazaj na onole grivo", je dejal in kazal z roko in brado na vzboklino, ki sem jo baškar obšla, "pa mi boste povedali, vi, ki dobro vidite, ali je nad sv. Jero kaj oblačine, ali je ni."

Bila je oblačina in dejal je, da je to pričakoval in da bo dež. V členkih da je čutil spremembo vremena že sinoči in petelin jo je tudi napovedal. Pa so se njegovi doma smejali njemu in petelinu. Tak je današnji svet!

Glas mu je sicer poškrpaval, kakor lesa v vetru, vendar mu je bil še prilično krepak. Kdo sem in čigava, sem mu morala povedati. Jojmene, se je zavzel, on vendar našo hišo pozna, dobro pozna mojega očeta. Zato me tudi vikati ne bo in kaj bi to, da bi se moralo vikati že vsako dete! Oženjen da je že bil, ko se je moj oče komaj narodil, pa je že moj oče star mož! Okrog sedemdeset, ne? Da, da, vse se stara, kar je zapisano smrti . . .

Umolknil je. Jaz pa, meneč, da se ga loteva dremavica, sem zmišljala, ali se naj poslovim, ali kar na tiho odkradem. Odločila sem se za zadnje, a se je zganil in me povabil, naj sedem na

prag, če mi je seveda kaj do njegove družine in kakor da bi vedel, kakšen izgovor imam na jeziku, je dostavil:

"Ah, saj vem, mudi se ti dalje! Vsem se vam mudi dalje; mlajši, ko je kdo, bolj hiti. Končno pa se le vsakdo znajde v ozkem žlebu, po katerem — rad ali nerad — drsi naravnost v grob . . . Pa bi bilo dobro in pametno, če bi včasih postali in prisluhnili, kaj imajo povedati taki, ki so na koncu svoje poti in že drse . . ."

Drugega mi ni kazalo, kakor da sedem, to sem tudi storila. Tarnajoč, da bi si bil le nacedil nekaj kislice, če bi bil vedel, tako pa si je natočil samo vode, je izza praga potegnil čisto počrnel barilček in si ga nastavil na usta, češ, da mu je jezik tako suh, da ga bode v ustih. Toda radi vzbočenih pleč se je moral revež z vsem gornjim životom toliko nagniti navzad, da je izgubil ravnotežje. Zvrnil bi se bil v klet, da ga nisem pravčasno pridržala.

"Božja volja te je prinesla, dete! Dve leti me ni bilo več sem gori. Pa sem si dejal: grem, da se poslednjikrat podrtija nagleda podrtije . . ."

"Zakaj se udajate takim žalostnim mislim? Saj niste še tako slabi —"

"Eh, eh, eh!" me je prekinil, "kaj bi me opletala z lepimi lažmi, kaj!? Saj si me vendar videda!"

Oddihaval se je, vzdihaval in potem vprašal: "Kako ti je oče? Pestoval sem ga in imel sem ga rad — kakor da bi bil moj, tako rad. Ko je imel koze, sem ga kadil in mazal jaz. Mati njegova ni mogla vsemu kaj, ko pa ji je vsa družina ležala križem kražem, vsa v kozah. V enem tednu so samo izpod njene strehe nesli tri truge . . . Jaz sem bil takrat koze že prestal.

Dandanes ne veste, kaj je kozavost. Deteca še, pa jih že nesejo cepit, tako se izognejo ljudje šibi božji. Ali je to prav, ali ne — jaz bi rekel, da ni! Bog nam je ustvaril hrbte zato, da maha po njih. Če bi vse boleznin in nesreče spravili s sveta: kdo bi se še Boga bal? Nihče!

Za mojega mlada in prej še, so bili ljudje vse bolj verni in pobožni. Moji starši in staršev starši so mi povedali veliko tega. Tiste davne čase je bil Bog zmerom nad ljudmi, zdaj s kugo, zdaj s kole-ro, ali pa vsaj s kozami. Vmes pa vojne, krvave vojne in lakota. Pa še grajski hlapci, ki so prihajali naganjat ljudi na tlako in jemat delež od pridelkov ter lovit fante za na vojsko.

Tako, vidiš, je imel Bog človeka vedno na kratko k sebi privezanega. So pa tudi zato imeli ljudje žulje na kolenih od klečanja. In na božja pota so hodili. V celih procesijah so šli včasih daleč

notri v Gorenje Štajersko ali globoko doli na Hrvaško, ali pa na Primorsko.

Svoje cerkve — seveda so jih imeli bolj pri roki. A pokora, kaj pa pokora? Iti na tako dolgo romanje ni bila šala, kakor je to danes. Zdaj si navežejo mastno brašnjo in se odpeljejo — na božjo pot . . . odpeljejo! Varajo pa le sebe, ne pa Boga. Peš in na kolenih, bos in gladen — to je pokora, ki je pokora!”

Zopet si je močil jezik, toda zdaj je bil previdnejši. Naslonil se je na podboje.

“Delali? Vprašuješ, če so delali. Pa še kako so delali! S pisanimi, zateklimi in ranjenimi hrbti so se vračali s tlake. Redki so bili, ki so imeli dovolj svoje zemlje. Vse, kar je bilo kaj vrednega, je bilo pa tako grajsko. Tisto, kar je bilo kmeto-vega, ali kar so imeli nekateri v najemu, je bilo skoro zanič. Koprive in drugo zelj so si kuhali, če ni bilo ne kod, ne kam. Ovsenjaki ali celo prose- njaki, to je bil za mnoge že božič! Pa ponudi zdaj otroku ovsenjaka. To bi se mu obraz nagrdil!”

Na bolje? Vprašaj, kdaj se je obrnilo na bolje? Se vidi, da si posvetna. Ali jaz, ki se bom kje tan dan zrušil, vidim vse to drugače. Ne na bolje, ampak na slabše se je obrnilo — tako ti povem. Ljudje so z raznimi novotarijami pričeli sekati po tesnih vezeh, ki so jih oklepale k Bogu.

Že takrat, ko je antikrist Lutermartin zasejal krivo vero po naših krajih, že takrat se je začelo. Krivo vero so udušili, ali vražje seme se je potajilo. Puntiki, kmetske vojske so pognale iz njega. Šele, ko so ostanki tega peklenkega plevela prišli z nesrečnim Matijo Gubcem gosposki na ognjene vile, tedaj šele so se ljudje vse počasi jeli vračati na pot Bogu udane- ga trpljenja, ki je edina najkrajša pot v nebesa.

O, le počakaj! Nič ne bodi nestrpna. Mlada si, zato ne veš nič. Jaz pa imam življenje za seboj, pred seboj pa večnost. Zato me le še poslušaj. Mahnil bom po bližnjicah, da prideva prej do današnjih časov. Saj si slišala o Lutru in veš, da ga je Satan živega pobral in odnesel v pekel. No, njegove nauke so iztrebili in vse je bilo spet dobro za sto in sto let. To ti pridejo Francozi!”

“Nič več procesij! Doma boste ostali in delali. Kadar imate bolezen doma, jo nosite v procesijah drugam; kadar jo imajo drugod, si jo takisto s procesijo prinašate domov. Pa na tlako tudi ne boste več hodili! In zemlja, ki jo obdelujete za gosposko, vaša bo . . .”

O, to so vrgli žabe v kalužo! Res se je obrnilo, kakor bi ti rekla, na bolje, ali tudi prejšnje bogaboječnosti ni bilo več. In če bi hudobe francoske — Bog mi ne jemlji tega za greh! — še nekaj časa ostale v naših krajih, bi nas pripravile še ob vero. A jih je vendar Dunaj nagnal, njih in njihovega Napoleona.”

Zopet je cvrlukal iz barilčka, kakor prej, oslonjen.

“Nak, mene takrat še ni bilo,” mi je odgovoril na vprašanje in nadaljeval, “ali brat moj, ki počiva nekje pri Solferinu, ta se jih je spominjal. ‘V šolo pojdeš!’ so mu rekli. On pa—beži!—z doma! Po treh tednih jo je zopet naskrivaj pričesal domov. Sestradan, da se je videlo skozenj.

Kakor je Dunaj pometel s Francozi, tako je pometel z njihovimi novotarijami, ki so našemu človeku čisto zmešale pamet. Kaj si misliš! Premnogi ni imel niti za pedenj svojega. Še koča, če jo je sploh imel, je stala na gmajni. Zdaj pa: ‘To bo tvoje!’ Korobača vaju, kakor cigan mraza — zdaj pa: ‘Nihče te nima pravice tepsti!’ Gosposki od nekdanj spoštljivo pokoren, zdaj pa: ‘Svoj si! Gosposka naj si sama gleda, ali pa naj pogine!’ — Sveta nebesa, saj je stalo vse na glavi!

Pa vkljub temu se je zopet ljudstvo vračalo na staro pot, ali, Bog se usmili!, nič več rado. Zopet so korobači plesali po hrbtih prav kakor prej, ali poslej so skeleli in pekli veliko bolj, nego prej. To so naredili Francozi. Gosposke niso več spoštovali, še cerkveno gospodo so začeli gledati po strani, češ, oboja nas jaše!”

Zopet si je privoščil barilček in nekoliko počitka. Nato je otresal z glavo in znova začel: “Kakor sem dejal, da je po Lutru nekaj peklenkega ostalo, tako ga je ostalo i po Francozih. Leto osemindesetdeseto je to dokazalo. Odtlej pa do danes se je razbohotilo in rodi sadove, ki ga naš rod grize in grize, ne ve, da sebi v škodo. Kaj so drugega današnji socialisti, nego poganjki semena, ki so ga tujci zasejali?”

Cerkve naše so pa skoroda prazne in iz gosposke, toliko, da se očitno ne norčujejo. Ali Bog se bo tega naveličal in bo udaril ter nas opomnil, da je naše samo trnje in osat in nič drugega, kakor je odredil, ko je Adama napodil iz raja.”

Nisem si mogla kaj in sem posegla vmes: “Kaj pa gosposka? Ali ni tudi ona z nami vred potomka Adama in Eve? Če je Bog ves človeški rod obsodil na trnje in osat — kdaj se je pa premislil in jih nekaj odbral ter jim dal več ali vse pravice, ostali večini pa malo ali nič pravic; prvim potisnil v naročje vse dobrote tega sveta, ostalim pa še nadalje tiščal pod nos trnje in osat; prvim bič v roko, ostalim pa slekel hrbte? Kdaj je vse to naredil?”

Obraz se mu je zvil in motril me je z začudenim, skoro preplašenim pogledom. Prav žal mi je bilo, da nisem molčala.

Nazadnje je zmajal z glavo: “Veš, dete, rad bi te oštel, toda zaradi očeta tvojega ti ne bom oponesel, da govori iz tebe razvratno tuje seme, čeprav se ti tega ne zavedaš. Poznal pa sem nekoga — o, morda je tega petdeset, če ne šestdeset let — ki je govoril, kakor zdaj ti. Ni bil domačin. Križce in kipce je izrezaval in jih je dajal ljudem, s tem se je menda preživljal. Ali ko so ga ljudje slišali takole govoriti, so vendarle začeli

zapirati vrata pred njim in metati njegove bogce v peč. Kajti Boga so se le še bali. Našel sem ga sedečega tukajle na pragu, kjer sediš zdaj ti. Onemogel in ko pes lačen me je prosil za kakšno skorjo. Nisem bil tak, da mu je ne bi bil dal, ali imel je nisem. Suhe hruške sem glodal. Dal sem mu jih par in mu natočil kupico vina. Pa je dejal — — — Ah, nič. Samo pohujšal bi te še bolj, kakor si že!

Povem ti pa, kakor sem bil takrat še mlad in so se mi misli pasle rajši povsod, samo tam ne, kjer bi po božji volji morale biti, vseeno sem si prinesel blagoslovljene vode in poškopil z njo prag in tisti križec, ki mi ga je bil pustil na pragu.

Da, da, križec mi je pustil. Dejal je, da ne mara nobene stvari zastonj. Potem pa je todle po stezi za zmerom izginil. Vidiš, ta bi bil tudi rad zasejal svoje vragolije, a mu ni uspelo. Zdaj pa slišim tebe, ki si vendar naša . . .”

Obljubiti sem mu morala, da se bom poboljšala. Obenem sem ga vprašala, kam da je spravil križ.

“Križ? I, morda je še sedaj za tistim velikim sodom notri.”

Zaokrenila sem se in uzrla v kotu velik pokoncu postavljen sod z debelimi lesenimi obroči obit, segal je do stropa.

“Se čudiš sodu? Saj se lahko. Je tudi iz onih časov. Ko so nazadnje ljudje le prišli do zaželjene zemlje, so ponoreli. Ponoreli, to ti rečem! Nagnetli so v zemljo vsega mogočega, da se je vse med sabo dušilo in ni bilo sadu nikjer. Trte so zasadili tako na gosto, da niso imeli kam stopiti.

A komaj so bile trte v zemlji, so se pa vrgli na sode in jih delali, ko pravi norci. V kleti, na mestu smo jih zlagali, ker jih ni bilo vrat, ki bi bila za tako posodo dovolj velika, kajti sodi niso bili ljudem nikoli preveliki. A verjameš ali ne, v temle sodu ni bilo nikoli kapljice vina! Nikoli. Kje, od kod? Še zdaj, ko trta res rodi, saj pa tudi hodijo okrog nje, kakor deca okrog lektarja — še zdaj zadostuje desetvedrni sodček, če gre vse po sreči. Tako je v marsikateri zidanici ostal takle spomin na dobo ljudske ponorelosti.”

Cmakaje si je dal zopet opraviti z barilčkom, meni pa ni hotel križec iz misli.

“Kako naj te razumem,” se je čudil, “za božjo besedo nisi hudo zavzetna, za križec pa! No, bom pa le pogledal, če je še za sodom.” — Dvigal se je počasi in pokalo mu je v kolenih in povsod. Mene pa le ni pustil noter, češ, da ima on daljšo roko. Ubožec niti vedel ni, kako ga je starost vsega skrčila. Brskal in brskal je in res je privlekel nekaj s staro pajčevino popolnoma pokritega. A ko sva posnela skoro črno debelo nesnago, sva odkrila samo še črvido več ničemur podobno reč. Saj je je manjkalo že na vseh koncih. Edino ena roka je ostala še kolikor toliko cela. Menda jo je ščitil

obroč. In ta roka je pokazala, da jo je izrezljal človek, ki se je na svoje delo izborno razumel.

“Kako se je pisal, bi rada vedela? Ne vem. Romar mu je reklo vse. Ali pozneje, ko so ga poznali s prave strani, so mu dejali vse prej, nego romar. Jezik, ki ga je govoril, ni bil ne naš, ne hrvaški, a razumeli smo ga pa le. Suh človek je bil in črnugljast, glas pa ko zvon. Kar pa ni čudno. Saj je bil nekoč duhovnik, pridigar, kakor je povedal, ko je tukajle sedel. Pa da so ga hodili ljudje na milje in milje daleč poslušat; zdaj pa da beže pred njim, mu pred nosom zapirajo vrata — zdaj, ko jim govori resnico, ne več . . . o, Jezus, Jezus! kaj blebečem?” se je vidno ustrašil. “Pa sem dejal, da bom molčal, kakor sem doslej. Se vidi, da sem res že čisto dečinski. Bog mi prizanesi!” Sklenil je roke.

“Oh, oh, saj ni nič hudega!” sem ga mirila. “Tujec je bil pač obupan. Zato njegovih besed ni jemati za resno!”

“Prav tako! Kar naredi se, kakor da me nisi slišala! Grehov imam že tako preveč.” Vse je kazalo, da bi starček rad molil.

“Kaj pa s to stvarjo? Ali jo date meni?” sem pokazala na ostanke nekdanj brez dvoma lepe u-metnine. Pomišljal je. Gledal me je namršeno in okrog nosa se mu je vozljalo. Nazadnje pa se je odločil: “Dam ti ga, hčerki tvojega očeta ga dam. A pozabi na onega, ki ga je naredil, in čijega besedo sem ti bil ponovil. Dekle, le pazi se, čimprej kreneš z napačne na pravo pot pobožnosti in strahu božjega, tem bolje bo za te.”

“Stric, pa mi vendar ne boste zamerili, če sem vam nekoliko oporekala? Mar ne bi bilo predolgočasno na svetu, če bi bili vsi ljudje enih misli?”

“Misli? Zapomni si, dekle: En hlev in en pastir. Ne mi, ampak pastir naj misli za nas!”

“Bom premišljala o tem, stric, in očeta bom pozdravila v vašem imenu.”

*

Ozrla sem se nazaj.

Stal je ves sključen in onemogel pred hramom in pri nogah se ga je držala dolga senca, ki se je nalomljena stezala i po hramu.

Obrnjen je bil v smeri sence—proč od solca . . .

Iz ljubezni do ljudi smo revolucionarji; ni pa to naša krivda, da nas je zgodovina prisilila v to bolešno potrebo.—Enrico Malatesta.

Bodite svobodni ljudje in zaupajte v značaj svobodnega človeka; največje človeške nadloge prihajajo iz nadvlade, ki jo človek izvaja na svojih bližnjih ali pa iz nadvlade, koji podlega.—Peter Kropotkin.

Anton Garden:

Organiziranje ameriškega velikana

PRVI maj leta 1937 je za ameriškega razredno zavednega delavca vse radostnejši in briljantnejši kakor je bil lani, predlanski in sploh dolga leta nazaj. Letošnji Prvi maj je priča prebujenju, vstajanju, organiziranju in borbenosti ameriškega velikana—industrijskega delavca—kakor še nobenkrat prej.

Vstajati je pričel tisti pohlevni in gospodarju udani suženj v masnih industrijah, o katerem so gospodje bossi trdili, da je preprečen in prelojaljen "ameriškim institucijam" in "ameriški formi vlade", da bi nasedel delavskim propagandistom, ki so navadno označeni po "boljšem" elementu kot—"boljševiki", "rdečkarji" ali pa—raketirji. Vstajati in rebelirati je pričel tisti "lojalni" delavec, katerega so bossi v tovarni obdali z veliko armado špionov, kompanijskimi unijami, ga krotili z uniformiranimi in civilnimi pobojniki in v dnevnem časopisu krmili z "mastnimi" novicami, šundom in suženjsko politično "izobrazbo" v prid vladajočemu razredu.

Velik sanjač bi bil oni, ki bi bil pred dvema, tremi leti domneval, da bo v bližnji bodočnosti prišlo do močnega unijskega gibanja v največjih antiunijskih trdnjavah—v avtni, jeklarski, kavčukarski, steklarski in drugih industrijah; da se bodo leta 1937 podale gigantične antiunijske korporacije a la General Motors, Chrysler Motors, General Electric, Westinghouse Electric, Carnegie-Illinois Steel in številne druge gojiteljice kompanijskega unionizma in nagajke.

In vendar se je vse to zgodilo v razmeroma kratkem času, in sicer ne vsled tega, ker so se mogočni magnatje izpovedali svojih trinoških grehov in si za pokoro naložili, da se sprijaznijo z organiziranim delavstvom, priznajo unije in stopijo v kolektivno pogajanje. Nič takega se ni zgodilo. Kolikor so se "spreobrnili", se je to zgodilo povsem radi militantnih bojov nekdanjnih in "lojalnih" delavcev, ali pa vsled bojazni pred draženjem za boj pripravljenih delavcev.

Človek bi res kmalu ne spoznal familiarne Amerike. Velikanski kontrasti pred nekaj leti in danes. Ni še tako dolgo, komaj nekaj let, ko je med delavstvom—in tudi v deželi na splošno—vladala največja obupanost. Prva žrtev krize izza leta 1929 so bile delavske unije, tudi najmočnejše med njimi, reducirane na gole okostnjake. Izjem je bilo le malo. Nekdanj mogočna rudarska unija je bila do 1933 skoraj izginila; krojaške unije, ki so bile vedno med najprogressivnejšimi, so bile zredčene do tankih vrst in potisnjene ob steno; dobro organizirane stavbinske stroke—"delavski aristokratje"—v krušnih linijah; prilično intaktne so ostale le železničarske in tiskarske unije. Mnogi so napovedovali, da stoji Ameriška delavska federacija z eno nogo v grobu—ti se niso motili, o čemer več pozneje.

In danes, po štirih letih "New Deala" pa valovi ameriško delavsko gibanje kakor ni valovalo že dolga desetletja. Unijska zavest je zajela in dvignila iz dolgega spanja tisoče in milijone industrijskih sužnjev. Mar po zaslugi "New Deala?" Na površju mogoče deloma; fundamentalno ne. "New Deal" ima pri vsem le toliko zaslug, kolikor je v svojem energičnem prizadevanju, da reši kapitalizem pred razsulom in ga privleče iz krize, sprostil in pognal v tir nove socialne in politične sile.

Te sile:—vstajanje socialne in delavske zavesti, ki je nositeljica revolte proti socialnim in ekonomskim krivicam, mizeriji na širokem dnu in trinoškim privilegijem na koničastem vrhu—te sile, postransko dete "New Deala", njihovim očetom bolj in bolj delajo preglavice. Nobenega dvoma ni, da jih bo "New Deal" pričel dušiti, vsaj

pa skušal zaježiti in obrniti v vsihajočo strugo, ko bodo pričele dovolj ovirati kapitalizem. Do poskusa za zadavljenje teh sil gotovo pride, kakor hitro bodo kapitalizmu postale nevarne. Pod kapitalizmom sploh ne more priti do drugega, pa naj bo v Beli hiši Miha ali Pavel, Roosevelt ali Landon, ali pa celo socialist striktno evolucionarne in oportunistične šole.

Pobijanje slepega burbonizma in bujenje socialne zavesti po "newdealovcih" (to priznanje jim bo dala tudi zgodovina) je med delavstvom dobilo velik, zdrav odziv. Pričelo je vreti v unije in ustanovljalo nove, kakor hitro je kongres sprejel zakon NIRA, v katerem je vlada delavstvu formalno priznala pravico do organizacije.

Unije so pričele rasti kakor gobe po dežju. Vse obstoječe unije, ki so imele kaj življenja v sebi, so se v razmeroma kratkem času zopet postavile na noge in pričele osvajat nov teren. Rudarska unija UMWA je bila leta 1933 zopet obnovljena v nekaj mesecih. Še več: organizirala je celo široka antiunijska polja, v katera se je dolga desetletja prej zastoj zaganjala.

Unionizem je zajel tudi masne industrije, kjer so vstajale tovarniške unije, katerim je Ameriška delavska federacija pričela izdajati federalne čarterje. (Federalne unije so pridružene direktno federaciji in plačujejo po 35c na mesec od člana.) Istočasno so tudi podjetniki napravili nov skok h kompanijskim unijam. Rezultat te tekme je bil, da so bili podjetniki bolj uspešni organizatorji kakor pa Ameriška delavska federacija.

Ker federacija ni pričela spajati federalnih unij posameznih industrij v edino efektivno formo: v industrijske unije, je mnogo teh unij propadlo. Leta 1935 je na konvenciji ADF Lewis rekel, da je v prejšnjem letu propadlo več novih unij kakor pa je bilo ustanovljenih. Med eksekutivo federacije in voditelji poklicnih unij je bil sporazum, da razkosajo te delavce po strokah, kakor hitro pride čas. Več ali manj so to tudi izvajali. Posledica te politike je bila, da so navadno vse izgubili.

V jeklarski industriji so reakcionarni voditelji okostnele in decimirane jeklarske unije namenoma zadušili živahno gibanje, ki se je med jeklarji pričelo naglo razvijati po prihodu NRA. V nekaterih industrijah, na primer v avtni, kavčukarski, steklarski, v tovarnah za električne naprave in ladjedelnih so mlade unije uspešno kljubovale sabotažni in razdvajalni politiki Ameriške delavske federacije. Delavci v teh industrijah so šli preko sklepov eksekutive in formirali industrijske unije s spojitvijo federalnih unij. Prav te unije so danes najbolj militantne. Postale so faktor, s katerim morajo podjetniki računati hočeš nočeš.

V tem mladostnem unijskem valovanju se je v federaciji kmalu po sprejetju zakona NIRA pojavila opozicija proti sabotažni politiki eksekutive, ki je s prestola sicer izdajala visokodoneče proklamacije, v katerih je urgirala delavstvo na organiziranje, toda dejansko ni podvzela nobene kampanje na svojo iniciativo. Obenem se je po dolgih letih—odkar so socialisti izginili iz unij kot virilna, organizirana sila—zopet obnovilo v federaciji gibanje za industrijski unionizem. Temu gibanju se je postavil na čelo John L. Lewis, predsednik rudarjev.

S tem vprašanjem se je bavila konvencija federacije leta 1934 v San Franciscu. Kot kompromis med pristaši industrijskega in poklicnega unionizma se je konvencija izrekla za industrijski unionizem v avtni, kavčukarski ter cementni industriji. Eksekutivo je instruirala, naj v teh industrijah podvzame kampanjo in novim unijam izda fe-

deralne čarterje. Ker je bilo v prvih dveh industrijah, avtni in kavčukarski, unijsko gibanje v pogonu, je eksekutiva res poslala nekaj organizatorjev v Akron in Detroit z nalogo, naj na mlade unije pazijo s šibo kakor na poredne otroke. Čarterje je eksekutiva izdala šele pred dobrim letom. V cementni industriji ni storila nobenega koraka.

Na konvencijo federacije leta 1935 sta prišla oba tabora že bolj napeta. Pristaši industrijskega unionizma vsled sabotaže in neaktivnosti eksekutive federacije ter napadov na industrijske unije s strani poklicnih unij, pristaši slednjih pa vsled opozicije s strani prvih proti njihovi politiki.

Ker se je ta konvencija izrekla proti organiziranju masnih industrij v industrijskih unijah z dvema proti enemu glasu, je Lewisov blok v novembru 1935 formiral Odbor za industrijsko organizacijo (Committee for Industrial Organization—CIO). Prvotni namen CIO je bil širjenje propagande med unionisti za industrijski unionizem. Potek dogodkov pa je kmalu pokazal, da sama propaganda ne zadostuje: razmere so kričale po akciji, definitivni akciji za organiziranje delavcev. CIO je bil kmalu poplavljen z zahtevami za organizatorje, s prošnjami za nasvete kako se organizirati in z apeli, naj prevzame vodstvo stavk.

Tako se je CIO, katerega so prvotno tvorili voditelji desetih mednarodnih unij, kmalu prelevil v dinamično silo, ki je namesto spreobračanja poklicnih unionistov k principom industrijskega unionizma faktično pričel graditi industrijske unije. Pričel je naglo zasenčavati voditelje Ameriške delavske federacije. Tradicionalni predstavniki ameriškega delavstva z Billom Greenom na čelu so v tem videli zaton svoje slave, moči in—mastnih služb.

Posledica tega je bila, da so pričele s prestola deževati zahteve za razpust CIO. Ker se slednji ni zmenil za opomine in zahteve, oziroma je Lewis cinično pričel opletati Greena in vso eksekutivo kot nesposobne paglavce ali stare mamice; in ko se je odločil za veliko kampanjo v jeklarški industriji ter je pri tem izmanevrival eksekutivo in ji

izpred nosa vzel iz federacije okostenelo jeklarstvo unijo, v katero je sklenil vdahniti življenje, je prehistorična eksekutiva federacije pokazala svojo moč. Pod obtožbo, da ignorira zaključek konvencije, sklep večine in tepta po—demokraciji, je suspendirala čarterje vsem k CIO pridruženim unijam. Ako bi bila tako energično nastopala v akciji za organiziranje ogromnih neorganiziranih mas po industrijah, bi nikdar ne prišlo do ustanovitve CIO.

Dozdaj ta razkol ni imel posebnih posledic na ameriško delavsko gibanje. In če bi pri tem ostalo, bi tudi ne bilo posebne škode, če bi se voditelji na vrhu še bolj kavkali. Toda eksekutiva je zadnje čase podvzela korake za definitivno izključenje vseh unij CIO iz federacije, kar pomeni krvav bratomorni boj med unijami in med delavstvom. V nekaterih krajih je do tega že prišlo, na primer zadnjič v Clevelandu pri neki tovarni za električne naprave, katero je pričela organizirati unija CIO. Ko je prišlo do stavke, je uprava tovarne poslala "lojalne" delavce v unije ADF, nakar so pričeli skebati pod zastavo Ameriške delavske federacije. Med skebi federacije in stavkarji je prišlo tudi do krvavega boja.

Kadar pride do definitivnega razkola med CIO in A. F. of L., se bo ta slika bratomornega boja tisočkrat povečala. Unija proti uniji, delavec proti delavcu—po vsej deželi. Kdo bo imel dobiček od tega, ni treba omenjati. Toda reakcija na krmilu Ameriške delavske federacije se ne zmejni za posledice. Bolj ko kdaj se je pričela odprto vezati z antiunijskimi bossi. Green je prav tako energično obsodil sedeče stavke kakor kongresnik Dies iz Texasa in drugi burbonci. V kongresu je federacija zadnjič odprto nastopila proti kongresni preiskavi delavskih razmer in antiunijske politike Electric Boat Co. v Connecticutu, kjer so v stavki delavci že več tednov pod vodstvom unije ladjedelniških delavcev CIO. Reakcija je odprto pričela iskati stikov z Ameriško delavsko federacijo za ugonobitev CIO, oziroma za preprečenje organiziranja delavcev in formiranja učinkovitega delavskega gibanja.

Green in Frey se lahko še bolj okleneta burbonske re-

Stavke niso piknik, posebno za stavkarje ne, ker jih nihče ne protektira. Ako ne bi bilo skebov, bi bile stavke prav enostavna stvar. Ampak ljudi, ki so pripravljene skebati, je veliko. Na gornji sliki vidite prizor iz spopada med stavkarji in skebi v stavki krojaških delavcev v Memphisu, Tenn.

akcije, toda gibanja, katerega je sprostil in pogнал v tir CIO, ne bosta ugonobila. Federacija si s tem le koplje grob, ker se bo prej ali slej od nje obrnila tudi večina delavcev, ki so člani poklicnih unij. Skeb ni nikjer rešpektiran; tudi Greenu, Freyju & Co. se ne bo posrečil ta najumazanejši poklic.

S svojo reakcionarno taktiko Ameriška delavska federacija začasno lahko mnogo škodi delavskim interesom, toda industrijskega unionizma ne bo ustavila. Prvič nima federacija opravka s kakšno IWW, marveč z gibanjem, ki je po številu že približno enako močno, toda neprimeren bolj virilno in dinamično. Tudi v zmožnosti vodstva jo CIO nadkriljuje. Organizatorične kampanje izborna planira in se po strategiji lahko kosa z vsakim generalnim štabom. Na drugi strani se ni eksekutiva federacije izkazala še niti z eno samo kampanjo, ki bi bila vredna imena. Sploh je ves njen aparat zgrajen in usmerjen tako, ne da gradi, temveč da izvaja kontrolo nad že zgrajenim.

Gibanje CIO, ki je delavstvu postalo simbolično, pri-

naša v svojem osnovu tudi dalekosežne politične izpremembe. S svojo masno akcijo bo ameriško delavstvo bolj in bolj trčilo ob državni aparat, ki navadno povsem odprto in včasih bolj prikrito služi vladajočemu razredu. In čim bolj pogosto in v večjem številu bo trčilo ob ta aparat, bolj hitro bo prihajalo do zaključka, da si mora osvojiti vlado in spremeniti njen aparat tako, da bo služil delavstvu, ogromni večini prebivalstva.

Zdaj, ko je postalo unijsko zavedno, se bori le za pravico do organizacije, kar pomeni več moči, več kruha, več prilike do izobrazbe in razvedrila in manj izkoriščanja. V tem procesu boja za ekonomska in socialna olajšanja se mu bo v možganih pričela razvijati tudi razredna zavest, katera ga bo tirala k ustanovitvi svoje politične stranke in končno do odprtega boja proti kapitalizmu in končne emancipacije.

Yes, Prvi maj leta 1937 je za ameriško delavstvo svetlejše kakor je bil lanski ali kdaj prej. Ameriški velikan prihaja na plan!

Fred A. Vider:

Bratske ustanove in delavstvo

BRATSKE podporne organizacije so med ljudstvom poznane kot dobrodelne ustanove, ki poleg zavarovalnin vršijo tudi drugo humanitarno delo in nudijo pomoč, kjerkoli je mogoče in resno potrebna. V političnih vprašanjih so strogo nevtralne (pred javnostjo namreč) toda za kulisami mnogi njihovi uradniki izrabljajo te organizacije za svoje namene in nekatere celo prispevajo v kampanjske fonde kapitalističnih strank, kar ni politika in ne pregrešno, je pa neodpušljivo kaj darovati za delavsko stvar. Članstvo, posebno domačih organizacij, je docela indiferentno. Vso odgovornost prepušča izključno upravam, katere jih izkoriščajo, kot že omenjeno, v svojo korist. Delavsko načelnih ali vsaj delno delavstvu naklonjenih bratskih organizacij poznamo jako malo. Med našim narodom je najodločnejša SNPJ. Krivda tej brezbriznosti je na članstvu, katerega po večini tvorijo delavci, ki se ne zmenijo, komu služi in koga zastopa njih ustanova.

Teorije, ki se poslednje čase razlagajo našemu delavstvu, da je bratska ustanova izključno bizniško podjetje, pri katerem šteje samo materialnost, in da je idealizem, princip ali prepričanje, prazna fraza brez smisla, so jako nevarne. Človek, ki nima nobenega prepričanja in je brez vsakega principa, je podoben izgubljenecu, za katerega se nihče ne zanima in nikjer nič ne šteje. Zgodovinski fakt je, da so se ljudje v borbah za principe izkazali mnogo hrabreje kot oni, ki so se pretepali zgolj za privatno lastnino. Ali ni baš Španija dober primer glede tega vprašanja? Delavec lahko obeduje trikrat na dan v Nemčiji in Italiji, toda mar mislite, da je njegova jed tako okusna, kot je bila pred diktaturo? Določajo jim,

kaj bodo jedli, kako naj špijonirajo, kaj naj govorijo, kaj delajo, pišejo, itd.

Dolžnost in potreba delavstva je, da čuva ustanove, katere je zgradilo in se za njih žrtvovalo, da te ustanove služijo njemu in da ono uživa sadove svojega dela.

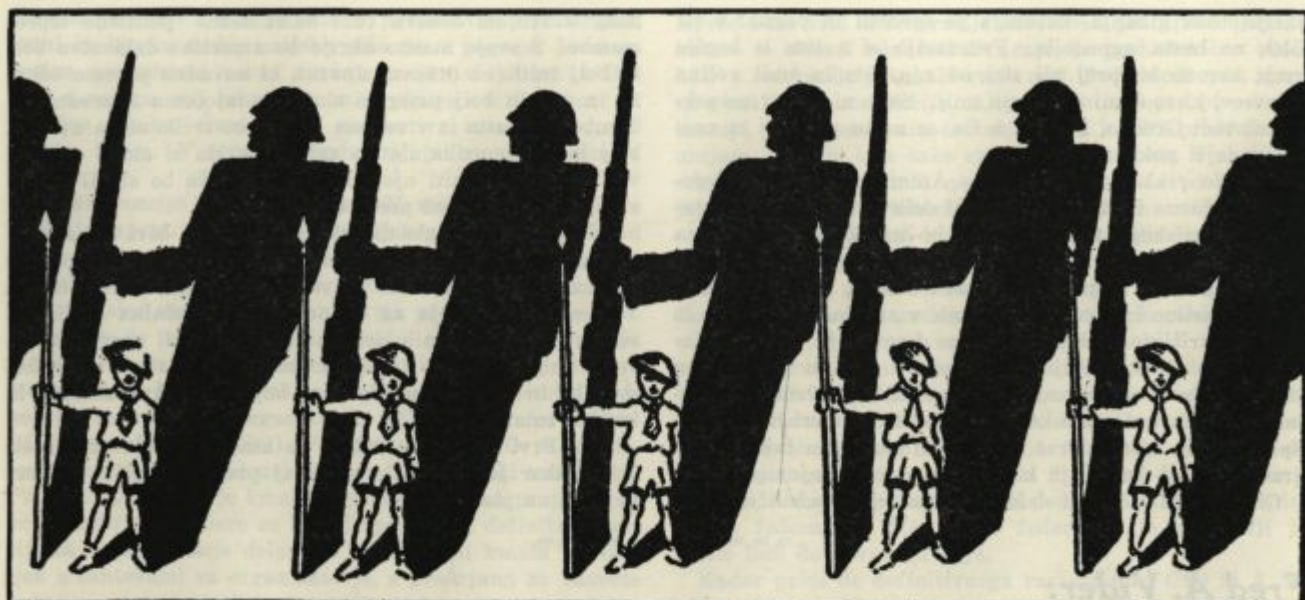
Ne mislim, da bi se mogla bratska organizacija spuščati v direktno politiko, ker to je delo političnih organizacij. Je pa njih dolžnost članstvo vzgajati in podučevati, po kateri poti ima hoditi, da pride do boljše bodočnosti, kakor tudi stati ob strani tega članstva in delavstva v splošnem kjerkoli potreba.

S.N.P.J., oziroma njeno glasilo je načelno delavska publikacija. Spodbuja in uči članstvo v razredni zavednosti ter razkriva gnilobo kapitalističnega sistema. Te smernice, katere niso vsem povšeč, zastopa od njenega početka in upati je, da jih bo nadaljevalo, ker so *pravilne in v interesu delavnega ljudstva* na splošno.

Kakor običajno, pride brez dvoma to vprašanje tudi pred delegacijo v Clevelandu, o katere zaključkih nimam namena prorokovati. Je pa moje iskreno mnenje, da dokler bo SNPJ in nje glasilo sledila principom preteklosti, stala ob strani članstva in delavstva, toliko časa je zasiguran nje napredek in obstoj, ker toliko časa bo tudi potrebna. Če bi slučajno zavila iz te poti, ne maram biti njen sodnik.

Delavska zavest se probuja tudi v tej deželi, za kar je bilo potreba resne krize in veliko pomanjkanja med delavskimi masami, kar pomeni, da žrtve niso bile zaman. Vsled tega pričakujemo, da tudi slovensko delavstvo ne bo šlo nazaj, pač pa naprej, naprej z vsemi silami v smislu naukov velikega misleca Karla Marxa, v vseh svojih organizacijah.

Janko Zega:

V boj proti zahrbtnemu sovražniku!

“**Ž**ENSKA je lahko sovražnik. Varuj se je! Umij in posluži se profilakse. Ali še bolje: vzdrži se!”

Nekako začuden sem bral gornje pred nekaj dnevi. Saj so nam prav isto dopovedovali pred dvajsetimi leti.

Lanskega julija se je večina španske armade pridružila fašistom. In tako so se lojalisti morali umikati dolge mesece, dokler niso zadnjič v novembru s pomočjo prostovoljcev skoro vseh narodnosti, vključivši našega malega slovenskega naroda, ustavili prodiranje fašistov, ki jim je sam ‘sveti oče’ pomagal z blagoslovom, Mussolini in Hitler pa s topovi in drugim vojnim materijalom ter vojaštvom. Pred tedni pa so sami pričeli z uspešno ofenzivo in nabili so Italijane ter jih pognali v beg prav tako, kot so jih napodili Avstrijci pri Kobaridu.

V zimskih mesecih so namreč vztrajno vežbali miličnike in ta ofenziva je pokazala, da so bili pri tem uspešni. Pri tem vežbanju so se posluževali tudi letakov s primernimi slikami, baš kakor v avstrijski armadi. Ti letaki opozarjajo kmetške fante, delavce, trgovske pomočnike in vajence ter uradnike in profesioniste, ki tvorijo novo špansko vladno milico, na razne nevarnosti. In eden izmed teh letakov ima gornje besedilo.

Spolne bolezni so navadno najbolj razširjene med vojaki. In vojaki ter mornarji so jih tudi razširili širom Evrope. Sifilida se je pojavila v Evropi v petnajstem stoletju. Pred leti se je domnevalo — a doslej še ni dokazano — da so to spolno bolezen prinesli v Evropo mornarji, ki so se s Krištofom Kolumbom vrnili iz Zapadne Indije. Teh sto ali dvesto ali kolikor jih je že bilo

— mornarjev po več dolgih mesecev ni videlo ženskega krila. Ko so srečno dospeli na otočje Zapadne Indije, so se seveda nebrzdano naslajali z domačinkami. Toda na otočju je bil sifilis takrat zelo razširjen. Pri povratku so zopet več mesecev živeli v prisiljenem celibatu in pri izkrcanju v Barceloni so se kajpada družili s tamošnjimi vlačugami. Francoski vojaki so se okužili pri teh in pri svojem prodiranju po raznih krajih Evrope so sipali klice te nove kuge. Kmalu je bilo polno sifilitikov v Florenci in Benetkah.

Leta 1494 so francoske čete oblegale špansko posadko v Neaplju. In ob tej priliki je ta spolna bolezen prvič zbudila splošno pozornost v Evropi. Ko so francoske čete prodirale v Anglijo, so obenem trosile bacile med Angležinjami. In takrat so nadeli tej bolezni ime ‘francoska bolezen’.

Zanimivo je tudi, kako je ta bolezen dobila ime, pod katerim jo poznamo. Italijanski zdravnik Fracostorius je zložil leta 1530 pesem, v kateri opisuje, kako je Apolo kaznoval pastirja, radi bogokletstva, z boleznijo. Ime pastirja je bilo Syphilus. — Stari kitajski spisi pa omenjajo že šestindvajset stoletij pred Kristom bolezen, ki se jo zdravi z živim srebrom, in ki je bila brez dvoma sifilis.

Toda do početka tega stoletja se je prav malo vedelo o tej ‘šibi božji’. Leta 1905 je Fritz Schaudinn našel povzročitelja: mikro-organizem nazvan treponema pallidum. Leto kasneje je August von Wassermann odkril način, kako ugotoviti bolezen. In leta 1910 je Paul Ehrlich po dolgem raziskovanju podal svetu salvarsan ali zdravilo št. 606. — Vsi ti trije so bili Nemci.

Toda šele v tem letu se je končno posrečilo začetni velikopotezno kampanjo proti največji morilki v Ameriki. Kakih devetsto zdravnikov in vzgojiteljev in zastopnikov zdravstvenih oblasti je na nedavni konferenci o spolnih boleznih v Washingtonu sestavilo načrt boja proti največjemu zdravstvenemu problemu v Združenih državah. Kako resen je ta problem, nam dokazuje teh par dejstev: Pet odstotkov vseh prebivalcev Združenih držav je imelo oziroma ima sifilis — torej eden izmed vsakih dvajset mož, žena, otrok in starcev! Približno 500,000 bolnikov išče zdravniške pomoči vsako leto, približno pol milijona drugih pa se zdravi pri mazačih ali pa z mažami, ki jih naroče po pošti, kot oni nesrečni sifilitik, ki nam ga je Ivan Molek opisal v "Zajedalcih".

Sifilis je odgovoren za 15 odstotkov slepote in za nad deset odstotkov blaznosti vseh vrst. Povzroča mehčanje možganov in bolezn srca, želodca, obisti in drugih organov. Sifilis povzroča več smrtnih slučajev — direktno in indirektno — kot katerakoli druga bolezen. In po mnenju mnogih večakov so takozvani moroni, o katerih vedno beremo v dnevnem časopisju, podedovali svojo bebavost od svoje sifilitične stare matere, katero je okužil njen mož.

Mimogrede moramo omeniti drugo spolno bolezen — kapavico ali gonorejo, ki jo najdemo prvič omenjeno v starih egipčanskih hieroglifih in ki jo povzroča takozvani gonokok. Splošno se ceni, da je imelo, ali pa ima, v Združenih državah od 50 do 60 odstotkov vseh moških to bolezen. Torej polovica vseh moških! Pri ženskah ni tako razširjena, razen pri prostitutkah, katerih večina je okužena.

Kapavica je resna bolezen, četudi se večkrat sliši, da ni nič hujša ko prehlad. Povzroča lahko neprijetne komplikacije. V večini slučajev neplodnosti je pravi krivec kapavica. Večina sleporojenih otrok se ima za svojo nesrečo 'zahvaliti' očetovi 'nedolžni' kapavici. In revmatizem je v mnogih primerih ne ravno prijeten spominček na gonorejo, kakor trdijo to avtoritete.

Poudariti treba, da sta ti spolni bolezni v skoro vseh slučajih ozdravljivi. Za zdravljenje kapavice je treba mesec ali dva, za sifilis pa osemnajst mesecev do dveh let. Zdravljenje pa mora biti kajpada pod oskrbo veččega, zanesljivega zdravnika ali priznane klinike. Z mažami, ki se jih naroči po pošti, ali ki se dobe pri šarlatanih, bolnik samo trati svoj težko prisluženi denar, zapravlja zdravje, ogroža lastno in svojih najbližnjih življenje in — kar je najusodnejše — zdravljenje se s tem le zavlačuje in ugonobljajoča bolezen se medtem jača. Zapomniti si je treba: Čim se pokažejo kaki bolezenski znaki, ne ugrabaj, temveč pojdi k zdravniku!

Toda kako to, da smo tako zaostali v boju proti temu zavrtnima sovražnikoma človeštva?

Nevednost — strah in bojzljivost — pa nesmiselna 'sramežljivost', to so glavni zavezniki zahrbtnih morilk, ki ne poznata izjem. Mati v svojem domu — nedolžni otrok v zibelki — tvoj odraščajoči sin in razvijajoča se hčerka; vsi lahko postanejo žrtev sifilide in gonoreje!

Pa kdo je kriv te nevednosti v prvi vrsti? Cerkev, da, cerkev! Duhovniki, ki žive v 'celibatu', so nešteta leta, stoletja vse, kar je v zvezi s spolnim nagonom, blatili. V spovednici so največ spraševali in najbrž še danes sprašujejo o 'prešestvovanju'. Na prižnicah so grmeli proti prešuštnikom. In spolne bolezni so — tako so rekli — božja kazen za prešestvovanje!

In vendar so bile neštete vrste mrtvorojenih in sleporojenih nedolžne žrtve. Večina žen je okuženih od lastnih mož — kakšen 'greh' je storila ona, da je 'zaslužila kazen'? In spolno bolezni lahko dobiš tudi na mnogo drugih načinov, ne samo pri spolnem občevanju! Recimo pri poljubu — pri pitju iz vrčka ali kupice — brisaša ali brivalna britev in stotine drugih predmetov, ki so mogoče okuženi, lahko okuži i tebe. Sifilido torej lahko dobiš na povsem nedolžen način. Ravno tako kapavico, četudi je tu možnost mnogo manjša.

Kako globoko je ta madež 'kazni za greh' usidran, dokazuje recimo dejstvo, da naša največja slovenska podporna organizacija, Slovenska narodna podporna jednota, ne plača bolniške podpore za spolne bolezni! To bo — upajmo! — izbrisala konvencija v maju tega leta.

Pa pojdemo nazaj k vojakom. — Pred dvajsetimi leti sem bil v Seefeldu na Tirolskem, blizu bavarške meje. Visoko gori v Alpah je v moderno opremljenem letoviščnem hotelu bila nastanjena vojaška bolnica za spolno bolne. Kakih sto bolnikov je bilo navadno tu, med njimi je bil tudi en Slovenec in en slaven berlinski operni pevec.

Pa je v inomoškem klerikalnem dnevniku — ki ga kontrolira tamošnji nadškof, baš kakor ljubljanski škof dirigira "Slovenca" — na prvi strani uredništvo izlilo keblco gnojnice na spolno bolne vojake, ki so se zdravili "v najlepšem letovišču severne Tirolske in uživali nezasluzen luksuz in svobodo." Tako nekako je na dolgo klobasal članek in ni seveda pozabil od časa do časa poudariti, da je bolezen teh vojakov kazen za njih razuzdano prešuštvo.

Z zgražanjem smo brali ta podivjani izbruh klerikalcev. Zdravil se je tu tudi vojni kurat, toda ne vem, kaj si je on mislil o svojih maziljenih bratih.

Nekaj dni kasneje pa je na prvi strani, z istim tiskom, taisti dnevnik priobčil povsem drugačen članek izpod peresa vojaškega zdravnika, ki je

bil v civilu priznan zdravnik kožnih bolezni, med vojno pa je vodil bolnišnico v Seefeldu. Seveda ga niso priobčili prostovoljno, pač pa v smislu tiskovnega zakona.

E, kako je okrcal duhovščino v splošnem, ker je držala ljudstvo v temi glede spolnosti in tako onemogočila uspešen boj proti spolnim boleznim. Navajal je številčne podatke in opozoril škofa na veliko število slepih in drugače brez dvoma sifilitično okuženih otrok strogo katoliških ljudi. Dostavil je, da je večina bolnikov v njegovi vojaški bolnišnici dobila bolezen od strogo katoliških deklet in žena.

Spolni nagon je tako naraven in tako močan kot na primer lakota, pa naj poreče cerkev kar hoče. V normalnem življenju si moški najde družico in skupno v harmoniji zadostita vsem naravnim nagonom.

Toda vojna je abnormalna. Vsaj v bistvu je tako, četudi danes zgleda, da je vojna nekaj popolnoma naravnega in vsakdanjega. Vojak živi daleč od svoje žene ali izvoljenke. Izpostavljen je vedno nevarnosti — nikdar ne ve, če bo prišel živ iz prihodnje bitke. Ali mu moremo, ali mu smemo zameriti, če se v takem razpoloženju spari s prvo žensko, ki mu je pripravljena ugoditi.

Seveda je bil takoj, ko je slekel civilno suknjo, poučen — baš kakor danes lojalni španski borci — da se naj po vsakem občevarju skrbno umije in se posluži profilakse, ki je bila vedno v vojašnicah na razpolago.

Profilaksa je med svetovno vojno igrala veliko ulogo in bo seveda potrebna, dokler se javno mnenje ne zdrami in otrese usiljene nevednosti ter tako pomaga, da zdravniška znanost iztrebi to gnilo rano na človeštvu.

Tu pa tam je vojak pozabil na profilakso — mogoče tudi časa ni imel. — Imel sem prijatelja, ki je v Čeručah nedaleč od Gorice tik pred odhodom na Doberdob v eno izmed številnih soških bitk občeval s hčerko lastnice hiše, v kateri je imel svojo začasno pisarno. Oba sta bila mlada, polna življenja. Toda njo je okužil neki madžarski topniški častnik, kateremu se je udala brez ljubezni. V solzah je pojasnila. Prijatelj moj je zamišljen stal pri oknu in kakor v megli je videl tam gori na planoti dolge prste žarometov in slišal je neprestano bobnenje topov; jasni znaki bližajoče se bitke. Na mizi je ležalo povelje: v par kratkih urah odmarširajo tja v tisti skalnati pekel — vsi se ne bodo nikdar vrnili! Ali se bo on? Pa jo je ljubil . . . Za profilakso ni bilo časa.

Teden dni kasneje sem naletel nanj na postaji v Mirnu, kjer so nalagali ranjence na dolg bolniški vlak. Ležal je na nosilnici ranjen. In v isti vrsti nosilnic je ležala ona — desna noga ji je bila odtrgana. Umrla je na vlakcu. Njemu je bila rana v korist. V bolnišnici so našli, da je tudi spolno

okužen in tako je bil zdravljen za dve stvari istočasno in je kmalu okreval od rane in spolne bolezni.

Proti koncu svetovne vojne je v Avstriji zmanjkovalo živeža, posebno v mestih. Kruh je postal velika slaščica. Pa si ob mraku vedno našel ob vojaških barakah in ob železniških postajah vrsto sestradanih žen in deklet, da, celo še ne čisto razvitih deklic!, ki so nudile svoje telo za štruco komisa. V Bocnu so slovenski fantje 17. 'prestonaslednikovega' pešpolka tekom večtedenskega oddiha imeli na razpolago dovolj nesrečnih žensk za — pol štruco kislega komisa! Pa če bi ne bilo profilakse, koliko strašnejše posledice bi pustila za seboj prokleta svetovna vojna! Saj so bile dovolj strašne i brez tega.

Proč s krinko — pogledjmo v obraz spolnemu nagonu. Dol z hinavščino, pa bodo v nekaj desetletjih spolne bolezni pod popolno kontrolo, kot so na primer danes prav nič več strašne koze.

Kapitalizem, militarizem, birokracija in cerkev praznijo državne blagajne, ki jih polnijo bedne mase naroda z odtrgavanjem od svojih ust.—D. Tucović.

Svet se je pač civiliziral in kultiviral in človeštvo stoji danes više, kakor pred desetisoč in stotisoč leti. Ali če ni kultura le nekaj relativnega, kar označuje razliko med davno minolimi dobami in sedanjo, če se smatra kultura za tisto stopnjo, na kateri se človek otrese živalstva in bestialnosti, tedaj nimamo pravice trditi, da smo vstopili v dobo kulture.

Kakor je rekel Jezus svojim pristašem: "Moje kraljestvo ni od tega sveta," tako moramo tudi mi socialisti imeti globok notranji občutek, da nam je popolnoma tuja vsa meščanska družba s svojim državnim in nacionalnim pojmovanjem. Niti za trenutek nas ne sme zapustiti zavest, da naša domovina v državi in ljudstvu ni od tega sveta, od te kapitalistične družbe, temveč da jo bo treba zgraditi šele v socialistični družbi.—Max Adler.

"Ta dežela z vsemi svojimi institucijami vred pripada ljudstvu, ki je v njej naseljeno. Kadar koli se to ljudstvo naveliča obstoječe oblike vlade, ima ustavno pravico, da jo predrugači, in revolucionarno pravico, da jo ovrže."—Abraham Lincoln.

Socializem ni nauk potrpljenja, temveč nauk boja.

Polna mošnja zlata ne pomeni polne glave pameti.

O DEMOKRACIJI

V reviji "Svobodi" v Mariboru je izšel sledeči članek o demokraciji, ki pa je pisan silno previdno, pač radi tega, ker v Jugoslaviji vlada nad tiskom cenzura, ne pa demokracija. Spis je značilen baš radi tega, ker po najdaljših ovinkih pove, da je demokracija mogoča le v uredbi "enakopravnih" ljudi—kar z našimi besedami pomeni: "Industrialna demokracija je edina mogoča demokracija. Vse drugo je farsa."

Dobesedno se članek v "Svobodi" o razlaganju demokracije glasi:

"Demokracija še ni dosežena. Ona je ideal ljudi, ki žele tako organizirano družbo, da bi imel vsak človek enake pogoje, da bi razvil tiste sposobnosti, ki so najboljše v njem. A taka družba še nikjer ne obstoja," pravi Anglež Delislie Burns. Najbližje demokratičnemu idealu so škandinavske države. Anglijo, Ameriko in Francijo imenujemo demokratične države, vendar še niso tako urejene, da bi odgovarjale temu, kar si pod resnično demokracijo predstavljamo. Te države imenujemo demokratične zato, ker so najdemokratičnejše od vseh ostalih držav na svetu; v teh državah je največ demokratičnih ustanov, tradicij in možnosti za spopolnjevanje demokracije, večja ali manjša kontrola ljudstva nad vlado in v primeri z drugimi državami največje število resnično svobodnih ljudi. Toda prave, popolne demokracije do danes še v nobeni državi na svetu ni bilo.

Kaj je torej demokracija?

O tem je precej zmedenih pojmovanj po zaslugi njenih nasprotnikov, ki se bore proti njej ne samo z nasiljem, temveč morda še mnogo bolj s tem, da predstavljajo ljudem pod demokracijo nekaj popolnoma drugega, kakor ona resnično pomeni, in s tem povzročajo zmedo med nepoučenimi ljudmi, ki tvorijo še vedno večino prebivalstva. Tako pravijo nekateri, da pomeni demokracija vlado ljudske tolpe, nevednega ljudstva (demos); ta potvara demokracije je med samimi njenimi pristaši ustvarila domnevo, da se demokracija razlikuje od drugih političnih oblik samo po številu ljudi, ki odločajo v javnem življenju. Če bi demokracija pomenila to, bi bil vsak razumen človek proti demokraciji. Kajti potemtakem bi čreda ovc predstavljala najpopolnejšo demokracijo; in če bi se večina izjavila za diktaturo, bi bilo demokratično, da bi tako odločitev sprejeli na znanje. To je pa nesmiselno. Demokracija ne more biti družba med seboj podobnih si ovc, temveč demokracija je družba enakopravnih ljudi. V demokraciji je vlada odgovorna v političnem smislu, to se pravi, vlada mora za svoje delo odgovarjati ljudstvu; s tem pa pade tudi na ljudstvo enak del odgovornosti. Čim bolj se spopolnjuje

demokracija, tem večja postaja odgovornost ljudstva; kajti če ljudstvo res kontrolira upravo in vodstvo države, nosi tudi odgovornost za vse.

Demokratični ideal nikakor ne odklanja, da tudi v praksi priznava razlike, ki so med ljudmi v razumu in značaju. Demokrat smatra, da v družbi ne smejo odločati razlike, ki izvirajo iz telesne moči, rojstva ali bogastva. Demokracija je mnenja, da smo vsi ljudje enaki, ker se bodo razlike v razumu in značaju ugodno pokazale samo, ako imamo vsi enake življenjske pravice. Zato prav demokracija omogoča splošen razmah kulture.

Za uresničenje demokratičnega ideala so potrebni nekateri predpogoji, tako vlada večine, najširše politične pravice in suverenost ljudstva, to je, da je ljudska volja najvišje merilo. Kakor še nikjer ni uresničena popolna demokracija, vendar se je že brez dvoma izkazalo, da je ljudska suverenost in na njej sloneča vlada najboljša politična oblika, ki jo je doslej človek izoblikoval. Kjer je bila država samo organizacija uradnega aparata, ki je vladal nad veliko množico podanikov, so se prej ali slej pokazale zelo slabe posledice. Najmočnejši so danes narodi, kjer je država demokratična politična organizacija vseh državljanov, ki se pokoravajo uredbam, ki so jih sami s svojo lastno voljo sprejeli.

Demokratični ideal ostane steber moči za narode, ki so že svobodni in inspiracija za tiste, ki se šele morajo osvoboditi. Ta ideal je najmočnejši od vseh, ker to ni ideal samo za posameznike, kakor je individualizem, niti ideal samo za neke skupine, kakor je nacionalizem, temveč je oboje, je splošen ideal vseh ljudi, ki streme po svobodi, napredku in blagostanju.

Demokratičnemu idealu ugovarjajo na vse mogoče načine. Že od starega grškega Platona so politični teoretiki in kritiki izražali dvom ali celo preziranje napram "navadnemu" človeku. Pravijo, da si navaden človek izvoli za voditelja nesposobneža, ki je njemu všeč in ki ga on lahko razume in s tem se upropašča človeška družba, ali pa to navadno ljudstvo izvoli nekega izjemnega človeka, ki postane diktator. Nadalje pravijo, da demokracija ovira hitro in uspešno poslovanje državnih oblasti, ki so odvisne od počasnega in oklevajočega ljudskega mišljenja. Drugi spet pravijo, da večina ljudi nima sposobnosti niti za originalno akcijo niti za pravo osebno odgovornost.

Toda vsi ti in drugi ugovori in argumenti nikakor ne dokazujejo, da je sam ideal demokracije napačen ali slab, temveč kažejo samo na ovire, s katerimi ima opraviti demokracija. Temeljita in pravilna izobrazba je edino jamstvo za demokracijo, kajti sama moč brez znanja, kako naj se iz-

rabi ta moč, je nevarna; dobra volja, ki ni hkrati pametna in preudarna, ovira napredek. Poleg politične izšolanosti in splošne prosvitljenosti je za dosego popolne demokracije potrebna tudi osamosvojitve ljudi izpod gospodarske odvisnosti.

Demokracija kot politična oblika je odvisna od splošnega ustroja človeškega družabnega življenja. Ne more biti prave demokracije tam, kjer si nekateri lahko vse privoščijo s svojimi milijoni, drugi pa stradajo. Anglež Burns pravi: "Žene in moški, ki se nezadostno hranijo in ki so slabo oblečeni, ne morejo biti dobri državljani kakor tudi ne njihovi otroci. Taki ljudje imajo živalske skrbi in sicer je njihova skrb za prehrano še hujša kakor pri živalih, ker so brez lastnika. Kaj bi se zgodilo s kravami in konji, če ne bi imeli gospodarjev, ki morajo skrbeti za nje, in bi se kar tako potikali po svetu? A to se dogaja z brezposelnimi ljudmi."

Kapitalistični sistem nasprotuje demokraciji. Kajti "industrija je pod tem sistemom osnovana na moči peščice ljudi, da odpuščajo ali sprejema-

jo delavce, kakor se jim pač zdi, da bo s tem njihov dobiček povečan ali zmanjšan; in nihče, najmanj pa delavci ne morejo vedeti, kdaj in po kakšnem merilu bo družba delničarjev smatrala, da svoje podjetje razširi ali omeji. Radi tega je mnogo ljudi v stalni negotovosti in ti ljudje postajajo izolirani poedinci v tem družabnem kaosu." Ta kaos je mogoče odpraviti samo s preobrazbo družabnega ustroja. "Z izkušnjami je dokazano in s splošnimi načeli lahko dokažemo, da vodstvo gospodarstva po posameznih delodajalcih ni nikdar za celoto tako uspešno, pa če je še tako dobro, kakor če se uvede gospodarska demokracija in racionalni sistem v financah, trgovini in produkciji. Delavstvo ni blago. Stroji in surovine se ne morejo same organizirati; zato je gospodarsko nesmiselno, da se postopa z delavstvom, ki ima smisel za organizacijo, tako kakor da spada tudi delavstvo med blago, kakor so mrtva proizvodna sredstva. Kdor pa sprejme idejo, da delavstvo ni blago, mora sprejeti tudi demokratični ideal." Tako pomeni socializem tudi popolno uresničenje demokratičnega ideala.

Na sliki na levi so Maročani v službi fašističnega poveljnika Franca, ki jih je poslal v Španijo reševati "civilizacijo" in "katoličanstvo". Maročani ali Muri so mohamedanci po veri, sovražniki "svetega križa" in krvoločni že po svojih tradicijah, razmerah in naturi. Poklali so na tisoče Špancev, med njimi veliko žensk, starcev in otrok. — Slika na desni: Ujetega lojalista ženejo fašisti k zidu, da ga ustrelje, ker se je pregrešil proti njim vsled svoje zvestobe do republike in ljudskega režima (popularne fronte in lojalistične vlade).

Anton Zaitz:

RDEČI EVANGELIJ

P OČASI so zginjale zvezde na nebu druga za drugo. Veliko oko žarometa v ozadju je ugasnilo. Tam izza morja je izšlo sonce ter pobožalo s svojimi žarki naše razbite linije. Ponoči so razdelili med naš vođ skupino Madžarov. "Od kod si se pa ti vzel," sem ogovoril zagorelega soseda iz Ogrske, kateri je pravkar odrezal velik kos slanine. Glej, da ne boš kazal svoje butice preveč visoko v zrak, da ti jo Italijan ne razbije! Namuznil se je, zasadil zobe v novi kos slanine ter jo odgriznil velik kos. "Prišli smo vam pomagati, rekli so, da vas je malo, pa so nas razdelili med vas. Granata je švignila tik nad najinima glavama in udarila v ozadju. Oger se je priklonil, spustil slanino na tla in zaklel po madžarsko. Vprašal me je: "Kako blizu smo sovražnikom?" "Tako blizu," sem odgovoril, "če potegne veter, Italijani lahko duhajo tvojo slanino, Radi tega bodi previden ter jej sede, ako hočeš kaj dosti uničiti takih stvari, ki si jih prinesel iz Ogrske."

Pustil sem ga na straži, sam pa sem zlezal v malo udolbino, katera je služila varnosti vsaj pred malimi izstrelki. Spomnil sem se na ugrize ponoči ter se lotil svojega običajnega posla. Dva kamna sta mi služila za vislice. Prvo sem eksekutiral veliko, s črnim križem, potem pa se je vrstilo: šle so male in velike, vrag vedi, kje so se vzele! Pa sem zaslišal prav oddaleč v zaledju kukavico, enkrat, dvakrat, da, v resnici je bila kukavica! Takrat sem se spomnil, da mora biti nekako v tem času pomlad. Bilo je prve dni v maju. Kukavico je hote ali nehote čul tudi na straži stoječi Madžar. Spozabil se je ter se stegnil iz jarka. Zakričal sem nanj, pa je bilo že prepozno. Telebnil je nazaj v jarek. Splazil sem se k njemu. Vsaka pomoč je bila zaman. Življenja v Madžaru ni bilo več. Prišli so sanitejci ter ga odnesli. Jaz sem zavzel njegovo mesto in pozabil na uši. Mislil pa sem na pomlad, na mesec maj, v katerem smo bili, ter na vojno, kateri ni hotelo biti konca.

Proti večeru je bila telefonska zveza z bataljonom pretrgana. V takih slučajih so morali telefonisti v akcijo. Ivan Matičič je v svoji knjigi "Na krvavih poljanah" omenil, da so ga dostikrat kleli v prvi liniji, kadar je moral po dnevu za koncem žice. Na telefoniste smo se res jezili, ker so nam mnogokrat napravili sitnosti. Tudi ta večer je bila njih krivda, da so začele italijanske baterije lajati ter nas obsipavati. Vzelo je uro in več, predno se je poglelo ter postalo normalno. Ponoči sem moral na stražo pred linijo. Kaprol, doma nekje od Trbovelj, je vodil stražo, katero so

nadzirale naše straže. Ustavil se je pri meni ter pričel pogovor. Pravijo, da je Mojzes med gromom in bliskom prejel deset božjih zapovedi, napisane na kamenitih ploščah, ter jih treščil ob tla. Temu podobno vreme je bilo, ko sem jaz dobil prvi socialistični nauk od kaprola, kateri je prišel iz rudniških revirjev. Pripovedoval mi je o delavskih bojih v Trbovljah, o pomenu prvega majnika in drugem. "Socialisti so proti vsaki vojni," mi je rekel. Kadar zmaga socializem, ne bo več vojne. Te besede sem ponavljal še dolgo potem ko je kaprol odšel, kakor mu je velevala služba. "Ne bo več vojne!" To je bilo vse, kar sem si želel jaz in milijoni, kateri so trpeli. Magari, ako bi v stranki ne bilo nič drugega kakor boj proti vojnam, bi zadostovalo, da se ji bi pridružil.

Brskal sem po raznih knjigah, stikal za časopisi, kateri bi kaj poročali o stranki, in ko sem prišel v Ameriko, je bil "Proletarec", kateri me je seznanil z delom ameriških sodrugov in z JSZ. Pridružil sem se jim. Ko sem živel v Forest Cityju, Pa., sem šel kot mnogo naših sodrugov od hiše do hiše za naročniki na "Proletarca", razpečaval Ameriški družinski koledar, Proletarčevo majsko revijo in drugo literaturo. Na društvenih sejah smo debatirali. "Mi imamo dovolj članov, kateri so bolj potrebni podpore kot "Proletarec" ali "Majski Glas", je kričal demagog, da bi s tem prikričal svoje farizejstvo in mržnjo do delavskega časopisja. "Vsak naj si ga naroči," je zamrmral drugi, veseleč se, da ga bodo mnogi podprli. V teh slučajih sem se razvnel in govoril ter govoril, kakor bi kdo drugi govoril na mesto mene. In ko sem končal, smo naročili "Majski Glas". Ni šlo gladko, a vendar, prodrli smo! Čudil sem se dostikrat posebno onim, kateri so šli skozi isto kot jaz, da so na vse to pozabili in podpirali stare korumpirane stranke ter sovražili one, kateri so aktivni v delavskem gibanju.

Napredna misel kljub temu prodira. Socializem, ta "grozna" beseda, je postala zdaj nekaj vsakdanjega in samo po sebi umevnega. Vedno več in več jih je, kateri verujejo, da se mu ne bo mogoče ogniti. Za to pozdravljen Prvi majnik, pozdravljen rdeči evangelij, up proletarcev vsega sveta!

Število novorojenčkov v Moskvi je bilo 1935. leta 70,000, v letu 1936. pa 150,000. Prebivalstvo Sovjetske Rusije poraste vsako leto za 3 milijone, čeprav nima populacijskih zakonov kakor Nemčija in Italija.

Anton Šular:

“MARČANJE” NAŠIH ŽENSK V KANSASU

V ZELO kratkem času je dobilo delavsko gibanje v Ameriki velik zamah. Ameriško delavstvo, o katerem smo vedno menili, da je brezbrizno kot v nobeni drugi industrialni državi na svetu, se je kar naenkrat zdramilo in zahteva izboljšanje razmer. Višjo mezdo, priznanje unije, konec priganjaštva in druge izboljšave. Vse te zahteve pa je podprlo v prvih mesecih tega leta s sedečimi štrajki, ki so, kot je kapitalistično časopisje jasno označilo, skrajno neprijetni gospodujočemu razredu.

Značilno pri tem gibanju je, da se tudi ženske in dekleta v polni meri udeležujejo. Sedeče stavke deklet po verižnih veletrgovinah, restavracijah, hotelih in v drugih podvzetjih to dokazujejo. Zdi se mi, da stavke delavk še celo bolj učinkujejo na splošno javnost, kot pa stavke moških delavcev, ki so nekako bolj v navadi. Javnost postaja pozorna, ko čita poročila o takih stavekah in opisovanju mizernih plač ter delovnih razmer, proti katerim rebelirajo.

Na misel so mi prišli masni pohodi žen in deklet kansaških majnarjev. Ko smo l. 1919 stavkali proti industrialnemu sodišču in tako prišli v navskrižje z glavnim vodstvom U.M.W., ki ni dopustilo te stavke, nam je sodnik Curran v Pittsburghu prepovedal masne pohode. Šlo se je namreč za to, da se ustavi delo v nekaterih rovih in pri parnih lopatah, ki so ga opravljali nekateri, z bolj mehкими hrbitišči, in ki je močno dišalo po skebstvu. Ker se je majnarje aretiralo kar na debelo, so pa žene in dekleta organizirale svoje pohode, ki so trajali kar teden dni. Prvi dan pohoda se jih je zbralo okrog tri tisoč. Obiskale so nekaj rogov in ustavile delo. To jih je okorajžilo in v par dneh je število “marčaric” narastlo na okrog 5 ali 6 tisoč. Zastopane so bile vse narodnosti. Pohodi so bili dobro organizirani in zelo učinkoviti. Na čelu odbora je bila dobro znana Slovenka Mrs. Mary Skubic iz Frontenaca. Zaradi teh pohodov je bila trikrat aretirana. Pododbore so imele v vseh naselbinah, ki so skrbeli za hitro “mobilizacijo”. Na čelu velika ameriška zastava in za njo nad eno miljo dolga povorka. Včasih so korakale po več milj, da so prišle do rova. Ampak ko so prišle do rova ali parne lopate, kjer se je obratovalo, je bilo discipline “marčaric” konec. Med tem ko je Mrs. Skubic nagovorila bossa, da naj ustavi delo, so se ostale vsule okrog obrata kot ose. Revez je bil, katerega so zajele, posebno še, če se je skrival ali celo upiral. Pri rovu blizu Ringa je desetorica žensk mrcvarila takega “junaka”. Da je ostal živ, se je imel zahvaliti

le bolj zmernim ženskam, ki so hotele, da se nikogar preveč ne “zmrcvari”.

Kadar so ženske obkolile obrat, so se navadno pričele sledeče “ceremonije”: Par bolj krepkih žen je potegnilo “grešnika” k zastavi. Kapo dol, (če mu jo niso že prej zbile z glave) naredi obljubo, da prenehaš s stavkokaštvom in poljubi zastavo! Da je bilo smeha in krohota okrog njega, se razume. Marsikateri je bil rdeč od sramu in še bolj od jeze, toda pomagati si ni mogel. Koder se je pa večje krdelo delavcev uprlo, da niso zlepa prenehali z delom, za te so pa imele rdečo papriko pripravljeno, katero so jim vrgle v oči.

Precej žensk je bilo vsled teh incidentov aretiranih. Ker pa je bil sodnik A. J. Curran kmalu potem pri volitvah poražen in njegov naslednik ni bil tako strupen napram “marčarjem”, ni nikdar prišlo do sodnijske obravnave.

Naše zaslužjenje uči ljudi, da imajo pravico do revolte; naše zapiranje, da imajo pravico do svobode in smrt jih pouči, da imajo pravico do življenja.—Georges Etievant.

V prirodi so snovi in sile, katerih se človek lahko posluži. Denarja ni v prirodi... O tem je vredno premišljati.

“Ljudstvo Združenih držav je vrhovna oblast v Združenih državah. Tej oblasti se morata ukloniti kongres in vrhovno sodišče.—Abraham Lincoln.

ZAHVALA UPRAVNIKA

“Majski Glas” nam ne bi bilo mogoče izdajati v tej obliki in velikosti brez pomoči oglaševalcev. Hvala vsem, ki so nam naklonili oglase. Čitateljem jih priporočamo v upoštevanje. Kadar vam posamezniki in firme, katere oglašajo v delavskih publikacijah, postrežejo prav tako dobro in prejkone še boljše, kakor druge—ne prezrite gesla “SVOJI K SVOJIM!”

Dalje se upravništvo iskreno zahvaljuje zastopnikom in drugim prijateljem te publikacije, kateri so nabirali oglase in naročila.

Zelo važno delo vrši tudi razpečevalci. “Majski Glas” izdajamo zato, da ga ljudje čitajo. Agitatorji skrbe, da pride med ljudstvo. Vse priznanje i tem, ki se trudijo, da obišejo vsakega ter izrabijo kakršnokoli priložnost v nabiranju naročnikov “Majskemu Glasu.”

Pri teh delih pomaga marsikdo, ki ni v seznamih nikoli omenjen. Upravništvo izreka priznanje vsem od kraja in se nadeja, da ostanejo vsi enako naklonjeni našemu skupnemu delu tudi v bodoče.

Kaj ima človeštvo od vojne? Ali od pripravljanja na vojno? Čemu se ne bi kovine, ki gredo zdaj v topove, za vojne tanke, za gradnjo vojnih ladij in aeroplanov, porabilo raje še za gradnjo udobnih stanovanj onih, ki kopljejo rude, dalje onih, ki jih tope in vse drugih, ki spreminjajo prirodne zaklade v živa bogastva?

Vojna je blaznost! Vojna je smrt za stotisoče in milijone. Vojna upropašča nešteto družin! Torej primimo se vsi gesla, "VOJNA VOJNI!" in se tudi ravnajmo po njemu.

Vojna pomeni pohabljenje, bolnike, bedo, brutalnosti vseh vrst tudi v zaledjih—torej da ponovimo—vojna je blaznost!

Milijone grobov to dokazuje. Milijone človeških podrtij nam to dan za dnem priča.

Ampak vojne ne bomo odpravili s pridigami o miru, pač pa z odpravo vzrokov, radi katerih vojne nastajajo! Vzrok vojne je sedanji ekonomski sistem. Zavrzimo ga in ga nadomestimo v uredbo kooperacije—s socializmom—in vzrok za vojno odpade.

Dobri izgledi za farmarsko-delavsko stranko

Daniel W. Hoan, socialistični župan mesta Milwaukee, je bil naprošen, da napiše za "Majski Glas" svoje mnenje o možnosti močne farmarsko-delavske stranke. Sodrug Hoan piše med drugim:

Jedro ameriške farmarsko-delavske stranke že imamo. V državi Wisconsinu je bila organizirana in že posluje farmarsko-delavska progresivna federacija, ki se razvija v močno politično akcijo in okrog tega jedra bo mogoče zgraditi mogočno stranko delavcev in farmerjev.

To federacijo tvori devet organizacij, katerih imena jasno kažejo njih značaj. So to namreč: Farmarsko-delavska progresivna liga (Farmer-Labor-Progressive League), Delavska federacija države Wisconsin, bratovščine železničarjev, farmarska unija (Farmer's Equity Union), farmarska zveza (Farm Holiday Association), wisconsinska mlekarstva zveza (Wisconsin Milk Pool), delavska zveza (Workers' Alliance), socialistična stranka ter progresivna stranka.

Vse te skupine imajo v svojem programu marsikaj skupnega, pa so se zato v decembru 1935 združile v začasno organizacijo, ki je preiskovala svojo moč prvič pri mestnih volitvah v Milwaukee spomladi leta 1936. Junija meseca istega leta je federacija imela svojo prvo državno konvencijo, na kateri je bila sprejeta obširna in pomembna platforma, vključujoč poljedelstvo, delavsko vprašanje, socialno zavarovanje, banke, vojno, konservacijo, izobrazbo, javne nameščence, davke, civilne svobodščine ter drugo.

Zaključni odstavek vsebuje glavne smernice in težnje te farmarsko-delavske federacije, zato sledi tu v celoti:

Tekom zadnjih sto let smo potom znanosti in iznajdb razvili tak sistem proizvodnje, ki je tako preobrazil svet, da bi lahko imeli vsi v izobilju ne samo življenskih potrebščin, temveč tudi luksusa. Ni se pa nam posrečilo urediti takega družabnega sistema, po katerem bi se produkti farm in tovarn pravilno razdeljevali med vse ljudstvo, kar bi odpravilo z obličja zemlje revščino, negotovost in trpljenje. Sedanje razmere prevladujejo radi tega, ker obstoječi ekonomski sistem dopušča, da peščica mogočnežev — po večini bankirjev, tovarnarjev in drugih velelastnikov — lahko razpolaga in igra z našimi življenji, kajti v njih rokah je gospodarska in politična moč. Na vrhvi imajo tako republikansko, kakor demokratsko stranko, tako da imajo dejansko vodstvo naše dežele v svojih rokah. Njih moč je mogoče zlomiti le z združeno stranko delavcev, farmerjev ter drugih liberalcev in progresivcev, čije cilj je izobilje za vse in popolna varnost za vse.

"Farmarsko-delavska-progresivna federacija se zaveže, da se bo poslužila vseh častnih načinov, da bodo v tej platformi navedene zahteve postale

zakon naše države in cele dežele, tako da bo vsak mož, žena in otrok uživali v polni meri ogromno bogastvo, ki ga potom znanosti in iznajdb lahko proizvajajo naši delavci in farmerji."

Federacija je pokazala svojo moč pri volitvah. Širom države Wisconsin je bilo na njeni listi izvoljenih dovolj državnih poslancev in senatorjev, tako da sta govornik poslanske zbornice in začasni predsednik senata člana federacije.

Zakonski osnutki, ki jih predlagajo v wisconsinski zakonodaji člani farmarsko-delavske progresivne federacije, vzbujajo splošno pozornost in pripravljajo ljudske mase, ne samo v državi Wisconsin, temveč širom Amerike na to novo in velevažno politično akcijo.

Upati je, da bo ta uspešni početek kmalu obrodil bogat sad v obliki mogočne stranke delavcev in farmerjev ter vseh liberalcev in progresivcev.

ČUDEŽ

*Ni ga bilo! Solnce ni obstalo
sredi neba (to je bilo le 'nekoč'),
ni bil dan, ko mora biti noč,
in bojišče naše v temi je ostalo.*

*Voda tudi še pokriva dolgo cesto.
Ni se razdelila kot takrat,
da prehodil morje bi naš brat
peš na potu v daljno srečno mesto.*

*Kaj je bilo? Sanje in prevare? ...
Vstali smo, zmenicali si oči:
Dan rodi se šele iz noči,
pred močjo se razkade utvare.*

(Ivan Molek v "Majskem Glasu" leta 1920.)

Urednikove pripombe

Urednik "Majskega Glasa" se zahvaljuje za sodelovanje posebno Katki Zupančičevi. Pomagala je pri tem delu celo več kot običajno prejšnja leta. Prav tako hvala Louis Benigerju in vsem drugim, ki so pripomogli s svojim delom izdati to revijo.

Klišeje je izdelala unijska firma Kruetgen Co. Matrice smo dobili od raznih časniških agencij.

Oglase je uredil upravnik "Majskega Glasa" Chas. Pogorelec in angleški del te revije Joseph Drasler.

Precej poslanega gradiva smo morali opustiti, kajti "Majski Glas" je nam mogoče pri teh dohodkih izdati le na osemdesetih straneh, na 84. s platicami vred, kar je mnogo, če se pomisli, da ne dobimo za posamezen izvod po odbitku izdatkov za poštino, zavijanje, znižanih cen itd., niti 18c za izvod. S pomočjo sotrudnikov in agitatorjev smo v stanju to revijo obdržati na višku, kakor smo jo doslej in bomo nadaljevali s prizadevanji, da jo v bodoče še bolj izboljšamo.

Ivan Vuk:

Nekaj besed o človečnosti človeka

DANDANES radi povdarjamo besede o civiliziranosti in kulturnosti in ti izrazi se pojmujejo kot nekakšna izobraženost človeka, olikanost itd., in se prav nič ne pogleda globlje, če je ta civiliziranost ali kulturnost tudi v naši notranjosti in ne morda samo rezultat brusa. Tak zunanji brus po navadi politira zunanost, notranjost pa ostane ravnotako sirova, kot je bila prej tudi zunanost. Srčne civilizacije ali srčne kulture pa samo z zunanjim brusom ne dosežeš. Srčna kultura ali človečanstvo v človeku, v kolikor ni prirojeno, se mora z vzgojo, z notranjim duševnim brušenjem, privzgojiti. Res je, da vsa iznervirana današnjost nima časa niti razumevanja, opazovati in negovati duševne nianse človeka in samega sebe, ki se morda tu ali tam pri tej ali oni priliki v človeku pojavljajo, oziroma si pod vplivom krutosti atmosfere, s katero je prenasličena sedanost, zdi nedostojno njegovega jaza, priznavati tiste notranje občutke. Nekoč je bila zelo ugledna in spoštovana beseda "toleranca", njen pojem, spoštovati in dopuščati drugo naziranje ter jo na zares kulturen ali civiliziran način skušati pobijati. Kdo se danes zmeni za takozvano uljudnost in komu je ona mar? Saj se itak vse preglasno govori, samo da se preprije glas drugega. Brezbzirno se sega v besedo, nikomur ne dovoli, da bi se njemu segalo v besedo. Vsak govori najrajši o samem sebi. Zato tudi ničesar drugega ne sliši, kakor samega sebe. Poslušaj, a ne sliši. Iz drobtinice izvali goro. Srčna uljudnost, srčna kultura, človeštvo v človeku je izginilo.

Ko brskam po stari zgodovini, najdem tuintam razne slučaje, kjer je bilo človeštvo v človeku, srčna uljudnost naravnost dika človeka. Naj navedem tukaj samo tri markantne primere srčne uljudnosti, ki so sicer druga od druge precej oddaljene, a zato tembolj značilne. Prvi primer je iz dobe svetopisemske, iz časov očkav. Drugi iz klasične dobe, a tretji iz 17. stoletja. Tisto iz prvega primera je zabeležil Mojzes, drugega Plato in tretjega Spinoza. Poročajo o Ephronu Hetijcu, o Agatonovi gostoljubnosti in o Spinozi modrijanu.

Čujmo te zgodbe!

EPHRON HETIJEJEC

Praočak Abraham je prebival v rodovitni deželi Kanaanski med Hetiti, kot njihov spoštovani gost in cenjeni tujec. (Hetiti so bili, kolikor je znano, mogočen narod v vzhodni Aziji. Okrog 2000 pr. Kr. so si podvrgli Semite v Siriji in se okrog l. 1500 pr. Kr. borili z Egipčani za Sirijo.) Živel je v hetijskem glavnem mestu, ki so ga imenovali Hebron. Ko pa mu je njegova žena Sara, ki je rodila v poznih letih sina edinca, Izaka, v svojem stosedmindvajsetem letu življenja, umrla, se je obrnil Abraham na sinove Hetitske in zaprosil za prostor, kjer bi mogel svojo ženo spoštljivo pokopati. In sinovi Hetitski, čeprav ni bil eden iz njihovih, so mu odstopili z vso širokogrudnostjo prostor, da lahko naredi "grobišče" za svojo ženo in za vse svoje. Kajti sinovi Hetitski so ga spoštovali radi njegovih običajev, ki se jih je strogo držal in radi njegovega prepričanja, ki ga je imel do svojega edinega Boga. In Abraham si je izprosil, globoko se klanjajoč pred sinom Hetitov, imenovanim Ephron, sinom Zoarovim, votlino, imenovano Mahpala, ki je ležala na koncu njive Ephronove ter mu ponudil v odškodnino toliko denarja, koliko je bila votlina med brati vredna.

Ephron, Hetijec, je pa objavil pred zbranimi sovrstniki,

da ne sprejme za votlino nobenega denarja od Abrahama, tujca, kneza božjega. Prepusti mu votlino z njivo vred, ki spada k votlini, prav rad brez vsake odškodnine. Praočak Abraham se je vnovič globoko priklonil pred Ephronom Hetijcem, in odklonil votlino z njivo kot darilo.

Tu je rekel Ephron Hetijec:

"Če že odklanjaš dar, bodi. Kaj je štiristo siklov srebra meni in tebi?"

In Abraham mu je odtehtal—ker se je takrat denar še tehtal in ne štel—tistih štiristo siklov dobrega srebra ter pokopal svojo zakonsko ženo v votlini Mahpale v deželi Kanaanski.

Tako govori Mojzes v svojih pismih.

Abraham si ni pustil darovati votline, ki jo je namenil za svoje grobišče. Odklonil je to v zelo uljudni obliki, kajti bil je srčno zelo kultiviran in je čutil v sebi človečanstvo človeka. A Ephron Hetijec je potem stavil ceno v zelo uljudni obliki. Rekel je: "Kaj je štiristo siklov srebra meni in tebi?"

AGATONOVO GOSTOLJUBJE

Sokrat je srečal Aristodemon na cesti. Sokrat je bil skrbno okopan, maziljen in je nosil na nogah podplate, on, ki je ljubil hoditi ves zamišljen po cestah, skromen in bos. In vprašal ga je Aristodemon:

"Kam gre tvoja pot danes in za katero svečanost si se tako nalepotičil?"

Sokrat mu je odgovoril:

"Na gostijo pri Agatonu." (Agaton je bil grški tragik v Atenah, prijatelj in tekmeč Evripidov). Včeraj, na praznik zmage, sem se mu radi prevelike gnječe izognil. Rajše se namreč umikam kakor bi iskal. Ali za danes sem mu obljubil, da pridem. In glej, zato sem se tako nalepotičil, zakaj hočem biti med lepimi lep. (Bila je to samoironija Sokratova, ker je bil nelep). A ti, o Aristodemon, kako misliš bi bilo, če bi sedaj ti kot nepovabljen prišel na Agatonovo svečanost?"

Aristodemon je odgovoril:

"Pripravljen sem storiti vse, kar smatra Sokrat za primerno."

Govorila sta še mnogo, kako bi bilo, če pride Aristodemon kot nepovabljen gost in nato sta zaključila, da se večkrat iz slabega pokaže dobro. Šla sta. Vedno zamišljeni Sokrat pa je medpotoma, zatopljen v svoje misli, neka-ko zaostal in Aristodemon je sam vstopil v hišo Agatonovo. Službujoči deček mu je takoj stekel nasproti in ga odpeljal h gostom, ki so že sedli h gostitvi. Kakor hitro pa ga je zagledal Agaton, gospodar hiše, mu je zaklical z veselim glasom:

"Lepo, o Aristodemon, da prihajaš, da ješ z nami. Če si pa prišel radi kakšne druge zadeve, pusti to za drugičkrat. Že včeraj sem te iskal, da bi te povabil, pa te nisem našel. Ali kje si pustil Sokrata?"

Takoj je bil poslan suženj, da pripelje Sokrata in Agaton je končal svoj pozdrav:

"Ti, Aristodemon, sedi tam poleg Eryksimaha . . ."

Agaton je z živahno prijaznostjo izbrisal z nepovabljenega gosta prvo zadrego in celo trdil, da ga je iskal. Zato je sedaj istotako povabljen gost, kakor vsi ostali.

Lepa uljudnost, prava srčna kultura, resnično človeštvo v človeku je bilo v teh besedah duhovitega grškega plemenitaša in odličnika.

SPINOZA, MODRIJAN

V Katwyku, majhnem podeželskem mestecu nedaleč od Amsterdama stoji še danes v mirni tišini bela hiša z rdečo opeko krita. Tu je živel nekoč v družbi stare ključarke in velikega sivega mačka, tihi, suhljati mož, ki je mnogo čital in pisal ter brusil optična stekla, da si je tako služil svoj skromen, vsakdanji kruh.

Preganjan, osovražen in bolj zaničevan kakor spoštovan, je filozof Benedik Spinoza živel v tem zatišju in pisal svojo znamenito "Etiko", katera je pa smela iziti še le po njegovi smrti. Če bi izšla v času življenja pisatelja, bi bilo to zanj zelo nevarno. Spinoza je pisal in pisal v veseli brezskrbnosti in smatral svoj lasten izrek: "strasti in pomote človeka," kakor bi se to tikalo samo nekakšnih geometričnih črt in podob.

Nekega dne je dobil skrbno sestavljeno, latinsko pisano pismo, v katerem mu redni profesor Heidelbergške univerze, v imenu vladajočega kneza, ponuja mesto profesorja filozofije na omenjenem vseučilišču, z lepimi letnimi dohodki in neomejeno svobodo na polju filozofiranja.

"Knez je prepričan," je stalo v pismu, "da Spinoza te svobode ne bo zlorabil, da bi sejal nemir v javno priznani veroizpovedi. V Heidelbergu bo živel za filozofa dostojno življenje."

Spinoza je odgovoril s pismom, ki je bilo sestavljeno z vso eleganco latinskega sloga. Pisal je da je že dolgo

njegova želja živeti pod vlado kneza, katerega modrost občuduje ves svet. Ni pa imel nikdar želje, da bi javno učil in se zato ne more odločiti, da bi sprejel to sijajno ponudbo. Druga točka pisma, ki je govorila o njegovi neomejeni svobodi filozofiranja pa je zahtevala posebno delikatno in diplomatsko uljudnost. Spinoza jo je rešil s polno taktnostjo.

Pisal je:

"Pomišljam in ne vem, v katerih območjih bi se naj gibal moja svoboda filozofiranja, da bi ne vzbujala sumnje vznemirjanja javno priznane veroizpovedi."

Ubogi Spinoza je res da odklonil sijajno ponudbo, a vkljub temu polagal vso pažnjo na to, da je zagotovil, da ni odklonil sijajnega mesta z nekakšnim upom na še boljšega, temveč samo radi tega, ker noče, da bi se ga v njegovem filozofiranju oviralo.

Končal je:

"Zato si usojam najvdanejše prositi Vašo svetlost, da mi dovolj o tej stvari še premisliti."

Kakšno bo tisto premišljanje, je vedel Spinoza, profesor, ki mu je poslal ponudbo in svetli knez zelo točno.

Nikoli še ni bila napisana odpoved v uljudnejšem slogu, kakor ta. V nji je za tistega, ki zna čitati, obenem povedano vse.

Ephron—Agaton—Spinoza—to so svetle zvezde človečanstva v človeku—srčne vljudnosti in kulture.

Delavski časopis je vam najboljši prijatelj. Naročite si tednik "Proletarec". Tiskan je v slovenskem in angleškem jeziku. Stane \$3 na leto, \$1.75 za pol leta in \$1 za četrta leta.

Evropska "civilizacija" je daleč prišla, ker jo morajo braniti na španskih bojiščih vojaki iz španskega Maroka, kakršne vidite na gornji sliki. Klali so nekaj mesecev kakor za stavo, a končno je teh vojakov zmanjkalo, njihovo vlogo pa so prevzeli "arijski Muri" (Hitlerjevi vojaki iz Nemčije) in Mussolinijevi črnosrajčniki. Ni čudno, da je civilizacija bankrotirala, ker ima take varuhe!

Ivan Vuk:

PROLETARCI VSEH DEŽEL...

(Slika z zbora delavske internacionale)

PRED palačo stoji množica. Kratke stopnice vodijo v dvorano. Ob straneh reditelji. Rdeči trakovi na rokavih jim dajejo avtoriteto. Kakor v procesiji, stopajo ljudje po stopnicah in izginjajo v dvorano. Neprestano. Od raznih strani ulic pa prihajajo skupine. Neprestano.

Prijatelj Filip se nasmehne. V njegovem glasu je smeh, zadovoljen in ponosen.

"Gredo, zdi se, kakor v nenasitno brezno."

"Ali je dvorana velika?"

Pokimal je z glavo.

"Tritisoč oseb sprejme z lahkoto."

Vstopnina.

Morje glav zagledajo oči. In še je prostora. In še stopa procesija nepretrgoma in se izgublja v množici.

"Ali je večja od Unijske dvorane v Ljubljani?" vpraša Filip.

Gledam. Nekako štirioglasta je, ogromna.

"Zdi se, da je večja," odgovorim.

"Glej, galerija je okrog in okrog. Nešteto obrazov gleda v dvorano. In dvorana . . . kakor morje . . ."

Veseli nasmeh je na Filipovih očeh. Dvorana golči kakor slap Niagare tam daleč v globini, mrmra kakor stroji nekje za zidovi ogromne tovarne.

Galerija je ovenčana s trakovi. Rdečimi kakor vrtnica in vmes zelenje smrek. Tam je tribuna. Miza in stoli. Nad tribuno pa Karl Marx. V okvirju, z rdečim trakom ovenčan. Njegove oči gledajo množico, ki valovi kakor reka. In zdi se mi, kakor da jo pozdravlja:

"Proletarci vseh dežel . . ."

Ura je deset.

Na oder stopi predsednik, za njim tajnik.

Mrmranje v dvorani nekoliko utihne.

Na odru se pojavljajo novi obrazi. Se dotikajo stolov, sedajo.

"Poglej, tam je Jouhaux."

"Tisti, z majhno bradico?"

"Tisti, da."

"A oni poleg njega?"

"Tarnow, zastopnik Internacionale lesnih delavcev. Poleg njega je Nathans iz Holandije. Zastopa Internacionalo transportne federacije. Tam, glej, seda na stol Schifferstein iz Švice, ki zastopa Internacionalo živilskih delavcev, Mertens iz Belgije pa organizirano delavstvo Belgije, Gal organizirano delavstvo iz Madžarske, Johansen iz Švedije in Prašek iz Prage pa Švedske in Čehoslovaške strokovne organizacije."

"To se pravi, da je danes v tej dvorani zastopano milijone strokovno organiziranega delavstva?!"

"Milijone, da!"

"Takorekoč, tam na odru sedi Internacionala?!"

"In Karl Marx nad odrom, dasi samo na sliki, ji predseduje."

"In vsi ti trakovi, ki nalahno plapolajo ob stebrih in stenah in na lustrih so, kakor da govorijo: 'MI!'"

Filip je napel prsi in rekel:

"Da, to smo MI . . . ves svet. Internacionala."

Tam s stopnic pa še vedno vrejo ljudje. Koti dvorane se polnijo. Na galeriji je glava pri glavi, vse gosto, kakor seme v makovi glavi.

Pred odrom se zdajci zgrne skupina. Note se dele . . . Pevski zbor.

V dvorani utiha mrmranje. Roka dirigenta se dvigne.

Zgane se in grl pevcev zazvene akordi. Jasni, melodije polni in ukazujoči.

"Kaj je to?" se zavzamem.

"Naša pesem . . . naša pesem" . . .

Pesem proletarcev vseh dežel . . .

Prsi vseh se vzbočijo. Glave se dvignejo. Sedeči ustanejo. Tišina zavlada. Samo pesem ukazuje v melodije polni lepoti:

Vstanite sužnji iz prokletstva . . .

Zdaj stara pravda, pravda sveta

nas kliče v boj od vsepovsod . . .

Ploskanje . . . Gromoviti kriki . . .

Duša v tesnih prsih delavca se je sprostita . . . Zakaj to je bila pesem, ki se poje od izhoda do zahoda, s severa in juga, v vseh jezikih z eno isto melodijo, ki govori vsem in vsakemu:

Vojne pretnje imperialistov

Berlin in Rim vedno pretita in Pariz ter London venomer tolažita in trošita čas. Kajti provokatorji in imperialisti, katerim roji po glavi le instinkt po osvajanju, svojih natur nikoli ne spremene.

"To smo MI."—

Predsednik vstane. Močan je njegov glas, ko otvori parlament in pozdravi z "Dobrodošli. Vsi, ki ste prišli od blizu in daleč v imenu proletarske solidarnosti. Pozdravljeni! Zakaj naš dan je danes in govorili bomo o naših bolečinah, o naših cestah, o našem življenju. Delavski razred mora biti mogočna skupnost, kajti danes živi ta razred v vseh mogočih nijansah v bedi in izkoriščanju. Nikjer ne sme vstajati kakšen "jaz," nego povsod samo "MI." In vsi, ki še niso z nami, naj stopijo v našo skupnost . . ."

Zabučalo je po dvorani. Roke so udarjale ob roke, a grla so klicala pozdrave.

Zastopniki so odzdravljali. Karl Marx nad njimi, tam v rdeče ovenčanem okvirju, je gledal s ponosom v oči na vse, ki se zavedajo njegovega klica:

"Proletarci vseh dežel . . ."

"Naj govori član predsedstva internacionalne sindikalne zveze, sodrug Žuo (Jouhaux)."

In vstal je mož, srednje rasti, z bradico in v njegovih očeh je sijala borbenost, v rokah so se vzbočile mišice.

"Kameradi," je zazvenel njegov glas v francoskem jeziku. Markantno in odločno so padale besede kakor besede velikih državnikov. Da, saj je govoril delavski državnik.

"Zadovoljen sem zelo, da imam čast pred vami predstavljati federacijo francoskih delavcev. Nikdar ni bilo nujnejše kakor zdaj, da se narodi zblížajo in skupno delajo za kulturni in socialni dvig človeštva. Nacionalisti še vedno hočejo, da se interesne sfere porazdele. Vse to pojača gospodarsko krizo in delavstvo suje v bedo. Od vojne pa do danes se narodi še niso naučili, da treba delati skupno. Po ideologiji kapitalizma je edini izhod iz krize, da delavstvo čim daljše dela in da ima čim manjše plače, a čim manj pravic. . . To je kriza kapitalizma, ki bi rad napredku obrnil pot nazaj. . . Sporazuma med vladami ni. Pravega sporazuma. Ko pa bodo narodi vseh držav pri-

silili svoje vlade, da se morajo sporazumeti, tedaj bo sporazum dosežen. Privilegiranci so proti sporazumu, a narodi jih morajo v to prisiliti. . . Ako se bodo delavci vseh dežel zavedali, da niso samo državljani svoje države nego tudi državljani vsega sveta, tedaj ne bo več medsebojnega klanja, ne bo več vojne. Ideologija, da lahko del človeštva propada, a le drugi del ima pravico živeti, povzroča vojne. In to ideologijo mora delavstvo zlomiti. Zlomilo jo pa bo, če se bo zavedalo in držalo klica Karla Marxa: Proletarci vseh dežel . . . In, ko se bo delavstvo držalo tega klica, potem ne bo več vojne. A če bi poskušali privilegiranci vojno, tedaj bo pozvala Internacionalna delavstvo vsega sveta, naj se postavi proti vojni. In tedaj ne bo vojne, tedaj bo splošna revolucija."

Morje je zagrmelo. Zamajala so se telesa v dvorani tisočero oči se je iskriilo kakor bliski in roke udarjale ob roke.

"Poglej," je rekel Filip. "Poglej obraze!"

Pogledal sem natančneje. Videl sem zdelane obraze, resne, odločne poteze so bile zarisane na njih. Ko so usta kričala "Živio," ko so se prsa napenjala in krčila v globokih dihlah, ko so mišice na obrazih bile močne, vzbujajoč priznanje in odločnost. Kakor obrazi vitezov, pripravljeni vojevati se za sveto stvar, so bili obrazi množic . . .

Za francosko govornico je donela s tribune govornica v holandskem jeziku. Za holandskim v nemškem jeziku. Za nemškim v švedskem jeziku. Za švedskim v madjarskem jeziku. Za madjarskim v češkem jeziku. Za češkim v srbo-hrvatskem jeziku. In v vseh teh jezikih so bile ene in iste misli, eni in isti klici, eni in isti pozdravi:

"Proletarci vseh dežel . . ."

Dvanajsta ura je odbila. Ako je kdo, ki ni slišal, kedaj je udaril zadnji udarec, naj ve, da se bo jutri nekaj zgodilo. . .

Grace Fallow Norton:

MLIN

Nekoč je bil mlin, in ta mlin je ljudi, ki so ga zgradili, preobrazil čisto po svoje. Čudne vrste mlin je bil to, in v čudni deželi, boste rekli—in to je resnica.

Tisti, ki jih je mlin preobrazil po svoje, so videli drug v drugem, kako so popačeni. Nekateri izmed najpopačenejših so nekoliko razumevali svojo nepopolnost, toda mnogo je bilo takih, ki niso zapazili te nepopolnosti, pa so ostali napram vsemu indiferentni.

Poleg teh je bilo nekaj zelo lepih. Ali tudi od teh je bilo le nekaj, ki so poznali pomen lepote, drugi zopet ne.

Čudno ljudstvo v čudni deželi, boste rekli—in to je resnica.

In med te ljudi so prišli glasovi iz puščave in so jim klicali, naj obžalujejo svojo popačenost. In

res so obžalovali. Vzlic temu je mlel mlin dalje in jih popačeval.

Med njimi so se slišali glasovi, ki so jih nagovarjali, naj popravijo svojo obliko in se olepšajo bodisi s postom ali pa s pojedinami. In res so se postili in prirejali pojedine, toda vse brez uspeha. Prišli so do zaključka in so rekli: "nič ne pomaga, mi smo tako ustvarjeni—dogotovljeni smo."

In končno je padla beseda: "Mlin je tisti—mlin, ki smo ga sami ustvarili,—ta nas ustvarja take, kakršni smo. Mlin je, ki nas dela nepopolne. Menjati moramo mlin."

In tisti, ki so med drugimi poznali vrednost svoje lepote in so želeli, da jo izpopolnijo, in tisti, ki so poznali svojo nedovršenost, so se podali na delo, da preustroje mlin.

Čuden mlin v čudni deželi, boste rekli—in to je resnica.

Dvajsetletnica Sovjetske Unije

MARCA 1917 je po svetu šinila vest, da je car ogromne Rusije strmoglavljen. Ustanovljena je bila provizorična vlada pod predsedstvom princa Lvova, katerega je kmalu nasledil Aleksander Kerenski. Rusijo je proglasila za republiko, obljubila socialne reforme in vztrajala v vojni. Ruske armade so bile demoralizirane. Korupcija pod carizmom in brutalnost carskih poveljnikov je povzročila ruskemu vojaštvu na bojiščih in v zaledjih cele gore trpljenja. Toda zdaj, ko carizma ni več, čemu nas bi še silili ostati na bojiščih! so se vpraševali vojaki. Rajše se vrnimo domov in pomagajmo pri gradnji nove Rusije! Kajzerjeva armada je imela v tem položaju z ruskimi vojaki lahko delo.

Boljševiki so po padcu carizma pričeli delovati odprto. Leon Trocki, predsednik centralnega odbora delavskih in vojaških koncilov, je izdal proklamacijo, da naj Rusija neha z vojno, sklene mir, vojaki pa se naj vrnejo domov in si razdele zemljo, katero so prej obdelovali za druge.

Tako je nastala kontrarevolucija proti Kerenskijevi vladi. Ustavotvorno skupščino so boljševiki razgnali in dne 7. novembra 1917 proglasili nad Rusijo svojo vlado. Načeljeval ji je Nikolaj Lenin. Njegov glavni pomočnik Leon Trocki je bil prvi komisar za vnanje zadeve in pozneje komisar za zgraditev rdeče armade. Danes živi v izgnanstvu v Mehiki. Po padcu Kerenskijevega koalicijskega režima, ki je strmoglavil carja, je stopil na površje drugi, ki je proglasil za svojo nalogo svetovno revolucijo. Ni je mogel izvršiti. Motil se je, ker je presojal svet po ruskih razmerah. Ampak v Rusiji je vendarle zmagal. Njegovo geslo o diktaturi proletariata ni bilo prepričevalno. Danes govore komunisti spet za demokracijo. Postavljajo se celo v bran zanjo. V socialističnem pojmovanju besede je v Rusiji še niso uvedli.

Boljševiški režim je pričel po prihodu na oblast z drastičnim trebljenjem tradicij stare Rusije. Nekatere se zdaj vračajo v opiljeni, "reformirani" obliki. Začel je z gospodarskimi preuredbami, katere so bile same na sebi ogromna naloga, kajti treba je bilo pričeti z nič.

Ostanki carizma se niso podali brez boja. Po prostrani Rusiji je zadivjala civilna vojna. V Sibiriji so se vojevali proti boljševikom češki prostovoljci, ostanki carske armade, drugi nasprotniki boljševikov in Japonci. V Arhanglu so pomagale v vojni proti boljševikom ameriške čete in na raznih drugih bojiščih oddelki angleške, francoske in drugih zavezniških armad.

Ampak rusko ljudstvo je hotelo zemljo—zahtevalo je, da se carizem potolče toliko, da se nikdar več ne vrne. To je vzrok, da je Leninov režim koncem konca vendarle zmagal.

Na malih kmetijah, ki so nastale na razdeljenih veleposestvih carske aristokracije, ni bilo mogoče pridelati toliko živil, da bi zadostovala za preživljanje prebivalstva. Stare poljedelske stroje na veleposestvih je razjarjena množica v revoluciji in civilni vojni uničila. Polja so spet obdelovali na najprimitivnejše načine. Vsakdo si je mislil: "Glavno je, da le zase pridelam!" Vrh vsega hudega je nastala še katastrofalna suša. Stotisoče ljudi je umrlo vsled glada.

Taka so bila pota sovjetske Rusije prva leta. Polagoma je novi režim pod vodstvom Lenina in Trockija in potem pod Stalinom podvrigel svoji volji s pomočjo diktature in terorja vse; kogar pa je osumil, da ni z njim, je bil vržen v ječo, ali poslan na prisilno delo, ali pa mu je bilo vzeto življenje. Tisoče tistih, ki so se prav tako borili proti carizmu in za socializem, kakor člani režima, je bilo med njimi.

Po notranjem nasilnem pomirjenju se je pričela ogromna ekonomska gradnja na podlagi načrtov, ki se

jih naj bi izvršilo v petih letih. Uspehi so bili boljši kot so jih celo optimisti v sovjetski vladi pričakovali. Sledili so novi načrti in nove gradnje. In nato drastično reformiranje agrikulture. Imovitejši kmečki posestniki so bili izgnani, ako so sabotirali kolektivizacijo, ali se protivili prepustiti svoje kmetije za preuredbo v kolektivna posestva. Vzlic marsikaki zmoti in nasiljam proti "kulakom" ("imovitim" farmarjem) je režim tudi na tem polju uspel, v kolikor je, kajti pogoji za povečanje produktivnosti agrikulture na sovjetskih farmah so še ogromne. Treba bo veliko pouka, vežbanja v delu in še marsičesa, predno bo pridelkov res za vse v izobilju.

Skrajno nizki življenjski standard ruskega delavca in kmeta se je začel polagoma izboljševati pred par leti. Prejšnje izboljšave, pridobljene v revoluciji, so bile večinoma le na papirju. Kajti v razdejanem gospodarstvu, v civilni vojni, v demoralizirani industriji in v skrahirani agrikulturi ne more biti blagostanja. Glavna in resnična pridobitev ruskih delavcev v onih letih je bila le v tem, da niso bili več brezpravni podložniki privatnih delodajalcev, ampak so se lotili dela v zavesti, da vse, kar zgrade, bo njihovo in vseh.

Danes, v dvajsetem letu svojega obstoja, poseduje USSR moderno industrijo. Prometna sredstva je izboljšala. Zgradila je tisoče milj novih železnic in kanalov. Razvila si je armado, ki je Rusijo v diplomatskem in vojaškem svetu spet uveljavila za velesilo.

Sovražnikov ima USSR mnogo—pred vsemi Nemčijo in Japonsko. Ampak vzlic njim zre v svojem dvajsetem letu z največjimi nadami v prihodnost.

Our Institutions and Their Future

The Yugoslav Socialist Federation and Its Official Publication—PROLETAREC, The Educational Bureau of the Federation, The American Family Almanac (Družinski Koledar), The May Herald and the Home of the Federation—The Slovene Labor Center.

WE cannot escape the fact that the old generation of Slovenes will not be with us forever, but their work—the institutions they built—are with us to stay and are today facing a brighter future than ever.

The new generation of American-born Slovenes is gradually stepping into the work which has up till the present time been carried on by the old pioneers in the Socialist movement. This change, because of its very nature, is bound to be slow at first, but as the young comrades are gradually drawn into the movement and begin to take up the work and responsibility connected with it, interest will develop at a faster tempo than it has up to the present time.

The record back of the Yugoslav Socialist Federation is one of which we can feel justly proud. The official organ of the Federation, PROLETAREC, has survived through all of the storms of the last thirty-three years, many of which were terrific ones, and is today carrying on nobly. The English section of PROLETAREC is open to our youth and is gradually becoming more and more interesting as new contributors are being added to the list. The rapid tempo at which changes are taking place today among the working masses gives us hundreds of new topics to discuss and we should do so through our publication and in that way make it interesting enough to be able to attract new subscribers from the ranks of our youth.

The Educational Bureau of the Yugoslav Socialist Federation has, according to its secretary's report for the last year, more units affiliated with it than ever before in the history of the Bureau. New material is being constantly added to the Bureau's files, more and more calls for plays, declamations, etc., are being efficiently and satisfactorily handled from month to month and the future for the Educational Bureau looks bright and prosperous. The Bureau, with its fine and large collection of material, is today in a position whereby it is able to be of great service to its affiliated units. Fraternal and cultural organizations throughout the country are beginning to realize this and new organizations are being added to the membership list right along. English speaking units affiliated with the Bureau will soon be furnished with a complete new list, which

is now being compiled, of all the English material in the files of the Bureau.

Our annual publication, the MAY HERALD, dedicated to Labor's International holiday—May Day—is being improved and enlarged from year to year, this issue being one of which we are all proud and one which should enjoy a large circulation.

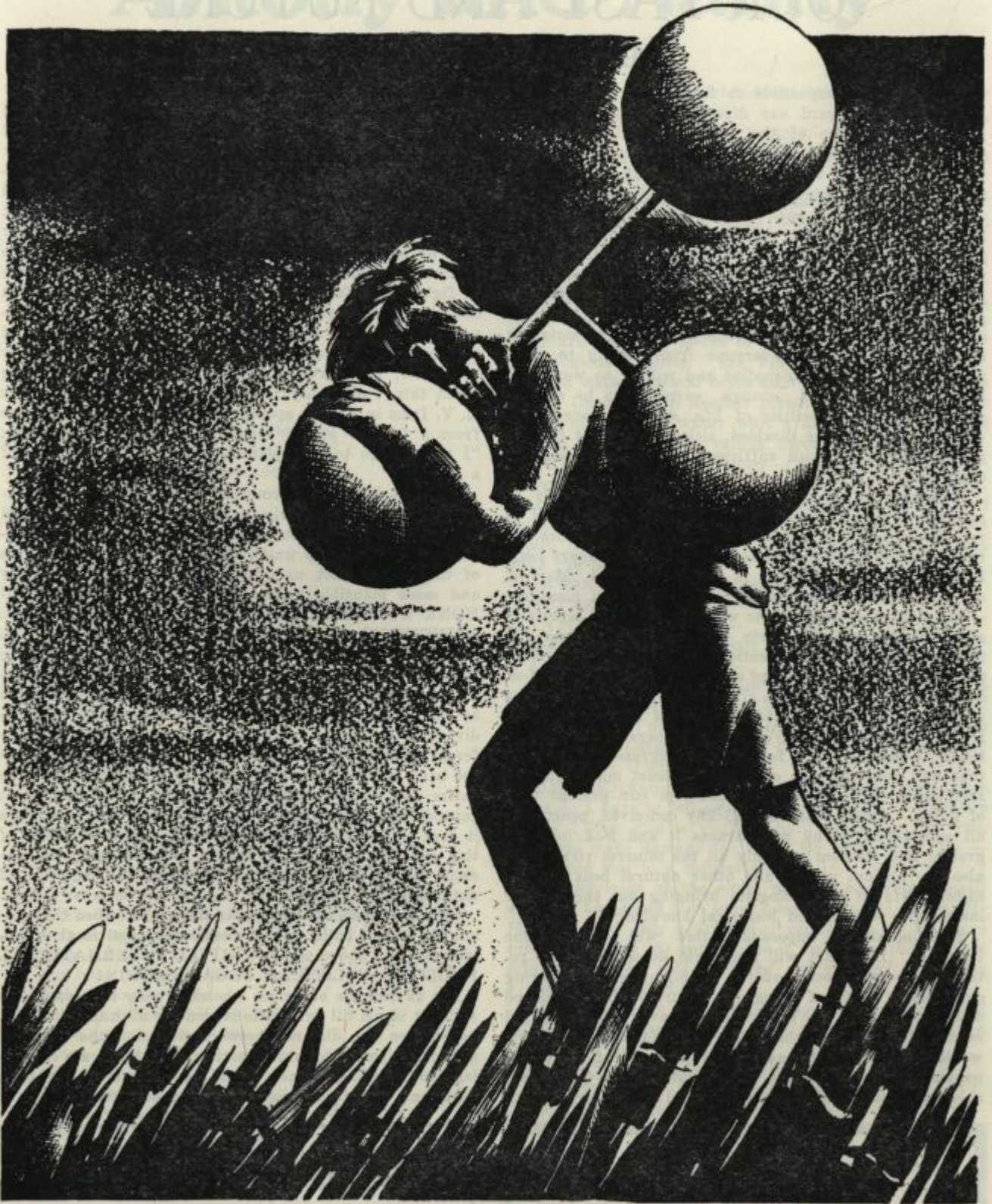
The American Family Almanac (Družinski Koledar) is in its twenty-third year with the 1937 issue. The contents and general make-up of the Almanac have been improved with each issue and the circulation records show that its list of readers is growing constantly. The research work and gathering and publishing of statistics by its editor, dealing with Slovenes and their activities in America, have made the Almanac a valuable reference book much in demand by libraries and people doing research work throughout the country.

The most recent and probably the best accomplishment of our Federation was the purchase, a few years ago, of the building which is now known as the Slovene Labor Center, or the Center, as it is known among the Chicago Slovenes. The business office of Proletarec is located in the building, as is the Proletarec Library and book shop. The Slovene Social Center Club, which has about three hundred members, is also located at the Center. The building is located in a residential section, away from the hustle and bustle of the city's traffic and industry, and is the meeting place of all Yugoslav Socialist Federation members in Chicago and of the out-of-town visitors. It is the Slovene Labor Center in the full sense of the word. Our movement has a home which can be called its own and of which we can all feel justly proud.

The biggest and most important problems before the Federation today are: First, to increase our membership, which increase will have to come from the ranks of youth; and second, to build up the circulation of our official organ—PROLETAREC. The field in which we will have to do most of our work is in and among the labor unions.

The most vital movement on the American scene today is the giant stirring of the workers in the basic industries. To guide this gigantic force into really progressive channels among our people is the most immediate task before the members of our Federation and its sympathizers.

MILITARISM — THE BURDEN OF YOUTH

By Arthur Wragg

(This Generation as Well as the Next Will Have to Struggle Along Under the Burden of Debts Created by the Last War.)

OUR PAST AND FUTURE

By *Frank S. Tauchar*

ALTHO it is impossible to forget, but we can and should disregard our diversified folly during the entire lifetime of the modern socialist movement throughout the world. By "disregard" I mean that we should let bygones be bygones except what we can learn from them, and throw overboard all grudges we have accumulated against each other during all these years in factional battles under different realms, while believing, fundamentally, practically in the same principles as to what must be our future social order to render equality, justice, and international tranquility to all mankind.

The main economic question is to change from private ownership of natural and produced wealth to socialism under regulations that everyone from twenty to sixty years of age who is able-bodied and willing to work will have a position with enough earnings to be able to acquire all the necessities of life, and the government will take care of the disabled, sick, minors and the old and provide them with sufficient income to be able to enjoy life.

Machinery of production and transportation is at present so highly developed that if properly applied to relieve physical work of man, a workday to produce the necessities of life would be only three or four hours long. Imagine what we could do in our spare time! Most of us, undoubtedly, would indulge in recreational pleasures—and rightly so—while those with incentive and especially gifted brains will find their pleasure, as scientists did thruout history, thru inventions and scientific developments to increase knowledge and improve the standard of daily life for a world-wide civilization. They will harness all known and as yet hidden forces of nature, especially unlimited sun's energy and cosmic rays to serve mankind. X-ray is only a feeble pretransgressor of a force that will penetrate the earth, or at least miles into the shell, and will completely transform our present code of living. Ether, it is scientifically conceived, penetrates all substances. Why not harness it and look into the ground and discover not only all the mineral riches, but also the ancient graves and other natural beds of prehistoric life to aid geologists bringing out this so far inaccessible wealth and historical knowledge?

Since nothing is impossible, this will come in due time . . . But what will the world do with it if it retains the present social order? Unemployment, comparing our present state of things to future highly developed mechanism when man's physical endeavor will be spared even button-pressing which shall be replaced by telepathy, would increase to at least ninety per cent of the entire population of the globe. That would create unbespeakable starvation on one side, and a wild search for markets

by mad private capitalists on the other. It is obviously clear that such technical monstrosity must be socialized to function as a blessing instead of becoming virtual damnation for its creators and owners as well as for other multitudes of poverty-stricken and pauperized would-be customers. Consequently all capitalist countries would be constantly engaged in a hostile international strife; war after war would be declared by masters to conquer new world markets, and all the fighting would be done by the economically enslaved people that have nothing to fight for. To escape such tragedy we must take in due time proper steps to eliminate all causes for international hate by expropriation of political power and economic wealth, and then establish the new social order of justice, peace and universal tranquility. Thinking about this, I distinctly remember what our late comrade E. V. Debs in a fiery speech in Chicago after his release from a federal prison bluntly and defiantly declared: "I wouldn't go to a capitalist war at the point of a bayonet!"

Let that be well remembered by our younger generation. Also, that fratricide in our schismatic political struggles is the worst curse we indulge in our organizational endeavor to unify mental and physical workers of the world. Let us discard this in favor of a new and more plausible motto: **WITH MALICE TOWARD NONE WHO BELIEVE IN OUR FUNDAMENTAL PRINCIPLES OF SOCIALIZATION AND EQUAL DISTRIBUTION OF NATIONAL INCOME.** In unifying the working class we will be inconceivably more successful thru fraternal tolerance than we have been heretofore by our condemnable schismatic quarreling in factional divisions, trying to impose on each other our petty different opinions that should not, and in fact do not, change the basic idea of the whole economic scheme on which the entire new social order will be built. From now on it depends immensely more upon you, young comrades, than it does on our pioneers, to unify the radical element of this country and mold it into a powerful political machine which will be able to carry out our program of nationalization and creation of a perfect socialist society.

Spread this doctrine by press and spoken word throughout the land, build up our newspapers and local organizations, and above all, **A UNIFIED INTERNATIONAL FIGHTING POLITICAL ORGANIZATION!**

Let us dedicate ourselves wholeheartedly to support the socialist ideals till our battle is won for all humanity. Let us shorten the distance between now and the dawn of our emancipation by united action. Crush private capitalism and establish a new social order; this is our most pertinent task to accomplish during our lives.

STANLEY SKRIVAN

Unijska brivnica

PRVOVRSTNO DELO, DOBRA POSTREŽBA IN
ČISTOČA

2608 S. Lawndale Ave. - Chicago, Ill.

The Pelikan Drug Store

TEL. ROCKWELL 2141

Lawndale Ave., Cor. West 26th Street
CHICAGO, ILL.

EDWARD J. KRAL, R. Ph. G.

Antony and Nanny

By LOUIS JARTZ

PROLOGUE

O! ROARING, mighty Neptune!
Thou, who bore to Americas multitudes
Seeking freedom, happiness, plenty.

Oh, Ocean God!
Did thou love the rebellious Pilgrim more?
The daring Spaniard?
The liberty-loving Teuton?
The brotherly Slav?
The singing Italian?
If these be not virtues absolute,
But only those of repute—
True, be it said,
They are all one—
Man—just man!
Spread them to Americas; did thou not?
Not one better; not one worse.
All graced by the deliverance
To a Promised Land:
That no one man built,
Nor a group of men,
Nor any man.
This boast must end:
My iron!
My coal!
My forest!
My kingdom!
All belong to no one man—
But to all!
The least shall be as the most,
If freedom rings.

Of those who came before,
And others following more and more,
The vain cried scum.
But were they not the seething—
As Thou, Neptune, seethes?
Tossed, heaved, freed;

Likened to the ways, they were the turbulence—
And those on top the scum.
They did not come.
But later when the work was done,
And ownership won.
Yet before the land was built,
For a promise, blood was spilt.
A new freedom rose!
Like a blazing sun!
Within these bounds is for all.
But no Priest or Prince shall share a tithe.
Without bread is without freedom to live.
Is there freedom of another meaning?
O! Rebellious ones! Who plow another's lands.
O! Wasted, robbed toilers! Clasp your hands.
You know freedom, peace, equality.
Else Neptune ne'er would have torn you
From loving ones of various climes.
Boil! Seeth! For these be proper times!
Make freedom ring!

EXPLANATION: The first two scenes, taking place in the respective homes of Antony and Nanny, are de-

veloped from the heart-to-heart talk they have in the third scene.

ACT 1—SCENE 1

Characters: — ANTONY, at the age of 13; his mother; his father.

The scene opens in a poor household. In the center of the stage stands a cheap table laid with oil-cloth, and strewn about on it are pots and pans and ill-assorted china. In one corner is a cheap stove. A basin filled with clothes is steaming on it. Next to the stove is an old trunk piled high with soiled clothes, in the midst of which lies a wretched dog asleep. On the bare floor are scattered pieces of paper. Several loud-colored religious pictures are hanging on the hideously papered walls. Several much used chairs stand about the room. On a box, in another corner of the room, stands a pail of drinking water with a dipper in it. As the curtain rises mother is calling through the window.

MOTHER: Antony—Antony—(With threatening forefinger aloft) You bum, you! I don't know what'll happen; that brat is spoilt. I've been bringing him up nice and good, shove him off to church every Sunday and he's spoilt, like the devil's own. (Antony enters.) Where have you been?

ANTONY: (Sullenly) Outside — —

MOTHER: Were?

ANTONY: Outside — —

MOTHER: What were you doing, brat?

ANTONY: Nothin' — —

MOTHER: Outside — Doin' nothin' — Is that all you know! I never thought you'd become a spoilt brat — never. You'll put gray hair in my head yet. You broke a window — Larkin's window, didn't you? Didn't you?

ANTONY: U'huh — —

MOTHER: And now I'll have to pay for it. How many times do I have to tell you not to play ball? How many times? Your Pap is working hard every day for you, then you make damage for him. He won't pay. No — We'll send you to a reform school.

(Antony looks at the clock, gets up and cuts himself a slice of bread and then pours himself a cup of coffee. He finds there is only a dribble of coffee left, so he pours some water into the pot, shakes it and pours the mixture into his cup. He eats the bread, and now and then takes a gulp of the liquid.)

MOTHER: Your Pap will be home soon and then you'll get a good tanning. I don't want to tell him, but you're driving me sick.

ANTONY: (Between gulps.) Uh — —

MOTHER: Your Pap is coming now.

ANTONY: (Disgustedly) Uh — —

MOTHER: (To Father as he enters.) I don't know what to do — — that boy'll drive me crazy.

FATHER: What now, boy? (Antony is not disturbed) Boy! (Antony looks up unconcernedly). Your only Mother in the world and you're ruining her life. What'd you do?

MOTHER: He's lazy. Doesn't mind and today he broke a window.

FATHER: Boy, did you break a window?

ANTONY: (Mutters) I'll pay for it peddlin' papers.

FATHER: You'll get the strap. Get the strap!

ANTONY: I'm eatin' — —

FATHER: D'you hear? I don't want any of your back talk. (He moves toward Antony, swings his hand at him misses him, and knocks the cup of liquid out of his hand.) (*Antony evades him and slips out of the house.*) I don't know what'll happen to our boy.

MOTHER: He bothers me so — I'm sick.

Curtain

ACT 1—SCENE 2

Characters:—Nanny's mother and father, a neighbor and the principal.

This scene takes place in the kitchen of Nanny's home. The setting is similiar to the one in the former scene. Nanny's father, shirtless—displaying his heavy underwear, is seated on a home-made box chair with pipe in hand. Mother is busying herself about the room while chatting to a neighbor who is seated on a chair pulled up to the table. Nanny, who is fifteen at this period, is not home evidently (from the events following) she is at work as a housemaid. The neighbor is talking as the curtain rises.

NEIGHBOR: My man he say my girrul no clean beby pents. I say too. My girrul, she smart. For college she go.

MOTHER: My Nanny's honky gurl, an' Honky guri moos work. Clean house, wash clothes. No for offic job. Ach, too much (Merican peepel do dot. *Turning to Father*) Mike, no?

FATHER: Yah. Dumb, honky beskets moos do derty work. No 'Merican want to do. Hah hah! Your gurl gonna wash beby pents—you tink not? I tink so. Goot job go for Henglish guy.

NEIGHBOR: You no see.

FATHER: Hah! I see oright. I see honky moos do bad job. Who do it, hah? — Honky!

NEIGHBOR: If I be you, I send Nanny feeneesh school. My girrul say she smart.

FATHER: My gurl go no more school. She go more 'd I go oredy. I go two year. I know plenty. Dig coal, go church. Don't forget God, ena-how. Ena-how, he need dress, he need hat. He want hat—he want dress—he want shoe. I no can buy dress, hat, shoe. I buy too long—too moch I geeve for heem, ena-how. He moos go work and help me. He moos pay for board. You tink I gonna raise heem up, den he get married when he feeneesh school an no help? Nah — — Gona work housework, and bring money hme. Learn how to clean beby pents and wash clothes; better dan go school and learn notting but be lazy an' have beskets like me buy heem clothes. When I be young like heem I work five year oredy, ena-how.

NEIGHBOR: Dot's you beby, but my girrul no gonna work housework. (*There is a rap at the door. Mother opens the door and sees that it is Nanny's principal. She slams the door in the principals face.*)

MOTHER: Go way, you bom. You no gonna get money from poor peepel—go way. Go work in da coalum mine, you lazy bom.

PRINCIPAL: (*Raps again.*) I have to speak to you, about Nanny. (*Mother interrupts him shouting—go way, go way.*) She hasn't been to school. May I speak to you—you'll understand. I am doing my duty. Really — — (*Mother interrupts again with — go way, go way, but the principal forces his way into the room.*)

MOTHER: My Mike, he work in mine, he make leetle money for my Nana to go school. Eef you want Nana go school, you buy heem dress, shoe. You buy heem! My man, he work too long oredy by self, moos have help.

PRINCIPAL: But the child isn't fifteen, yet. The

law says she must go to school till she's sixteen. You've paid one fine already. I came to warn you that if she doesn't attend school you'll be fined again.

NEIGHBOR: (*Getting up to leave.*) I tell you, you better sand you girrul to school. You pay more money for arrest dan she make it. Meester Prencecepal, my girrul no quit school, an' my boy he go too. My boy he go be engineer. He smart, no?

PRINCIPAL: Yes, your children are very bright.

FATHER: He go be pek-house engineer—dot's wot!

PRINCIPAL: What she says is right.

MOTHER: Dot's no right you toll me. My Nana no moos go school. She work housework. No need haff brain—school for dot.

PRINCIPAL: Give her a chance. She's a capable student. She'll get a good position in life.

FATHER: Honky gurl gonna work offic? Who geeve heem job in offic?

MOTHER: You see Poverchek gurl. He go to high school. Heem fatter an' motter pay for heem for school. What he do now after he feeneesh school? He wash beby pents for coalum man. You see Yason gurl. Hee go school — high school. What he do? Stay home — no wanna work housework. Seet down all day home. Fatter he work, work for heem. He no get offic job. Nah — — Who want geeve honky gurl offic job? You see Lambert's gurls, hees work company store — — post office. Dey no go high school — — dey Henglish gurl Honky gurl moos wash close — —

PRINCIPAL: I'm afraid you don't understand every-thing; there is plenty of opportunity for her. See that she comes to school.

FATHER: My gurl no go school no more.

PRINCIPAL: She must, or you'll be arrested again.

MOTHER: You dorry stealer.

FATHER: Get the ger-outa, you goddem beskets!

(*Principal leaves in confusion.*)

Curtain

ACT 1—SCENE 3

Characters: ANTONY, at the age of 26; NANNY, at the age of 21; and stranger.

Scene: It is a beautiful June evening. Antony and Nanny are sitting on a bench in a public park. They have just finished telling each other something of their home life. As the curtain rises they are sitting silently, lost in thought. Antony is first to break the spell.

ANTONY: UH-huh — — It's been rather hard for both of us—but what can we do about it?

NANNY: I always wanted to be a teacher. I know I could have been a good one because I like to do such things. A teacher has such opportunities—so many interests. Ever since I can remember I used to dream of teaching. I can't forget it — — When I was just a kid we used to play school and I always played a dignified teacher.

ANTONY: Go on — — I suppose you don't like being a maid.

NANNY: I hate it! I can't call my soul my own. I must give all my time, except Saturday evenings, to a crabby, bossy, underpaying good-for-nothing old nag. I do the cooking, washing, ironing, cleaning—everything—I practically raised her two children — — Then, when her husband comes home, she weeps in his arms (*mimicking*) "I'm working so hard, I fear I'll have a nervous breakdown." She takes a bath and says "Nanny, don't you want to take a bath? You needn't change the water, it's clean." My blood boils, but I say no, I don't need a bath.

ANTONY: I suppose it is rather hard, but look at me — — As a factory hand it's not so good either. Speed-up—prices cut—more sped-up—and prices cut some more — — The tenets for success in reverse, the harder one works—the less one makes — — the less one is certain of security.

NANNY: Let's not talk of that anymore. Isn't it a beautiful night? Be quiet — listen — — I always like to hear the chirping of the crickets.

ANTONY: The moon gives an undefinable light. Somehow, it seems as though it works magic. It not only laves the earth in silver, but makes hearts beat together. It makes me want you.

NANNY: Don't talk like that — — I wonder — — I would never want to suffer like my mother does.

ANTONY: We can be friends.

NANNY: I have always respected you as my best friend. I don't want that friendship to end.

ANTONY: It is a beautiful night. I want to dream. Not quite dream—just listen—and adore the light of the moon—the stars—and confide in you. It's exquisite — — You by my side. You look charming in that party gown. You make a more beautiful picture than any I ever looked upon.

NANNY: Thanks.

ANTONY: I suppose it was rather expensive.

NANNY: I made it myself, but it did cost at that.

ANTONY: I like it because it is so simple.

NANNY: I don't like fussy, fancy clothes, either.

(Silence for a moment, then Antony whistles, then—)

ANTONY: Say, Nanny—

NANNY: What?

ANTONY: I was just thinking—

NANNY: Of what?

ANTONY: Oh, I was just thinking—

NANNY: Of what?!

ANTONY: I love you. (Nanny turns away in silence.) I can't help it—I love you.

NANNY: Please don't— You know how everything is.

ANTONY: Damn everything! It's a beautiful night. I love you. We're man and woman. We belong to each other. Nothing else matters. (Pleadingly). Let me kiss you.

NANNY: No—no— Let's go. (Rises to go.)

ANTONY: Just once.

NANNY: No, it'll spoil our friendship.

ANTONY: It won't. Don't be afraid. Dear, look with stronger eyes at the world. Do the trees refuse to yield to the kiss of the breeze? They do not, but in that rapture yield us melodies. The breeze may weep and tear the leaves. It's not regret—it's ecstasy. It's louder and stronger than any might. It's the law of God.

NANNY: It is a beautiful night, but—let's go.

ANTONY: (Singing softly) Tra la la-la, tra la la-la.

I want to sing a rhyme of love.

I'd like to be a poet

For this moment, sing enjoyment

To the one I love.

You're the sweetest girl I ever knew.

My heart tells me this — —

Sing like a bird, with love every word,

To the one I love.

O! Sweet mellow light of the moon,

Aid my tongue to tell — —

I want to be true, to one like you

NANNY (Sings):

O! I'll sing a song of rapture

To this mystery sublime.

I'm changing my mind.

I suppose it must as ever
A woman looks to man — —
As a confider, lover, provider
If he can or can't.

I'll sing a song of rhyme with you —
Pray, it's no wild illusion.

You are mine with love divine,
I am yours in conclusion.

(They sing in unison):

Let's sing a song of love with rhyme
Together, you and I.

Worry and weep after; tonight's for
song and laughter.

Tonight's for love—our love alone.

NANNY (Sings):

(They sing in unison):

(A stranger rushes in.)

STRANGER: Hey you! You wanna help chase some niggers out of this park?

ANTONY: No.

STRANGER: Whatsa matter—ya yella? (Spits disgustfully and dashes off stage.)

ANTONY: Yellow — — huh— I should have told the rat to mind his own business.

NANNY (Indignantly): He seems to think he and his kind own the world.

Curtain.

Klub št. 1 J.S.Z.

CHICAGO - - ILLINOIS

Zboruje vsaki četrti petek v mesecu ob 8. zvečer v Slovenskem delavskem centru, 2301 So. Lawndale Ave.

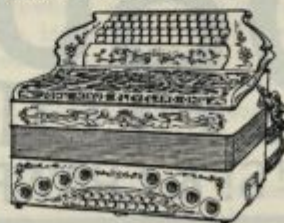
Delavci in delavke!

Pridružite se gibanju, ki se bori za SVOBODO, BRATSTVO in ENAKOST.

JUSTIN ZAJEC, tajnik

JOHN MIKUŠ

6607 Edna Ave. - Cleveland, Ohio

Izdelujem vsakovrstne harmonike najnovjših modelov po zmerni ceni.

PIŠITE PO CENIK!

IN THE VANGUARD

By OSCAR GODINA

AT the time President Roosevelt stepped into office for the first time, Raymond Moley quoted the U. S. Supreme Court Justice Brandeis, in his article, "The State of the Nation," in a Minneapolis newspaper.

This time we have reached the pinnacle of legal opinion when Brandeis in a dissenting opinion said, "But Americans seeking escape from corporate domination have open to them under the Constitution another form of social and economic control once more in keeping with our traditions and aspirations. They may prefer by way of co-operation, which leads directly to the freedom and equality of opportunity which the fourteenth amendment aims to secure. That way is clearly open. For the fundamental difference between capitalistic enterprise and the cooperative; between economic absolutism and industrial democracy, is one which has been commonly accepted by legislatures and the courts as justifying discrimination in both regulation and taxation."

Brandeis is the father of the Massachusetts Savings Bank Insurance system which is the only state to my knowledge practising Savings Bank Insurance. He told how big business can take the "public for a ride" in his book, "Other Peoples' Money."

Let us turn to Charles Lindbergh's father. As soon as you read the name Lindbergh you think of his historical flight, but not of his father who is, in my opinion a far greater hero. His father, a quarter of a century ago was an eminent member of Congress who fought hard for reform and was unpopular because of it. They tried in that state of Minnesota to tar him for his activity. The way of the Radical has always been tough.

Eugene Victor Debs, Victor Berger and others of that and previous periods realized that the workers would have to be educated and organized both in the industrial and political fields in order to better their lot. They carried on a noble fight for Socialism and the Co-operative commonwealth. Engels and Marx as philosophers saw ahead of all of these men what would come to pass. None of the men whom I have mentioned lived to see their ideals come true because they, as thinkers, were in the vanguard thinking ahead of the masses.

Now briefly, I call your attention to the fact that some of the men who I am writing about were Socialists and some of them were not but nevertheless, their thoughts ran along the same line.

We have today an old age pension, a union movement that is growing at the rate of a speed demon and a grow-

ing cooperative movement. These were the dreams of men like Debs, Berger and others of their time. In Sweden where the Socialists are very much at the helm in the co-operative movement, they have already proved beyond a doubt that when intelligently operated, the co-operative movement is sound and good for the welfare of the people. Here in the United States you will find the Socialists at the head of the movement. According to a newspaper clipping which I possess, the co-operative movement in America is so far in advance already that the wholesale co-operatives are fully developed and can find no other field for the sale of their wares but to chain stores. They are ahead of the consumer co-ops and must mark time until the consumer co-ops are fully developed.

The CIO which idea Eugene Victor Debs himself tried to persuade the railroad men of America in the nineties to adopt is growing like wildfire and is popular whereas in the days of Debs it was not. In the CIO you will certainly find the radicals fighting tooth and nail to better the conditions under which they have to labor. There is no union movement in American history that grew or is growing as fast. The Socialists are co-operating with that movement to the best of their ability.

Progressive Slovene Fraternal Benefit Societies in this country today among which the Slovene National Benefit Society is the largest, are the work of pioneer Socialists. Men who had foresight. Men who realized that the workers are left to shift for themselves and are exploited on every hand unless they are strongly organized. Therefore the Socialists were pioneering the ground for the unions, for the co-operative movement, for educational work and at the same time were fighting for old age pensions and other types of social insurance. That was the work they were doing thirty years ago. At that time private insurance companies were the only type of insurance companies in the field. Socialists realized at that time that private insurance companies were in the insurance field to reap as much profits for their owners as possible. Today it is becoming quite well known that they are a legalized racket.

To the Yugoslav Socialist Federation and its official publication, PROLETAREC, we owe a debt of gratitude for the noble work it has been carrying on among the old generation of Slovenes in America and the American born Slovenes for over three decades in the political, economic and industrial fields.

•
Men's
Wear
•

THE
DOUGLAS
CLOTHING CO.
26TH ST. & CRAWFORD AVE., CHICAGO.

•
Boys'
Wear
•

IT'S A CRUEL SYSTEM

By Joseph Drasler

"WE ARE going back to work, starting tomorrow," I heard one of the fellows say, as I stepped into Tony's.

"The Grey Slope vein will start working first," another one said. Everyone seemed to be terribly excited and busy carrying on the conversation in a boisterous manner.

There was something in the air. I could feel it the minute I stepped into the room. The gang seemed to be a lot livelier than usual and all smiles. In almost less time than it takes to tell it I was in the conversation myself and already knew the reason for the sudden excitement.

"Erie is opening up," was on everyone's tongue. "Erie is opening up," and that really was news, good news, because that particular mine had been shut down for over a year. What's more, that mine employed about 800 men, among them most of the young men of the town. That mine was the life blood of the town and when it ceased to operate it automatically snuffed out the financial as well as all other life of the town.

It had been over a year now since the boys got their last pay check. One year without a payday. You can imagine for yourself what that meant to men who had families to feed, clothe and shelter; men who had lived in the town all their lives and had invested their earnings into homes and other properties. You can imagine too, what it meant to the young men to suddenly have their income cut off. All hopes and plans suddenly shattered.

Well! Now at long last, after months and months of waiting the company finally posted a notice that they would again open the mine. They were calling back to work about a hundred men. This was the reason the boys were all excited. With this group of men the company would start working one vein of coal known as the Grey Slope vein with the promise that they would resume operations in the rest of their three coal veins just as soon as possible.

The Grey Slope vein was well near finished and the remaining work to be done in it was known as "pillar remaining work to be done in it was known as "pillar as soon as possible or else it would cave in and be a dead loss to the company.

Only one hundred men out of the eight hundred employed before the "shut down" were being called back to work that next day and this was the group that was rejoicing, but there was a fly in the ointment somewhere which the men in their excitement failed to notice. The company knew well that they would have to finish mining the Grey Slope Vein, a matter of about a year's work, and finish it soon or else chalk it down as a dead loss; then to, it could be mined very easily and with a big profit in comparison with the other veins.

The company officials also knew that if they didn't promise to put the rest of the men back to work in the remaining three coal veins the men wouldn't stand by idly while one vein alone was being worked. The men were bent on having all of the veins in the mine work which would mean work for everyone or else none. Having their plans laid before hand, the company closed the mine originally with the idea of someday opening and working only the vein which could be worked with the least expense and from which they would realize the biggest profit.

Their plan was now working. They knew that now after all these months of unemployment, the men would be glad to get back to work and easy to bluff, so suddenly out of a clear blue sky the notice effecting the Grey Slope men was posted along with the promise to the rest of the men. The scheming operators were as clever as they were cruel in laying their plans. They set their bait and were now secretly rejoicing while watching the men bite for it.

Well, to make a long sad story short, the men went back to work the next day and continued working the Grey Slope month after month while the operators kept renewing their promise to resume operations in the remaining veins.

This promise the men at first took up in good faith but now after months and months of being fed on the same bait, were beginning to get restless and disgusted.

They began to discuss plans to call the Grey Slope men out on strike which would have been all good and well if it had been done sooner but now, well, it was just too late. The Grey was practically worked-out and if the operators could stall off and bluff the men for just another month their plans would be satisfactorily completed.

They managed to get the vein finished alright after which they showed their true colors by telling the men to take their tools and belongings out of the mine and locking up the doors.

The mine hasn't worked to this day.

The operators simply packed up and moved into new territory. They are today operating in territory where the coal is higher, easier to mine and consequently bringing them a much bigger profit than they realized from the low veins that they were working before.

Their's is the profit motive. They are out for profit, as much of it as they can possibly get regardless of what extremes they have to go to in getting it.

What care they about the workmen, who produced wealth and profits for them during the past twenty years back in their old mine?

What care they if their former employees are now, in their old age, left without work or a means of supporting themselves?

What care they if children go hungry because there is no breadwinner in the family?

What care they if families are broken up and scattered in all direction?

The operators have no reason to complain. They continue to reap big profits.

It is conditions like these that gave birth to the coal bootlegging industry.

This brings us face to face with the fact that today, in most industries, man is considered a machine for which the owners show little or no human regard. More and more, industry is finding new ways of getting rid of their aged workers, finding new means by which they can dump them on the scrap heap. If it means a bigger profit they will move their plants from one territory to another without any regard for what may happen to their employees.

This type of cruel trickery is bound to continue until the workers learn that in unity there is strength and that organization is their main weapon.

If we follow the history of labor throughout the years we will find that labor never gained a bit of ground unless strongly organized.

So, Workers, Organize. Demand decent and human working conditions with wages that will enable you to maintain a decent standard of living.

Norman Thomas for a United Party

In answer to a request to write for the May Herald, Norman Thomas sent us the following letter:

April 2, 1937.

Dear Comrade Zaitz:

The more I see of the Yugoslav Socialists and their Federation, the more highly I think of the work you are doing. It is a peculiar pleasure to send you greetings for May Day. This year I shall be in Europe on May Day, possibly in Spain; possibly in Russia, but somewhere I hope where I can join in international celebration of the day of the workers. The news from Spain gives me hope that it will be a brighter May Day than I had feared. The news of the awakening of the masses of the workers in America certainly gives us cause to rejoice. That awakening must be extended into the political field. We Socialists

are confronted with a magnificent challenge and magnificent opportunities.

You ask for my impressions of the recent Convention of the Socialist Party.

I am writing in great haste just before sailing and so cannot respond adequately. This I do think: that it laid the basis for a united Party, democratically organized, with freedom of individual discussion of Socialist problems and with basis for action on essentials. No party Convention, however, can of itself build a harmonious and aggressive party. That depends upon all of us as individuals, upon our loyalty and upon our devotion. We have learned to expect much from the Yugoslav Federation. More power to it!

Fraternally yours,

NORMAN THOMAS.

OUR AIM

By Louise B. Jursey

In spite of the fact that thousands of patents covering new labor-saving machinery have been granted during the last twenty years, the working man finds himself being rushed and worked harder today than ever before. The present day speed-up systems being used in all industries and especially in the automobile manufacturing industry are such that only the cream of the human crop, men up to the age of about forty, are wanted by the so-called captains of industry to work on the belt lines. To all men over that age they say, "You're not wanted."

If the working class which has invented and built all of the labor-saving machinery operating today, will ask itself, "What have I gained by the labor-saving machinery which I have invented?" there can be only one answer and it will plainly state that the working class has been and still is being openly robbed. The profit made by labor-saving machinery has been divided up among the owning class, every bit of it. Instead of shorter and easier working hours, man today finds himself a slave trying to keep up with a belt line which is speeded up as fast as a human being can possibly keep up with.

To add to this sad state of affairs, man finds himself terribly underpaid in all industries in proportion to the amount of goods he produces.

We find on the one hand the owning class rolling in luxury without doing any work and on the other hand the working class which produces all, earning barely enough for a day-to-day existence and in many cases not even that.

Under Socialism all labor-saving inventions and machinery would be owned by the government and the benefits derived therefrom would be applied to all the working class. This would do away with extreme wealth on one hand and poverty on the other.

Under the Socialist plan of production for use rather than profit we would do away with the terrible exploitation of natural resources which is going on today; we would do away with the waste and destruction resulting from the plan employed by industry today whereby goods are destroyed if they cannot be sold at a profit.

Through Socialism the working man has everything to gain and nothing but his chains to lose.

Phone: Lawndale 2344

Javni notar

Donald J. Lotrich

Zavarovanje za vse kar je za zavarovati
kjerkoli v državi Illinois

Zavarovanje avtov, šip, povištva, bondov,
proti ognju, ropom itd.

2634 S. Lawndale Ave. - Chicago, Ill.

ZEMLJIŠČA in POSOJILA

Slovenske in mnogo angleških knjig imate na izbiro v knjigarni Proletarca. Pišite po cenik.

Reliable Liquors

3700 W. 26th Street

For the Best

LIQUOR - WINE - BEER

Call Rockwell 5500

FREE DELIVERY

HOME OF "OLD FASHIONED" WHISKEY

Tel. Crawford 1382

Fenc'l's Cafe & Restaurant

BOHEMIAN-AMERICAN HOME COOKING

LARGE BILLIARD ROOMS

ROOMS TO RENT

2609 S. Lawndale Ave. - Chicago, Ill.

Slovenska Svobodomiselna Podporna Zveza

245-247 West 103rd St. - Chicago, Ill.

*Napredna, moderna bratska
podporna ustanova*

Izdaja certifikate v vsotah \$250 do \$2000 navadnega življenjskega zavarovanja—20-letnega plačevanja-življenjskega zavarovanja, in pa ustanovnega (endowment) zavarovanja izplačljivega po 20 letih, ali ob starosti 60 ali 70 let.

Zavaruje tudi za bolniško in starostno podporo. Izplačuje odškodnine za poškodbe in operacije. Za mladino izdaja dve vrsti certifikatov.

Pristopajte! - Ustanavljajte društva!

Čitajte njeno glasilo NAPREDEK!

Martin Ivanšek

vam postreže s finim

Edelweiss in Monarch pivom

1759 W. Cermak Rd.

Chicago, Ill.

LEP VRT IN PROSTORI ZA BALINCANJE

TEL. CANAL 9713 - SE PRIPOROČA ZA OBISKE

VALENTIN KOBAL

Priporoča svojo gostilno, v poletju lep senčnat vrt in lepo urejeno malo dvorano za domače zabave, svatbe itd.

55th ST. in CLARENDON HILLS RD.

Phone Hins. 1509

Hinsdale, Ill.

Tel. Canal 4611

LOUIS J. ZEFRAJN

Prvi in edini slovenski

POGREBNI ZAVOD

1941 W. Cermak Rd. - Chicago

TEL. CANAL 6177

JOHN KOČHEVAR

West Side Distributor of

MONARCH BEER

2215 W. 23rd Street - Chicago, Ill.

Phone Lawndale 1214

HENRY SWADE

CERTIFIED PLUMBING AND
HEATING CONTRACTOR

Jobbing and Repairing promptly attended to

2448-50 So. Hamlin Ave. - Chicago, Ill.

The Future of Building and Loan Associations

By Donald J. Lotrich

FOR a good many years Building and Loan Associations have enjoyed the confidence and good will of our people and have therefore played quite prominently in their lives. Particularly has that been true in localities where our people have settled more compactly and in larger numbers. Say what we will, these institutions have been used and are still being used by the progressive and thrifty elements as savings institutions. Many, many have used, to advantage, the credit and services of these institutions to acquire their homes. Some, who were not so prudent, or who overestimated their earning ability and plunged too deeply into debt, however, couldn't be rescued even by such institutions. Wherever the management was wise and alert to the trends and conditions it can be generally said that there the Association was a great asset to the people and to the community. The direct opposite is true wherever the management ignored the principal factors of good business management and economic tendencies.

The rise and growth of any organization, especially of a financial institution, is dependent on two prime factors: Economic conditions giving the people an opportunity to earn and save and the natural instinct of the people to set aside savings, meager as they may be, for the eventual purchase of some object be it a home, furniture, automobile or sundry other objects. When the wheels of industries are functioning properly and the people are enabled to work, financial institutions of all kinds abound in money, much of it "loose" money. Just as soon as the industrial and commercial channels clutter up and slow down then it is the same old process of layoffs, wage-cuts and doubling up of work, tightening up of credit and limiting of buying power, liquidation and great losses. After the liquidation period in which the customary little fellow is swallowed up by powerful corporations, the business cycle swings back to rejuvenation, increased production and higher prices for all commodities.

Just a few years ago most Building and Loan Associations found themselves with loads of money on their hands. Being plentiful, the money was rashly loaned without regard for ability to repay or the change of the business cycle with which Americans should be quite familiar. When the stock market crash in the fall of 1929 precipitated the greatest peacetime crisis in America and cast some 15,000,000 workers out of shops and factories and some 25,000,000 of them on relief at the mercy of the government it was only a natural expectation that Building and Loan Associations would feel the pinch just as any other financial institution did. We know that banks closed by the hundreds and most of them never reopened for business again. Which meant, that people lost hundreds of millions of dollars and had tied up other hundreds of millions of dollars. We know that commodities were selling for less than the cost of production. Few people, if any, purchased houses. Fewer invested money into new homes. So, Building and Loans stagnated. The people clamored for their savings. The degree to which Building and Loans suffered was subject to the foresightfulness of its management.

Some were consoled by the fact that we were all in the same predicament. And while that was true generally it was not true altogether. Some of the institutions were never weakened by the drawn out depression. They fol-

lowed sounder methods of loaning and investing. They were able to satisfy all demands for money and never cut their interest or dividend rate. It will be well for us then, to find out just how they function. Yes, and it will be well for us to adopt and follow some of their methods.

The mere fact that we were able to survive the depression should give us assurance and courage to continue. But, I know that mere words are insufficient to assure anyone anything in the present capitalist set up. It's got to be more than that. Action must accompany words. Permit me to say then, that the 1937 Board of Directors of the Yugoslav Building and Loan Association have adopted, among other things, a goal of 160 new subscribers for 1937. Ten have already begun to pay their weekly allotments. Twenty-two more have pledged to do the same in a short time. We are intent on disposing of the real estate on hand and pay off the old obligations just as soon as conditions warrant. Incidentally, I might say that there is a brisk demand for homes and that one property has already been sold and that a number of bids on other properties have been received.

Our Association no longer follows the policy of private appraisers. Hence, one of the bad points of policy had been eradicated. All appraisals are made by competent real estate appraisal firms. However, there is no guaranty that even these fellows may not blunder. So, another general policy will be to reduce the size of the loans and to keep them within the means of the borrower to meet his obligations regularly. In this way, we will lessen the chances of stockholders losing their homes and avoid for us the trouble of taking over properties creating, thereby, a friendlier spirit between our depositors and our borrowers.

Very few Building and Loans have had to close their doors and go out of business. Except for rare occurrences due to fraud and some due to local industry folding up the record of such institutions is exceedingly good. The very nature of the institution assures it life because it is a cooperative, self help, promotional unit. People bring in money and the same people come to use that money. It is a sort of a pool wherein deposits are placed, then loaned out and all the profits divided between all the stockholders. We sometimes wish that more of our people would realize the power in a cooperative unit and what that power means to them. If the working class wants to, it can banish speculation and their attendant evils—graft, corruption and their orphan, the depression, from the earth by good, strong cooperative units in finance, industry and marketing.

Whether you know it or not over 20% of all the mortgages in the United States are held by Building and Loan Associations, 16% by mutual savings banks, 15% by HOLC, 7% by life insurance companies and the rest by individuals, philanthropic institutions, mortgage and bond companies, trusts and trust estates according to a report of Mr. John H. Fahey, Chairman of the Board of the Federal Home Loan Bank. More interesting still, is the figure that 60% of all the mortgages are held by institutions eligible for membership in the Federal Home Loan Bank. That is a good sign. The government, thru its agency the Federal Home Loan Bank, has something to say and do about mortgage loans. People have confidence in the Federal government and its agencies. Where private individual initiative failed in 1929-30-31-32-33, the

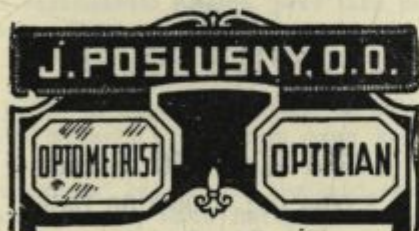
confidence of the people was restored by the Federal government acting against the wishes of big business interests. And the best part of it all is that there has been a remarkable increase in the amount of business done by the institutions which affiliate with the Federal Home Loan Bank thus far. Over 3780 units of our type are affiliated with the Federal Home Loan Bank.

The future of these units is more defined and reasonably more secure than heretofore because this Federal system provides for the exchange of information and experience and closer scrutiny of the work performed. Let it be said, for the benefit of those who are skeptical about the future of Building and Loan Associations, that 1554 of the 3,071 counties in the United States had no thrift and loan financing facilities in 1933. The Federal Home Loan Bank reports that since then they have organized and spread so rapidly that only 265 of the 3,071 counties did not have a savings and loan association at the end of 1936. Thus, you can see that 1252 new Associations have been formed during the depression because there was need for them. And under firm guidance of the Federal Mortgage institution will continue to increase their business and reap the profits of the rising times.

There can be no doubt but that the experiment of the Federal government in providing mortgage credit thru Associations like ours has proved successful. Hence, there can be no doubt but that greater support and a more definite desire to participate in the work of these Associations will be the continued policy of the Federal institution.

A nation's basic wealth is its land and homes and mineral deposits. With a well organized mortgage reserve system behind it, there is no sounder investment than the home mortgage Cooperative units or mutual Associations give to the investor the maximum in returns. With good management, foresight and vision there is every reason to believe that our Associations can still grow and prosper and give that service, both to investor and borrower, that was given in the past.

Tel. Lawndale 5795

3607 West 26th Street
CHICAGO - ILLINOIS

MAY DAY GREETINGS TO THE TOILING MASSES

Workers must become conscious of their economic power and use it to gain their freedom and their just demands.

PIONEER LODGE NO. 559 S. N. P. J.
CHICAGO - ILLINOIS
ORGANIZED FOR YOUR FRATERNAL INSURANCE NEEDS

Čitatelji, upoštevajte oglaševalce v "MAJSKEM GLASU"

Kupujemo staro zlato in
srebro

LEBER—Zlatař

3817 W. 26th St., Chicago

TEL. LAWDALE 7661

6504 Cermak Rd.

Berwyn, Ill.

TEL. BERWYN 1976

Se priporoča Slovencem

TEL.: Office, Rockwell 9890

Residence, Berwyn 2082-R

Dr. J. F. Nachtman

DENTIST

X-RAY

GAS

3200 W. Cermak Rd. - - Chicago

PRVI MAJ je dan novega življenja!

Tudi v naši organizaciji je opaziti več življenja; novi člani pristopajo, stari so ponovno začeli plačevati na delnice in oni, ki imajo posojila, bolj redno plačujejo svoje obveznosti.

To je znak novega življenja v naši finančni ustanovi.

**Delavci, podpirajte in pristopajte
v svoje finančne ustanove!**

SPREJEMAMO HRANILNE VLOGE
POSOJUJEMO NA PRVE UKNJIŽBE

Jugoslav Building and Loan Ass'n

2634 S. Lawndale Ave. - Chicago, Ill.

ČLAN FEDERAL HOME LOAN BANKE

*Greetings
from the*

Bohemian Typographical
Union 330 I. T. U.
CHICAGO - - ILLINOIS

Najfinejše tiskovine vseh vrst in po zmerni
ceni izdeluje največja slovanska
tiskarna v Ameriki

NARODNA TISKARNA

2142-2150 Blue Island Ave., Chicago, Ill.
TEL. CANAL 5456

Walter P. Powers

*Fine Wines
and Liquors*

WOODSTOCK STRAIGHT KENTUCKY
BOURBON WHISKEY
DRY GIN — SLOE GIN

Telephone Kedzie 5432

17 No. Pulaski Road - Chicago, Illinois

Compliments

of

A FRIEND

Chicago - Illinois

DR. JOHN J. ZAVERTNIK

Physician and Surgeon

OFFICE HOURS

at

3724 West 26th Street
2:00-4:00; 7:00-8:30 Daily
Tel. Crawford 2212

at

1858 West Cermak Rd.
4:30-6:00 p. m. Daily
Tel. Canal 1100

Wednesday and Sunday
by appointments only

RESIDENCE TEL.: Crawford 8440
If no answer — call Austin 5700

Milan Medvešek:

Nekaj besed o postanku Cankarjeve ustanove

AMERIŠKI Slovenci so zadnje čase precej čuli o novi kulturni organizaciji, Cankarjevi ustanovi, zato sem se namenil, da spregovorim v "Majskem Glasu" nekaj besed o njenem postanku.

Ako pogledamo v ozadje, ki je dalo povod ustanovitvi te organizacije, vidimo, da je njen zaplodek v času ko je bil v Clevelandski mestni administraciji manager Hopkins. Tedanja administracija je namreč ponudila raznim narodnostim parcele v Gordon parku, ki jih lahko po svojem okusu uredi v svoje kulturne vrtove. S tem je hotel republikanec Hopkins pridobiti političen vpliv med tujerodci, kar se mu je precej posrečilo, obenem pa je bila to lepa poteza — mesto se bo polepšalo, ne da bi s tem imelo kakšne posebne stroške.

Med Slovenci je tedaj obstojal "Jugoslovanski klub", v katerem so bili zvečina klerikalci in nekaj politikov, ki so pač bili tam, kjer jim je največ neslo. Ta skupina se je takoj zavzela za kulturni oziroma narodni vrt ter poslala v ospredje akcije poznanega klerikalca Antona Grdino. On se je dela takoj lotil. Sklical je zastopnike naprednih in klerikalnih društev ter predlagal, da se slovenski narod v Clevelandu solidarno zavzame za to akcijo.

Za predsednika je bil izvoljen tedanji urednik "Enakopravnosti" Vatro Grill. Časi so bili tedaj zelo slabi, zato se je Grill bal iti s stvarjo agresivno pred splošno javnost. Postal je za to podvzetje indiferenten, oziroma se je umaknil iz te akcije, istotako zastopniki naprednih društev. Klerikalci z Grdino na čelu pa so nadaljevali s svojim delom za narodni vrt v Gordon parku.

Jugoslovanski klub se je nato obrnil na ljubljansko občino z željo, če jim bi poslali spomenik katerega izmed naših pisateljev, in res, poslali so soho Ivana Cankarja. Razumljivo, tedaj je nenadoma prišlo do konflikta.

Za klerikalce je bilo vsekakor nerodno, da bi oni postavili spomenik pisatelju, ko jih je vse svoje življenje bičal in jih razkrinkoval do dna, prav tako pa je bila cela zadeva neprijetna za naprednjake, kar je tudi razumljivo. "Klerikalci ne smejo imeti pisatelja, ki je naš!"

Vnel se je boj za soho. Naprednjaki so zahtevali soho zase, da jo postavijo v Narodnem domu, klerikalci pa so se jim posmehovali. Končno je prišlo do tako neslanega "kulturnega" boja, da so klerikalci sklenili najprej postaviti spomenik škofu Baragi, soho Ivana Cankarja pa so spravili v mestno lopo za orodje v Gordon parku, odkoder jo je nekdo odnesel.

Po odkritju izginutja Cankarjeve sohe so klerikalci zakričali "naprednjaki so jo ukradli!" Naprednjaki pa so mislili baš obratno, toda so bili saj toliko pošteni, da niso svoje nasprotnike javno obdolžili tega nečednega dejanja. Zgleda pa, da sohe niso ukradli ne klerikalci in ne naprednjaki, ampak jo je odnesel najbrže kak zlikovec, jo pretopil in prodal bron, iz katerega je bila vli-ta. Vsekakor pa nosijo odgovornost klerikalci sami, ki so soho "spravili" v tako "čeden" prostor kot je — lopa za orodje!

Medtem, ko je trajal ta boj, pa je Prosvetna matica JSZ sklicala zastopnike društev ter pričela z akcijo, da klerikalci izročijo soho napredni struji, kateri pripada. Seveda, klerikalci so bili gluhi, odbor pa, ki je bil izvoljen na seji Prosvetne matice, je postal brezbrizen, zato

se je izvolilo nov odbor, ki je šel takoj na delo in sklenil, da se mora ta kulturna farsa likvidirati.

"Klerikalci ne bodo dali sohe iz rok," je bilo mnenje večine društvenih zastopnikov, "zato je najboljšje, da podvzamemo kakšno drugo kulturno akcijo, ki bi bila koristna vsem ameriškim Slovencem, obenem pa bi s tem počastili našega največjega pisatelja Ivana Cankarja."

Sugestirano je bilo, da bi ameriški Slovenci zbrali potrebno vsoto za financiranje kompletne biografije Ivana Cankarja. Ta nasvet ni dobil odmeva, ampak je prodril predlog, da se ustanovi kulturno revijo, ki naj razširja ideje duha velikega Ivana Cankarja. Ime ji naj bo "Cankarjev glasnik", družba, ki bo izdajala to revijo, pa se naj imenuje "Cankarjeva ustanova."

Zastopnikom se je zdel predlog najbolj umesten. Zadržali so takoj agitirati v svojih društvih, da prispevajo denar in tako zgradijo kulturno organizacijo na kolektivni podlagi. Tedanji začasni odbor Cankarjeve ustanove je izdelal načrt, s katerim se bi organizaciji postavilo trdno dno. Zbere se naj dva tisoč dolarjev ustanovne članarine in tri tisoč dolarjev naprej plačane naročnine, eventuelno pa, da ne bi pričeli izdajati revije, se ves denar nazaj povrne.

Organizacija dobro napreduje. Dosedaj smo zbrali \$2,700, vendar pa je prišlo premalo denarja za naročnino. Pričakuje pa se, da se bo dobilo ostalo vsoto do 1. julija, ko izide prva številka "Cankarjevega glasnika". "Glasnik" bo urejevan v svobodnomiselnih smernicah, urednik pa bo naš priznani delavski borec Ethin Kristan.

Vprašanje nastane, ali resnično potrebujemo književni mesečnik? Moje mnenje je, da ga potrebujemo! Izobrazbe ni nikoli preveč. Časi zahtevajo vedno več upogleda v življenje, ki je z vsakim dnevom bolj zamotano, teže umljivo. Posebno pažnjo pa bo "Glasnik" posvečal našemu kulturnemu življenju v tujini ter nam dajal več luči, več svetlobe, kajti te vsi potrebujemo, če hočemo, da ne bomo tavalji v temi.

V časopisju je bilo že povdarjeno, da ne bo imela revija pomen samo za clevelandске Slovence, temveč za vse Slovence v Zed. državah, zato je razumljivo, da se pričakuje, da se tudi rojaki iz drugih naselbin odzovejo apelu Cankarjeve ustanove in se naroče na revijo ter tako pomagajo zgraditi močno kulturno organizacijo, ki naj bo vodnica vsemu naprednemu življu v Ameriki.

Naročnina za revijo je tri dolarje na leto, \$1.75 na pol leta. Za vse informacije se obrnite na tajnika Milana Medveška, 6409 St. Clair Ave.

Še nekaj: Med naprednjaki v Clevelandu je mnogo struj, ki so na svojo škodo preveč razdružene in se mnogokrat bojujejo med seboj. Ali, kolikor morem jaz razumeti položaj, sedaj je precej izgleda, da se bodo te struje združile pod okriljem Cankarjeve ustanove, oziroma se že sedaj združujejo. Kadar gre za Cankarjevo ustanovo, pozabimo, da smo v sporu med seboj, in tako je prav!

Denar predstavlja vrednosti. Vrednosti so plodovi dela. Kako je mogoče ne delati, pa vendar imeti vrednosti? . . . Poglejte kapitalistični sistem, pa boste vedeli, kako je to mogoče.

Frank Udovich

COAL

Moving and Expressing

TEL. LAWDALE 8693

2623 S. Ridgeway Ave.
CHICAGO, ILL.

Canal 0469

MRS. VOGRICH

TAVERN

Monarch pivo, vino in likerji

1916 W. Cermak Rd. - Chicago, Ill.

Phone Canal 0575

ZUGICH TAVERN Pabst Blue Ribbon pivo, vino, žganje in
prost prigrizek. Godba za ples.

2346 Blue Island Ave., Chicago, Ill.

JOHN PETTEK

ČEVLJAR

Prvovrstno delo in zmerne cene
3814 W. 25th St. - Chicago, Ill.**MARYTON CAFE
and RESTAURANT**

ANTON GOLENKO, lastnik

Vam postreže s finim Edelweiss pivom
2226 Blue Island Ave., Chicago, Ill.
Phone CANAL 8045

TEL. CANAL 9855

CERMAK BUFFET

CLEMENTE PARRINO, Prop.

Best Beer - Lunches - Music
and Dancing

2001 W. Cermak Rd. - Chicago, Ill.

DITTERT - DRNEK Kostumi za igre in maškarnadne veselice.
Tuxedos in druge obleke za vse slučaje.
Šminkanje.

1426 W. 18th St. - Chicago, Ill.

TEL. CANAL 7239

*Majski pozdrav!***Klub št. 3 J. S. Z.**

Anton Udovič, tajnik

OGLESBY - - ILLINOIS

JOSEPH KUKMAN

GROCERIJA in MESNICA

Na drobno in debelo

1837 W. Cermak Rd.

Phone Canal 5634 - Chicago, Ill.

ANTON JORDAN

STAVBINSKI MOJSTER

Gradnja in poprava hiš

2622 S. Harding Ave.

CHICAGO, ILL.

Gregurich's Bakery

Wholesale and Retail

1925 S. Racine Ave.

Tel. Canal 5409 - Chicago, Ill.

Priporoča se Vam

JOHN GOTTLIEB, Florist Edini slovenski cvetličar v Chicagi
1845 W. Cermak Rd. (22nd Street)Edini slovenski cvetličar v Chicagu
JAVNI NOTAR**ANTON MEDVED**

TAVERN

Najboljše pivo, vino in likerji.

2611 S. Trumbull Ave.

Tel. Rockwell 1797 - Chicago, Ill.

COMPLIMENTS OF

W. A.

CHICAGO, ILL.

MATH ARBANAS

Photographer

1149 W. 18th St.

Tel. Canal 3517 - Chicago, Ill.

ŽIVEL PRVI MAJ!

Pozdrav zavednemu delavstvu
širom Amerike.**K. in Mary Erznožnik**

RED LODGE, MONT.

BODY
FENDERS
TRIMMING
PAINTINGWHEELS BALANCED
ELECTRIC WELDINGSPEEDOMETER
BATTERIES
ELECTRICAL
REPAIRING**VOTAVA BROS., Inc.**

SHIMMY STEERING & WHEEL ALIGNED

FRAMES - AXLES STRAIGHTENED COLD

CERTIFIED BRAKE MACHINE

3804-06 OGDEN AVENUE
CHICAGO, ILL.PHONES
LAWDALE 7831
CRAWFORD 2515*Compliments of***Wencel's Dairy Products**

2380 Blue Island Avenue - Chicago, Ill.

PHONE MONROE 3673

Frank S. Tauchar:

Preporod ameriškega delavstva v razvoju nove dobe

V ZADNJIH par letih se je v ameriškem strokovno-industrijskem življenju dokaj spremenilo, kar bo nedvomno imelo dobre posledice tudi za takozvano delavsko politično gibanje. Nihče, ki vestno zasleduje vse dogodke, ne more tajiti, da je v tem oziru veliko pripomogla k uspehu sedanja razmeroma povoljna taktika takozvanih vladnih krogov, ki je naklonjena masnemu organiziranju delavcev.

Ako ni to več, je vsaj dober začetek v pravo smer, ki bo pospešil razvoj delavske solidarnosti in v doglednem času privedel vse delavstvo pod okrilje zedinjene splošno delavske organizacije, v kateri bo dosledna ugodnost razviti razrednozavedno politiko marksističnih načel. Če bo to doseženo v prihodnjih par letih — kar je s tolerantno kooperacijo vseh dosedanjih marksističnih grup popolnoma možno — se bo ta splošna delavska politična organizacija razvila v orjaka, ki bi že lahko pri prihodnjih predsedniških volitvah imel velik vpliv, če ne že zmage na vsej črti.

Naša razredna dolžnost v bodoče je, da vse takozvane radikalne grupe prenehajo z antagonizmom ter se združijo v skupno farmersko delavsko stranko, ki bi zamogla leta 1940 izvoliti ne le predsednika republike in večino v obeh zbornicah, ampak tudi vse druge politične uradnike v posameznih državah, okrajih in mestih! Te-

mu bi v ekonomskem oziru sledile nadaljne potrebne reforme in v bližnji bodočnosti splošno podržavljenje vseh industrij in drugega imetja, od katerega so zdaj odvisni poleg lastnikov tudi uposlenci. Delo se bo potem reguliralo tako, da bo vsakdo stalno uslužben in redno plačan.

Razveseljivo dejstvo za nas stare borce je, da se je končno začelo tudi ameriško ljudstvo masno organizirati v unije. To lahko pomeni, da v dogledni dobi pridemo s štirih milijonov (kar je štela Ameriška delavska federacija v njenih "dobrih časih") nad štirideset milijonov članov trdno organiziranega delavstva. Ta silna moč, ako bo res solidno stala na glavnih principih marksističnega programa, bo absolutno kontrolirala vlado ter vse ekonomske in socialne razmere naše republike. V tem slučaju bi se gospodarski preobrat izvršil brez krvolitja, kar bo posebno delavstvo z veseljem odobravalo, kajti krvave revolucije, pa čeprav so uspešne, prinesejo priprostemu ljudstvu toliko več trpljenja, smrt in destrukcijo. Če pa bo razlašeni razred kljub mirnemu procesu na kakšen način izzval izgrede, jih bomo pa zatrli v par dneh. Pri nas namreč ne bo sosedov Hitlerjevega in Musolinijevega kalibra, da bi obožili naše notranje sovražnike — kar že mesece — in to z gnjevom in žalostjo v naših srcih — opazujemo v sedanji mučeniški Španiji.

V naši državi se že nekaj minimalnega socialističnega programa izvršuje; še več se ga pa sme upravičeno pričakovati v bližnji bodočnosti. Potrditev več važnih delavskih zakonov po vrhovnem sodišču, ter na podlagi tega uspeha ugodno delovanje v kongresu za ponovno reguliranje industrije v smislu bivše NRA, kar pomeni znižanje delovnega časa ter določitev minimalne plače, so dobra znamenja, da delavstvo vendarle počasi pridobiva na ugledu in upoštevanju. To priznanje se bo večalo s pomnoževanjem članstva v militantni splošni industrijski organizaciji, ki bo rapidno rastla, kajti doslej izkoriščano delavstvo se je končno zavedlo svoje temeljne dolžnosti — unionizma ter lastne politične organizacije!

Smatram, da so vsi ti dosedanja delni uspehi sad intenzivnega in plodonosnega dela skoraj povsod obsovrženih socialistov skozi zadnja štiri desetletja. Seveda so se večkrat razcepili — in danes niso še prav nič bolj složni; toda njih nauk se je kljub temu počasi razširjal in se vcepil v kri in mozeg širših mas . . . čeprav so se borile proti sprejetju kakoršnihkoli "tujih idej" . . . In ko je prišla večletna kriza, so te prej tako prezirane ideje pričele poganjati kal spoznanja v glavah, ki so čepele nad praznimi želodci, ter pripomogle, da je sedanja vlada, ki je razmeroma še precej naklonjena delavskim problemom, dobila za-

Majski pozdrav!

JOHN STEZINAR

•

Red Gate Picnic Grove
WILLOW SPRINGS, ILL.

DRUŠTVO

Carniola Tent št. 1288

THE MACCABEES

Zboruje vsako četrto nedeljo
v dvorani št. 1 S.N.D.

6417 St. Clair Ave.
CLEVELAND, OHIO

Ako še niste člani, pristopite!

COMPLIMENTS OF

ANTON KEGL

•

WILLOW SPRINGS, ILL.

▲
Compliments
of

John Kopach

Chicago, Ill.

▼

**SUPERIOR
HOME SUPPLY**

Zaloga železnine, orodja, in potrebščin
za dom.

6401-05 Superior Ave.

Tel. EN 1695 - Cleveland, O.

dostno moralno podporo med ostalim narodom, da se saj delno zoperstavlja velikim privatnim korporacijam, ki so doslej imele neoporočeno kontrolo, ekonomsko in politično, v naši drugače še precej svobodni domovini.

Medtem ko delavstvo uživa te ugodne razmere, pa nikakor ne sme zamuditi zgodovinsko važne naloge popolnega unioniziranja. Prav popolnoma nobenega vzroka ni, zakaj bi ne bil sleherni delavec v tej skupni organizaciji. In ko se bomo pozneje še toliko politično izobrazili, da bomo vedeli ločiti naše kandidate od sovražnih, bomo z lahkoto zmagali pri vsakih volitvah z nad devdeset odstotkov glasov.

V tem pravcu posvetimo naše prvomajske ideje, da bo naše delo sporazumno, sodelovalno in jedinstveno v korist sebi in našim sodelavcem, pa naj bodo kakoršnekoli barve, ali pa doma s katerekoli dežele sveta. Delavci, naša moč in rešitev je samo v svoji lastni stoođstotni organizaciji!

PHONE CRAWFORD 4521

HAVLIK'S

Fruit Store

Fina postrežba, zmerne cene
3646 W. 26th St. - Chicago, Ill.

**Universal
Furniture House**

Universal Stoves & Ranges
Norge & Kelvinator Refrigerators
Philco Radios

3555-59 West 26th Street
CHICAGO
TEL. ROCKWELL 1893

ADRIA PRINTING CO.

1838 No. Halsted St.
CHICAGO, ILL.

PHONE LINCOLN 4700

Največja Hrvatsko-Slovenska Tiskarna

SE PRIPOROČA V IZVRŠITEV VSEH TISKARSKIH DEL

*Tiskamo časopise, knjige, programe, letake, vstopnice
in vsa druga, v tiskarsko stroko spadajoča dela.*

Vsa naročila izvršena lično in hitro ter po zmernih cenah

**AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR JE BIL TISKAN PRI NAS
"PROLETAREC" SE TISKA PRI NAS**

Avtna industrija je ena največjih v tej deželi in se razvija v še bolj ogromno kakor je že. Toda delavci v nji so bili do lani neorganizirani, razen tu in tam kaka "boljša" stroka obrtnih delavcev. Letos pa se je v avtni industriji že zelo uveljavila Unija avtnih delavcev (United Automobile Workers of America). Pripada k gibanju za industrialne unije, kateremu načeljuje John L. Lewis, predsednik unije premogarjev (UMW). Na gornji sliki je množica avtnih delavcev v Detroitu v demonstraciji za svojo unijo pomladi 1937.

Knjigarna Proletarca

Največja slovenska knjigarna v Ameriki. Ako želite knjige Louisa Adamiča, vključivši njegovo poslednje veliko delo "Cradle of Life" (Zibel življenja), ali knjige Ivana Cankarja, Uptonia Sinclairja in drugih slovenskih ter angleških pisateljev, obrnite se na našo knjigarno. Pišite po cenik.

Proletarec, 2301 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

FRANK FLORJANČIČ

Železnina

BARVE - ŠIPE - KUHINJSKO ORODJE
IN POTREBŠČINE ZA VRTOVE
PRVOVRSTNO BLAGO IN ZMERNE CENE

3232 So. Harlem Ave. - Riverside, Illinois

TEL. RIVERSIDE 2376

Phone Rockwell 2379

CENTRAL PARK QUALITY MEAT MARKET

Fino meso -:- Zmerne cene

3556 W. 26th Street
CHICAGO - ILL.

Tel. Canal 5936

ZEFRAŃ'S TAVERN

JOHN ZEFRAŃ st., lastnik

Fino pivo, žganje in likerji ter
izvrstna postrežba.

1835 W. Cermak Rd.
CHICAGO, ILL.

SLOVENSKI DELAVSKI DOM

vam je na razpolago za seje,
plesne zabave, koncerte
in konvencije.

Fino pivo, likerji in smodke.

15335 Waterloo Rd.,
Tel. Kenmore 1216 - Cleveland, O.

CHARLES ROGEL**Krojač**

IZDELUJE OBLEKE PO MERI
6526 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

RUDY BOZEGlav**BONDED WINERY**

Vsakovrstna ohijska vina na drobno
in na debelo
1125 E. 60th St. - Cleveland, O.

RESTAVRACIJA

IN

GOSTILNA

FRANK ARKO, lastnik
1178 Babbitt Rd. - Euclid, O.

FRED JAZBEC**GROCERIJA in MESNICA**

Doma prekajene šunke, klobase in želodce
razpošiljam tudi izven mesta. Cene zmerne,
kakovost prvovrstna
821 E. 222nd St. - Euclid, O.

MAKOVEC**Sweet Shoppe**

Where All Good People Meet
6515 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

CERGOL & OGRINC**Grocerija in mesnica**

412 E. 156th St.
Tel. Kenmore 1292 - Cleveland, O.

V SLOV. NAR. DOMU

6407 St. Clair Ave. - Cleveland, O.
ima trgovino slovenski trgovec

JOHN POLLOCK

Kadar rabite obleke in perilo za moške in
ženske, se oglašite pri njemu.

Fajdiga in Klančar**QUALITY BAKERY**

6413 St. Clair Ave. - Cleveland, O.
Naša posebnost: Keksi za godove,
ženitovanjski kolači in torte.

**THE BLISS ROAD
Coal & Supply Co.**

22290 St. Clair Ave.
EUCLID, OHIO

**Ignac Slapnik Sr.
FLORIST**

Specialist in Floral Designs and Wedding
Boquets
TEL. HEND. 1126
6102 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

JOHN MAVSAR**Grocerija in mesnica**

PHONE KENMORE 4588
23751 St. Clair Ave., Euclid, O.

**SLAVA PRVEMU MAJU!
Društvo****"CVETOČI NOBEL"**

Št. 450 SNPJ
EUCLID, OHIO

EDNA MLEKARNA

ANTON ZNIDARŠIČ, lastnik
Vam dovaža mleko na dom.
6302 Edna Ave., Cleveland, O.
Tel. Henderson 7963

MATH PISHLER

GASOLINSKA POSTAJA
Texaco Fire-Chief Gasoline
23515 St. Clair Avenue
EUCLID, OHIO

Pivo, smodke, cigarete, tobak in
grocerija se dobi pri

CIRIL OBEDU

23511 St. Clair Ave., Euclid, O.

Jas. A. Slapnik Jr.**FLORIST**

We specialize in Wedding and Floral
Designs
6620 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

DOMINIK LUSIN

Sohio Service Station
COMPLETE LUBRICATION
E. 60th at St. Clair Ave.
CLEVELAND, O.

FRANK AZMAN**Mesnica in grocerija**

6501 St. Clair Ave.
CLEVELAND, OHIO

ANTON OGRIN'S**DRY GOODS**

Union made shoes and furnishing for
the entire family
15335 Waterloo Rd.
Tel. Kenmore 2361 - Cleveland, O.

FRANK SVIGEL**GROCERIJA in MESNICA**

6210 White Ave.
CLEVELAND, O.

INDEPENDENT DEALER

Chas. Wick's & Son

Texaco Service Gasoline Station
920 E. 185th St.
CLEVELAND, O.
Kupite Fire-Chief pri Charleju!

ANTON GUBANC

MODNA TRGOVINA
16725 Waterloo Road
CLEVELAND, OHIO
Independent Dealer

GEORGE KOVAČIČ**SLOVENSKA BRIVNICA**

Vljudna postrežba
V HRVATSKEM NAR. DOMU
6312 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

LOUIS MAYER**TRGOVINA S ČEVLJI**

7508 St. Clair Ave.
CLEVELAND, O.

MAJSKI POZDRAV!

JOHN FILIPICH

GROCERIJA in MESNICA
1048 E. 76th St. - Cleveland, O.

DELAVCI, POSTANITE ODJEMALCI

SLOVENSKE ZADRUŽNE ZVEZE

667 E. 152nd Street
16721 Waterloo Rd. 712-14 E. 200th Street
CLEVELAND, OHIO

V Kansasu in v obmejnih krajih držav Oklahoma in Missouri so veliki cinkovni in svinčeni rudniki. V njih delajo skoro sami "domačini", kajti tujerodci niso hoteli prenašati težkoč pri teh nezdravih delih. A tudi domačini so se nekajkrat uprli. Bitko so vselej izgubili. V začetku leta 1937 pa so prišli na pozorišče organizatorji International Union of Mine, Mill and Smelter Workers, ki je pridružena k CIO. Kompanije so se jih ustrašile toliko, da so organizirale napadalno ekspedicijo gangstarjev in sfanatiziranih nevednežev, ki so navalili na urade prej omenjene unije v tem revirju in jih porušili. Kompanija je nato pridružila svoje delavce k A. F. of L. Čudna so pota razrednega boja . . . Na gornji sliki je skupina ljudi po razdejanju urada CIO v rudarskem mestu Galena, Kans.

NICK SPELICH
Slovenska mlekarina

***

1007 E. 66th Place
Cleveland, O.
TEL. HEND. 2116

Compliments of
DRENİK'S
Distributors of
ERIN BREW
OLD SHAY ALE

•

23776 St. Clair Ave.
Cleveland, Ohio
TEL. KENMORE 2739-2430

Joseph Kodric
Quality Meats

•

1307 Addison Road
CLEVELAND, O.

August F. Svetek
Licenčni pogrebni zavod

Ambulančni in drugi avtomobili na
razpolago za vse slučaje.

478 East 152nd Street
CLEVELAND, OHIO

Tel. KENMORE 2016
po noči ali po dnevi.

MARN
Dry Cleaning Co.

Popravljamo, likamo, čistimo in
barvamo.

6518 St. Clair Ave.
CLEVELAND, O.

ŽIVEL PRVI MAJ!
Vam kliče društvo

"V BOJ" ŠT. 53 SNPJ
Cleveland, Ohio

Delavci, držite se gesla Karl
Marxa: ZDRUŽITE SE!

Anton Tomšič:

Polžev napredek ni znak samo Višnje gore

Pred štiriintridesetimi leti sem dospel v Ameriko. In od dneva izkrcanja v New Yorku mi od časa do časa spomin uhaja nazaj na mlada leta. Prepričan sem, da se tudi drugi rojaki in rojakinje tu v tej naši novi domovini večkrat v duhu vračate v kraje, kjer nam je tekla zibelka.

Nekaj nas je raztresenih širom Amerike, ki smo nekoč skupaj pohajali v šolo v Višnji gori. Kdor je imel veselje, se je naučil čitati in pisati, tudi malo računati.

Še prav dobro se spominjam, kako nam je duhovnik pripovedoval o Adamu in Evi, ki sta baje v raju jedla prepovedani sad, radi česar jih je 'vsegamočni' nagnal.

Seveda smo otroci vse do pičice verjeli.

No, pa šole je bilo končno konec, toda takoj se je pričela nova šola — šola vsakdanjega kruha. Starši, ki niso imeli dosti lastnega posestva, so dali sina ali hčer v službo večjim posestnikom. Plača je bila seveda nizka, da ni zadostovala ni za obleko. Pestunja je zaslužila od 12 do 15 goldinarjev na leto. Pastir, ki je spal kar v hlevu, je dobil od 15 do 20 goldinarjev letno in za nameček par predpasnikov; delati pa je moral po osemnajst ur dnevno.

Tako smo fantje in dekleta na kmetih celi teden pridno delali, v nedeljo pa molili, kajti doma in v šoli so nas naučili, da treba delati, kot da bi večno živel, moliti pa, kakor da bi jutri umrl.

Ko pa smo prebili ta leta, smo mnogi šli v tuji svet.

Nekateri so šli na Dunaj, v Nemčijo, v Trbovlje, mnogo fantov pa je pobegnilo pred vojaško suknjo v Ameriko.

Ko smo zagledali kip svobode, smo bili ganjeni; srce se je radovalo v zavesti, da je konec trpljenja. Pa smo se zmotili. Saj se je tu v novi domovini šele začel pravi boj za vsakdanji kruh.

Bili smo tu v svobodni deželi, brez poklica, zopet smo bili učenci v novi šoli, četudi se tega nismo zavedali. Krsti, spovedi, obhajila in vsakdanje molitve — vse to ni prav nič pomagalo. Pomagali so nam edino dobri rojaki. Pa smo se ob težkem delu polagoma naučili in prišli do spoznanja, da nas tovarna ni uposlila iz ljubezni do nas, ampak iz ljubezni do profita.

Ni dosti naših rojakov, ki bi šli lahko obiskat kraje, kjer so se rodili in preživeli svojo prvo mladost. Mnogo jih že krije ameriška gruda. Zelo mnogo je takih, ki ne bodo nikdar več videli svoje rojstne domovine. To se pravi, videli v resnici. Vidimo pa jo lahko na slikah.

No, mi rojaki in rojakinje iz Višnje gore in okolice smo letos posebno počaščeni. Sedaj lahko pokažemo svojim dragim, kje nam je tekla zibelka in lahko vsem radovednejem raztolmačimo o priklenjenem polžu.

Sicer pa je polž prav počasna zver, četudi ni priklenjen, kar je razvidno iz tega, da se še dobe rojaki, ki so polžje napredovali, to je, še vedno se jih drže starovečne bajke, ki so nam jih natvezli v šolah.

VIŠNJA GORA.—Fotografija iz leta 1908.

DURN'S VARIETY STORE

Raznovrstni predmeti za dom,
barve in firnaž.
15605 Waterloo Rd. - Cleveland, O.

JOSEPH ZADNIK

Slovenska gostilna
6% in Ale pivo, vino in likerji.
Se priporoča.
3839 E. 93rd St., Cleveland, O.

DOUBLE EAGLE BOTTLING CO.

JOHN POTOKAR, lastnik

Razvažalci
BUCKEYE PIVA
6511 St. Clair Ave.
CLEVELAND, O.

"ENAKOPRAVNOST"

Napreden dnevnik

*Moderna
unijska tiskarna*

LIČNA IZDELAVA
VSAKOVRSSTNIH TISKOVIN

6231 St. Clair Avenue
CLEVELAND - - OHIO

Mr. in Mrs. FRANK ŽEFRIN

priporočata svojo gostilno
s pijačami vseh vrst.
7809 Aetna Rd. - Cleveland, O.

Moje čestitke
MAJSKEMU GLASU

FRANK OPASKAR

Slovenski odvetnik
CLEVELAND, O.

Slavo Prvemu
Maju kliče

KLUB ŠT. 49 J.S.Z. Collinwood, Ohio

Delavci, pristopajte
v socialistične vrste
in borite se z nami
za boljše bodočnost

ANTON DOLGAN

Železnina, radio aparati, pralni
stroji, barve in firnaž.

15617 Waterloo Rd.
CLEVELAND, O.

J. ŽELE & SONS

POGREBNI ZAVOD

6502 St. Clair Ave. - Tel. END. 0583
452 E. 152nd St. - Tel. KEN. 3118
CLEVELAND, O.

John Metelko

O. D.

Preiščemo oči in določimo
očala

6417 St. Clair Avenue
CLEVELAND - - OHIO

*Živel Prvi Maj
in delavska solidarnost!*

JOHN KOSIN

Girard, Ohio

Naročite si revijo

"CANKARJEV GLASNIK"

● LETNA NAROČNINA \$3.00 ●

6231 St. Clair Ave. Cleveland, Ohio

Članstvo

KLUBA ŠT. 222 J.S.Z.

Girard - - Ohio

vabi delavce v svoje vrste.

SLAVA PRVEMU MAJU!

ŽIVEL PRVI MAJ!

Delavci, združimo se!

Konferenca klubov JSZ in društev Prosvetne Matice zapadne Penne

Udeležite se letnega piknika konference
v nedeljo, 1. avgusta, na Moon Runu, Pa.

JACOB AMBROZICH, tajnik.

Nace Zlemberger:

Veliko je poklicanih, malo izvoljenih ...

To je menda napisano nekje v svetem pismu, ampak primerne so te besede v gotovih ozirih i za nas.

Samo pogledjmo par desetletij nazaj na delavsko gibanje ameriških Slovencev in njih družabno življenje, zlasti v kolikor se tiče naše politične organizacije J. S. Z.

Veliko slovenskih delavcev je pristopilo k omenjeni organizaciji; bili so navdušeni za mednarodni socializem. Toda vsi niso bili 'izvoljeni', kajti precej se jih je izneverilo. Če bi vsi ostali zvesti principom, bi danes lahko pokazali drugim večjim narodnostim, da smo kulturno izobraženi na strokovnem in političnem polju. Tako pa imamo, žal, dosti takih, ki se po krivem trkajo na prsa, češ, jaz sem boljši socialist kot ti, ki plačuješ mesečne prispevke.

Z veliko težavo smo ustanovili par delavskih listov in jim dali dobre urednike s socialističnim prepričanjem. Nekateri teh so bili dobri sodrugi, dokler so delali pri listu, ko so pa list pustili, ker jim je kak drug poklic bolj prijal, so postali mlačni in stranko zapustili ter pri tem še druge za seboj potegnili, kar je bilo seveda na veliko škodo delavstva.

Imamo pogoste stavke; krize se ponavljajo, povrh pa nas obiskujejo še naravne katastrofe. In taki, ki pravijo, da so boljši socialisti in ki so napravili boljše šole, bi lahko pisali o vsem tem bolj podučljive in tudi tolažilne članke v delavske liste. Pa teh člankov žal ne vidimo, ker se takim mogoče zdi prenzko pisati v delavski list. In vendar bi morali biti ponosni, ako bi pisali v list, kot je "Proletarec", ki je borec in zastopnik naših ameriških slovenskih delavcev.

Tistim, ki so ostali zvesti stranki in mednarodnemu socializmu, in ki pomagajo na kulturnem polju, gre vsa čast in pri-

znanje. Samo da bi jih bilo več! In vsa čast dopisnikom, od katerih nekateri še ljudske šole niso izdelali, pa se vendar mučijo in pošiljajo zanimive dopise v naše delavske liste.

Ko sem pred tridesetimi leti prišel v to deželo, sem seveda nadaljeval z agitacijo za socialistično stranko. Naletel sem na precej hud odpor. Marsikateri rojak mi je zabrusil, da naj bom kar tiho o socializmu, ker socialisti da vero odpravljajo in delavce prodajajo. Nekoč sem takega modrijana vprašal, kje je to zvedel, pa mi je povedal, da 'so gospod tako rekli'. Malo je manjkalo, da nisem bil tepen, ko sem izjavil, da se je 'gospod' zlagal, če je res kaj takega rekel. Včasih je kateri zabrusil, da je že v stari domovini praznoval Prvi majnik, pa ni opaziti nikakega izboljšanja za delavce. Danda-

nes je v tem veliko boljše in ni slišati več takih nizkotnih odgovorov, razen da slišiš tu pa tam iz ust učenega rojaka, da je on boljši socialist kot pa mi, ki plačujemo mesečne prispevke.

Vsak zavedni delavec danes ve, kaj pomeni praznovanje Prvega maja. Toda če bi bili delavci vsega sveta politično skupno mednarodno organizirani, bi ne bilo sedaj civilne vojne na Španskem in vse druge vojne bi bile odpravljene. In ko bomo končno to dosegli, nam bo Prvi majnik — praznik zmage!

ČESTITKE K 1. MAJU!

Matt. Petrovich

REAL ESTATE
and INSURANCE

263 E. 151st St., Cleveland, O.

Slovensko Hranilno in Posojilno Društvo

of FRANKLIN-CONEMAUGH, PA.

361 First Street

Conemaugh, Pa.

FINANČNO STANJE 31. MARCA 1937.

PREMOŽENJE:

Posojila na prve vknjižbe	\$117,518.40
Posojila na delnice	4,210.00
Posestva	38,111.54
Zaostale obresti	16,982.39
Zavarovalnina in davki	2,341.14
Note	2,922.62
Posestva prodana na odplačevanje	13,991.87
Oprema urada	100.00
Zmrznjeno na banki	12.27
HOLC bondi	9,550.00
Gotovina na banki	10,974.83
	<hr/>
	\$216,715.06

OBVEZNOSTI:

Uplačane delnice	\$ 85,412.00
Predplačane delnice	62,200.00
Dozorele delnice	2,600.00
Rezervni sklad	18,000.00
Nerazdeljen dobiček	27,483.38
Razdeljeno na delnice	21,019.68
	<hr/>
	\$216,715.06

Rojaki! Oklenite se tega domačega denarnega zavoda, ki se je ves čas depresije izkazalo za najbolj solidno podjetje v našem okraju.

Novе serije odplačilnega oddelka se izdajajo vsakega 1. julija in 1. januarja v letu, po \$1 mesečne odplačitve na delnico.

Društvo posojuje denar na prve vknjižbe na posestva proti lahkim odplačilom.

Urad je odprt od 9. zjutraj do 2. popoldne razen nedelj in praznikov. Vsa nadaljna pojasnila daje ANTON GABRENYA, tajnik.

Miller Cafe

Pri nas se lahko okrepcate, da vodite boj za svoje pravice.

5205 St. Clair Ave.

CLEVELAND, OHIO

NAŠE GESLO: Najboljše blago, točna
postrežba in nizke cene

ALIQUIPPA CASH MARKET

WEST ALIQUIPPA, PA.

Aliquippa Sanitary Bottling Wks.

JOSEPH YAKLICH, lastnik
WEST ALIQUIPPA, PA.

Pozdravljen Prvi Maj, praznik
zavednega delavstva!

KLUB ŠT. 211 JSZ

BARTOL YERANT, tajnik
WEST ALIQUIPPA, PA.

EMIL J. PIKE

Grocerija in mesnica

CLIFF MINE, PA.

Tel. 9138 R-2

CLOVER FARM STORE

JOHN ERŽEN, lastnik
Grocerija in mesnica

Podpirajte domače podjetje.

Phone Imperial 16

IMPERIAL, PA.

GASOLINE

SERVICE STATION

L. H. THEEL, Prop.

West Aliquippa, Pa.

Živel Prvi Maj!

Sam. podp. društvo "SOKOL"

WEST ALIQUIPPA, PA.

Živel Prvi Maj!

George Smrekar

WEST ALIQUIPPA, PA.

IMPERIAL CO-OP. STORE

JNO. MIKLAUCIC, Mgr.
IMPERIAL, PA.

Čestitke k Prvemu maju! KLUB ŠT. 31 JSZ Imperial, Pa.

vabi rojake, da pristopijo!

KEBE BROTHERS

Hudson - Terraplane
and Service

TEL. IMPERIAL 9138 R-5
Imperial, Pa.

EVEREADY SERVICE STATION

On the boulevard at VANDLING, PA.

JOSEPH CEBULAR, Prop.
Atlantic White Flash Gas & Oils
PHONE 896

Najboljše domače hrano in postavne
pijače dobite v

RESTAVRACIJI

Mrs. Jennie Pompe

BURGETTSTOWN, PA.

Clover Farm Store

STEVE OGRIZEK, Prop.

Quality Meats and Grocery

Tel. 2434 Rich.
MONACA, PA.

Mrs. Joseph Pavsek

Groceries & Confectionery

441 Marion Street

BROWDALE, PENNSYLVANIA

ANTON ZORNIK

zastopnik PROLETARCA, Ameri-
škega družinskega koledarja
in Majskega Glasa

BOX 202 HERMINIE, PA.

TONY KNAUS

Grocerija in mesnica

Tel. Colonial—2

Library Road at Bethel Road pri
COVERDALE, PA.

Compliments from

John Langerholc's Clover Farm Store

516 Linden Ave. - Johnstown, Pa.

Compliments from

JOHN RAK'S CLOVER FARM STORE

103 Ohio St. - Johnstown, Pa.

MAJSKI POZDRAV!

FRANK TOMSHE

(Moxham Tailor)

560 Central Avenue
JOHNSTOWN, PA.

IVAN PAJK

Conemaugh, Pa.

ZLATNINA - URE ITD.

Zenith in Sparton Radios

Zastave in Regalije.

KLUB ŠT. 5 JSZ

Conemaugh, Pa.

Zboruje vsako tretjo nedeljo po-
poldan v dvorani sv. Alojzija.
DELAVCI, PRIDRUŽITE SE MU!

BLUE EAGLE Cleaning and Tailoring Co.

SYLVESTER WIRANT, ravnatelj.

13 CASTLE SHANNON BLVD. - CASTLE SHANNON, PA.

Barvamo, likamo in čistimo obleke. Odvažamo in dovažamo po naselbinah.

DELO JAMČENO

PHONE LEHIGH 0730

Naše delo, uspehi in zapreke

Piše Joseph Snoy, Bridgeport, O.

PREMIŠLJAL sem, ali bi kaj napisal za "Majski Glas" ali ne. Kajti moje ime je le prevečkrat v listih iz naših krajev, čepravno je več naročnikov "Proletarca", ki so bolj zmožni v pisanju poročil kot jaz. A mislim, da je le bolje, da napišem, ker si mogoče drugi mislijo, da bom to gotovo storil. Moja navada je, da kar sklenem, tudi storim. Lansko leto sem pisal v "Majskem Glasu": "Ali ima J. S. Z. bodočnost?" Svoje komentiranje sem podprl z dokazi, na katere se še danes opiram in sicer še bolj kot lansko leto. In zakaj? V tem času se je vršila narodna konvencija socialistične stranke. Vršil se je zbor J. S. Z. Zastopani sta bili stara garda in militanti. Sedaj tega ni, stvar je izčiščena. So pa drugi problemi pred nami.

Danes je zanimanje za industrijsko unijo, v kateri so baš socialisti najboljši organizatorji. Mene so šteli skozi ves čas v preteklem letu v staro gardo, in to na konvencijah kot na zboru. Ampak kar se tiče mene, nisem bil ne eno ne drugo, pač pa sem imel pred očmi vedno le to, kako bi bolj razširil "Proletarca", razpečal čim več iztisov "Družinskega koledarja" in "Majskega Glasa", kako bi bolj pojačili postojanko št. 11, in druge postojanke na okoli. Številka 11 je ostala, druge so — žal! — zaspale, ali pa komaj života-rijo. Tako leži vse delo za vzhodni del Ohija na klubu št. 11. Vendar pa imamo člane po vseh naselbinah, s katerimi složno in vneto delujemo, da pridejo naše publikacije v vsako posamezno naselbino. Seveda da to tajniku kluba dosti pisanja in dela, ki ga pa vedno rad in z veseljem opravljam.

Rekel sem, da so nekateri klubi zaspali. Kaj je vzrok? Premalo zanimanja za napredek delav-

ske mase in tudi premalo znanja o problemih, tičočih se delavstva vobče. Pri vsem tem pa ni bilo še nikoli v teh krajih, toliko delavskih shodov, na katerih bi govorili najboljši delavski in socialistični govorniki, kot prav to zadnjo zimo. Bil je tukaj Norman Thomas, McAlister Coleman, Tony Sender, Muste itd. In naš klub je povabil Kokotoviča in Stojanoviča. Vsi ti shodi so bili dobro obiskani. To kaže, da se masa obrača v pravo smer. Tudi med našimi ljudmi se napredek bolj pozna, kot se je prej. Imeli smo dobre seje, pri klubu kot tudi pri društvu št. 13 SNPJ smo razpravljali o delavskih problemih, kot še nikoli prej.

Drugo, kar je zelo važno in kar danes vsi časopisi po celi Ameriki prinašajo, sta Victor Reuther in Walter P. Reuther, ki sta dva najboljša organizatorja v novi avtni uniji. Posebno mnogo se je pisalo o Victorju, ko je vodil stavko v Andersonu, Indiana. Vigilanti so ga preganjali, pa mu niso mogli do živega. Vkljub zatiranju in preganjanju od strani oblasti in vigilantov je obdržal unijo v Andersonu ter jo izpopolnil. In zvečer pred izredno konvencijo socialistične stranke v marcu tega leta je nastopil na velikem shodu v Chicagu z Normanom Thomasom in Danielom Hoanom.

Victor in Walter Reuther sta brata in obadva sta člana socialistične stranke. Starši in vsi ostali sorodniki teh dveh delavnih bratov so simpatičarji ali pa člani socialistične stranke. Fanta sta še mlada. Njun dom je eno miljo od nas, v Wheeling, W. Va. Videl sem ju pred štirimi leti, ko sta bila v šoli v Michiganu in sta se na tovornem avtu vozila iz kraja v kraj v kampanji socialistične stranke. V Wheelingu sta govorila na kampanjskem

shodu in je bil eden boljši kot drugi v svojih prepričevalnih govorih. Poslušalci so se čudili njih znanju in žela sta tako priznanje, kot še malokdo v moji prisotnosti. Seveda sta se po tistem še bolj izpopolnila v šolah in izkušnjah. In kadar pridejo taki voditelji na površje, je v delavskih bojih umik nemogoč. Lahko smo ponosni na take borce. In zato, če že ne moremo dati več delavskemu gibanju, naj bodeta ta dva brata junaka naš prispevek skupni delavski stvari iz naših krajev.

Ako bi bilo kaj več takih, bi delavstvo še hitreje napredovalo tako v unijskem, kot v socialističnem gibanju. Da smo neka-ko zaostali, ker se tiče naših ljudi, imamo vsakojake izgovore, češ, krivo je to, krivo je ono. Jaz bi si potemtakim tudi moral izbrati kak izgovor, ampak ga ne maram. Kot 'starogardnik' sem do danes ostal zvest principom zavednega delavstva. Predbaccivanje me ni ostrašilo. Še bolj se udejujem, posečam shode in diskuzije ter skušam delovati pri klubu št. 11, kar največ je v moji moči. Razmere, kot se sedaj obračajo, bodo napolile tudi druge, da se nam bodo pridružili. Kajti v industrijske unije se skuša uvesti kar največ mogoče znanja o delavskih problemih. In naši rojaki, ki so člani industrijske unije UMWA, bi se morali tega zavedati in se pridružiti socialistični stranki.

Socialistična stranka se je podala na delo med unije. In zraven postoji sedaj Liga za neodvisno politično akcijo, katere voditelji so člani pridruženih unij CIO. Iz tega se mogoče razvije v bodočnosti stranka s precej socialističnimi smernicami, to je stranka, katere program bo v glavnem predvideval proizvodnjo v splošno uporabo in ne za profit. Ako pride do tega, se bo tej

novi stranki pridružila sedanja socialistična stranka, in mi ki smo že organizirani, bomo šli ta-koj lahko na delo.

Zato pa, rojaki v teh krajih, pridružite se nam! Posebno oni, ki ste minulo zimo posečali shode in ste se sami prepričali, da se javno mnenje obrača v smer socializma. Videli ste — ne hunkije, kot so nam prej vedno predbacivali, pač pa — ljudi, ki so šli skozi višje šolo, videli ste mladino in intelektualce, ki so se vsi strinjali z izvajanjem, katere so podali govorniki.

Ako se že preje ne izrečete za nas, naredite to ob Prvem maju, ki je največji mednarodni praznik zavednega delavstva. Bridgeport in okolica naj bo vzor, da smo ljudje, ki smo pripravljene graditi boljše človeško družbo. Tukaj naj bo postojanka prave bratske delavske zavesti. Stori-li bomo svojo pravo delavsko dolžnost, ako bomo imeli to, kar bomo v doglednem času potrebovali. Nikar ne recite, da se bo

brez vas vseeno lahko izhajalo. Kajti ako bi se vsi tako odtezali in se zanašali le na druge, potem delavstvo ne bi danes imelo unij, kot si jih ustvarja v svojih skupnih delavskih borbah.

Zavest, da je v skupnosti moč in zmaga, ta zavest naj preveva vse in vsakega posameznika. To naj ne velja samo za našo okolico, pač pa za vse naselbine, kjer so imeli že klube in tudi kjer jih še ni. Zato vztrajajmo! Tisti pa, ki ste izstopili iz naših vrst, vrnite se, gradite in budite maso!

Kajti prihaja čas, ko bodo delavske vrste potrebovale vas in vi njih. Zato naj bo letošnji Prvi maj posebej zapisan v zgodovini prenovljenja naših vrst. Naj začne naša JSZ zopet rasti! Naj gre "Proletarec" v vsako zavedno slovensko hišo! Ako to storimo, bo ta Prvi maj najveselejši za slovensko delavsko maso v tej deželi.

Strnimo se in zakličimo: Živel Prvi maj! Živelo zavedno delavstvo celega sveta!

FRANK ZALAR

Mehke pijače - sladoled - slaščice smotke in cigarete

512 Central Ave. - Johnstown, Pa.
Bell Phone 9647

LOUIS NOZSAK

COAL & GEN. HAULING

441 Ohio St. - Johnstown, Pa.
PHONE 3652-B

Andy Urbas

Restavracija

358 Greeve Street
CONEMAUGH, PA.

Tel. 2069 J

Kdor je žejen ali lačen, naj pride k nam.

THOMAS

Flower Shop

Flowers for All Occasions

109 Franklin Street
JOHNSTOWN - PA.

Tel. 6441 J—Nights 1538 J
SUNDAYS and HOLIDAYS

Emery Baretincic

Slovenska gostilna
in
shajališče Slovencev

4th AVE. in CHESTNUT ST.
Johnstown, Pa. - Phone 5481 J

Compliments from

Frank Pavlovich's HOTEL

420 Ohio St. - Johnstown, Pa.

Pozor, igralci na harmonike!

Popravljam vsake vrste harmonike. Izdelujem in popravljam mehove in razne okraske. Naredim iz stare harmonike NOVO!

PETER BUKOVEC

R. D. 2, Box 114
JOHNSTOWN, PA.

Lorain Hotel

JOHN BIBER, lastnik

324 Ohio Street
Johnstown, Pa.

Vedno sveže pijače in okusni prigrizki na razpolago.

Fina domača kuhinja in pre-nočišča za zunanje goste.

Rojakom se toplo priporočam.

Klub št. 118 JSZ

vabi misleče delavstvo v svoj krog, da bo lažje vršil delo za osvoboje-nje delavstva. Zboruje prvo nede-ljo v mesecu ob 10. dop. v spodnji dvorani društva št. 138 S. N. P. J.

JOHN CHESNIK, tajnik
Box 252
STRABANE, PA.

POZDRAVLJEN PRVI MAJ!

KLUB ŠT. 175 JSZ

Moon Run, Pa.

Klubov letni piknik v nedeljo,
11. julija.

ŽIVEL PRVI MAJ!

Jacob Ambrozich

Popravljalnica avtov vseh vrst.

MOON RUN, PA.

R. D. 1 - McKees Rocks, Pa.

FRANK AUBELJ

Instaliram in popravljam peči za centralno kurjavo (Furnaces) ter strehe in vodne in plinske naprave. Cene zmerne

Tel. Carnegie 8022 R-1-2

MOON RUN, PA.

LUCAS BUTYA

Grocerija in mesnica

Zmerne cene. - Točna postrežba

Tel. Carnegie 8022 R-2

MOON RUN, PA.

FRANK MAČEK

priporoča svojo gostilno
in restavracijo na

McKees Rocks Rd. - Moon Run, Pa.

TEL. CARNEGIE 9102 R-2

POZDRAV PRVEMU MAJU!

KLUB ŠT. 13 JSZ

Sygan, Pa.

LOVRENC KAUČIČ, tajnik

RFD 2, McDonald, Pa.

Majski pozdrav od

zdravnika dr. št. 13 SNPJ

Bridgeport, O.

Compliments of

Belmont Brewing Co.

Martins Ferry, O.

KENNY - MARA Night Club

Vsakovrstne postavne pijače.

Posetite nas!

BRIDGEPORT, O.

Howard H. Wilson

Pogrebni zavod in zaloga pohištva

Tel. na domu 194; v trgovini 40

227-29 Lincoln Ave.

BRIDGEPORT, OHIO

Compliment of

A FRIEND

Bridgeport, O.

ŽIVEL PRVI MAJ!

Posetite priredbo

KLUBA ŠT. 11 JSZ

1. MAJA V DVORANI NA BOYDSVILLE

JOSEPH SNOY, tajnik

BRIDGEPORT, O.

Majski pozdrav!

Martin Baretinčič & Son

POGREBNI ZAVOD

PHONE 1475

424 Broad Street - Johnstown, Pa.

Delavci v vzhodnem Ohio!

Pridružite se in podpirajte delavsko
podjetje

The New Cooperative Co.

of Eastern Ohio

Glavni stan:

DILLONVALE, O.

Podružnice:

BROOKSIDE, PINEY FORK, BRADLEY,
TILTONSVILLE, CADIZ, NEFFS
in SMITHFIELD, OHIO

Andrej Soboljov:

POSLEDNJA NOČ

V ENI izmed celic ječe so bili zaprti štirje jetniki, obsojeni na smrt.

Iz okenca celice št. 12 je spustila roka tanko vrstico, na kateri je bil privezan listič. Ta listič je padel skozi zamreženo okence celice št. 13.

Eden jetnikov je zgrabil listič in bliskovito prebral vsebino. Listič je šel iz roke v roko. Jetniki so prebledeli. Zavlada je smrtna tišina.

Vsebina na lističu je govorila:

"Danes vas odpeljejo iz ječe . . . V interesu stranke je, da se morajo prepričati vse nepotrebne žrtve . . . Sprejeti morate obsodbo molče. Brez hrupa. Brez odpora. Brez moči smo. Morate se znati obvladati. Ne demonstrirajte. V mestu je pogrom. Kozaki so na straži."

Iz okna v okno, iz celice v celico gre strašen listič. Vsem jetnikom ledeni kri.

Dva jetnika spita, tretji gnete figure iz kruha, četrti gleda skozi ključavnico na koridor, kjer hodi vojak s puško na rami gor in dol.

Car je ukazal, da se mora jetnike skrbno in strogo čuvati.

"Naša poslednja noč" . . . šepete tiho eden iz jetnikov, da bi ne zbudil spečih. "Živeti še hočem . . . Lačen sem . . . Ali misliš, da dobimo pred smrtjo zajtrk?"

Leže na deske in potegne plašč čez glavo.

"Ne bojim se smrti," šepeta drugi. "In ti?"

Tovariš ga srčno objame in poljubi na čelo.

"Mitja," reče. "Naše življenje se bliža h koncu . . . Nikoli več ne bomo gledali sonca . . . nikoli več . . ."

*

Tisti čas poskuša na nekem drugem kraju mesta širokopleč, močan mož, žandarmerijsko uniformo in mrmra nejevoljno:

"K vragu! Takoj sem videl, da mi je uniforma preozka.—Kaj sedaj?"

Vitka ženska stoji zraven njega.

"Ne jezi se . . . Takoj popravim. Tako . . . Ali je zdaj prav?"

"Ramena so mi kakor da so zvezana. V sili mi ne bo mogoče niti revolverja vzeti iz žepa."

Ženska ga preteče pogleda.

"Streljati ne smeš, slišiš? Vse pretrgam s teboj, če storiš to."

Žandarm se smeje:

"Preveč romanov čitaš, Maša. Življenje treba gledati trezno."

Ženska molči. Nato pa zašepeta rahlo:

"Kolja . . . ali se bo posrečilo? Če bomo imeli smolo, ti zbežim."

Širokopleči mož zapne uniformo.

"Ne boj se. Dober režiser sem."

*

Mlad žandarm vstopi in strumno javi:

"Gospod ritmojster! Telefon kliče."

"Kdo je pri aparatu?"

"Ravnatelj jetnišnice."

"Takoj pridem."

Na drugem kraju mesta drži slušalo telefona ravnatelj jetnišnice in govori s tresočim glasom:

"Da, gospod stražmojster. Ukažete, gospod stražmojster: Dva plombirana voza . . . brez hrupa, razumem . . . popolnoma tiho . . . Poveljnik eskorte je ritmojster Kurenkov . . . Mi ni bilo v čast, da bi ga poznal—a, seveda, prispel je danes iz Petrograda. Ukažete, gospod stražmojster . . . Razumem, v gozdu za kolodvorom . . . vse štiri jetnike. Razumem, gospod stražmojster."

*

Uro pozneje sta peljala dva zaprta voza v smeri k jetnišnici. Voza sta bila obkoljena od žandarjev.

Pred vrati jetnišnice obstojita. Iz enega stopi širokopleč žandarm in potegne za zvonec.

Pojavi se ravnatelj jetnišnice.

"Vam je poznan ukaz njegove ekselence?" vpraša ritmojster Kurenkov. "So jetniki pripravljeni? . . . Prosim, privedite jih!"

Obsojenci prihajajo posamezno iz celic. Ritmojster Kurenkov kadi nervozno cigareto za cigareto. Eden izmed jetnikov se nenadoma žandarmom iztrga, ali ritmojster ga zagrabi in preda jetniškimi paznikom.

"Brže!" —

Ritmojster salutira in zapusti jetnišnico.

Vozova se zganeta. Čez pol ure kreneta s ceste in peljeta mesto h kolodvoru, k reki. Na drugi strani reke je Rumunija.

Naenkrat se vzdigne ritmojster in reče nervozno:

"Sodrug! . . . Prosim, samo mir! . . . Tu, evo, samokresov.—In nekaj denarja . . . Mnogo sreče! . . ."

*

Pol ure pozneje telefonira pseudoritmojster Maši:

"Maša! . . . Lahko ležeš. In nikar ne čitaj razburljivih romanov . . . Vse v redu! . . . Lahko noč!"

(Prevel Ivan Vuk.)

Majski pozdrav zavednim delavcem
in somišljenikom!

KLUB ŠT. 4 JSZ
LA SALLE, ILLINOIS

Pristopite v naše samostojno podp.
društvo

"EDINOST"

Majski pozdrav vsem napredno
mislečim!

LA SALLE, ILLINOIS

Veselo družbo dobite vedno pri

JOE NOVAKU

1908 St. Vincent Ave.

LA SALLE, ILL.

Meso, grocerija, pivo, gasolin in olje
PHILLIPS 66

Delavski pozdrav društva

"TRIGLAV-ZORA"
ŠT. 2 SNPJ

LA SALLE, ILL.

Tezak & Shimkus

Edini slovenski pogrebni zavod
Ambulančna postrežba

1105—5th St. - La Salle, Ill.
TEL. 157

JOE & MARY
INN

Moderno opremljena
GOSTILNA

JOE KLANČNIK, lastnik

Se priporočamo.

7666 Fort W.

Tel. 22443 - Detroit, Mich.

Slovenski delavci v Detroitu,
pristopite v

KLUB ŠT. 114 J.S.Z.

Seje vsaki četrti petek ob 7:30
zvečer v SND na John R. St.
JOHN ZORNIK, tajnik

Keep the Local Miners working!

UNION COAL CO.

Phone 74

LA SALLE, ILL.

**Tri-City Hardware
and Furniture Co.**

Kelvinator, ABC Washers and
up-to-date Furniture

LA SALLE, ILLINOIS

Pozdrav Prvemu Majniku!

NATIONAL

Shoe Repair Shop

FRANK MARTINJAK, lastnik
603—2nd St. - La Salle, Ill.

Ed. Balda & Joe Manicki

TAVERN

Priljubljeno STAR UNION pivo vedno na
razpolago ter gorak in mrzel prigrizek
11th & Crosat Sts. - La Salle, Ill.

Majski pozdrav vsem naprednim
in zavednim!

PETER BENEDICT

DETROIT, MICH.

F. LOČNISKAR

Cvetličar

Svatbeni šopki, pogrebni venci,
cvetlice in vsadki.

Posoja palme in praprot.

Zaloga ptičev, zlatih ribic in po-
trebščin zanje

TEL. LAFAYETTE 1985

3276 Michigan Ave.

DETROIT, MICH.

All young Slovenes are urged
to join

ENGLISH SECTION
114 J.S.F.

and its Dramatic Club
EDUCATIONAL - SOCIAL
Meets 2nd Wednesday in SND
John R. St. - Detroit, Mich.

JOE'S PAVILION

Joseph in Anna Kotar,
lastnika

Fino pivo, likerji in izvrsten
prigrizek

ORKESTER IGRA VSAK VEČER

Se priporočata rojakom v Detroitu
in okolici

300 N. Livernois Avenue

DETROIT, MICH.

TEL. VINEWOOD 2-9848

SYPHONS TANKS - VIRGINIA
DRY GINGER ALE - LIME
RICKEY and ROCK & RYE,
MAC. COLA

HIGHLAND PARK
GINGER ALE CO.

ALL KINDS OF FLAVORS
SERVICE DAY AND NIGHT

Se priporoča slovenskim
trgovcem, društvom in klubom

249 Victor Ave.

HIGHLAND PARK, MICH.

Tel. Longfellow 5150

LOUIS URBAN

Hardware Store

Zaloga železnine, barv, laka, leno-
leuma, pralnih strojev, ledenic
in peči.

ODPRTO OB VEČERIH

DOVAŽAMO NA DOM

Tel. Hogarth 1345

8921 Fenkel Avenue

DETROIT, MICH.

Anton Jurca:

Dvajsetletnica pevskega zbora "Svoboda"

Vsak napredni in kulturni delavec slovenskega naroda, tako tu v Ameriki kakor v starem kraju, ima v dobrem spominu kulturno delovanje po različnih naselbinah širom naše nove domovine. Posebno pred petindvajsetimi in pred dvajsetimi leti smo priseljenci ustanavljali dramatična in razna druga kulturna društva, osobito pa pevske zборе. In kajpada tudi različna podporna društva in politične klube.

V Detroitu je bilo takrat — to je pred kakimi 25. ali 20. leti — jako malo naših rojakov. Avtomobilska industrija je bila tedaj šele v razvoju in potrebovala je predvsem izučene strokovne delavce. Takih delavcev je bilo med našim narodom malo. Večina nas je prišla iz kmetijskih vasi in največ se jih je naselilo po premogarskih pokrajinah, kjer so se oprijeli rudarstva ter živeli po malih rudarskih naselbinah. Velikih in obširnih mest so se naši ljudje kolikor toliko ogibali, ker se niso mogli prilagoditi mestnemu življenju. Edino Cleveland, Ohio, je bil v tem oziru izjema. V to mesto je bil nekak poseben dotok našega naroda iz vseh vasi, trgov in mest stare domovine in tako ga danes lahko smatramo za drugo največje slovensko mesto na svetu.

Pri vsem tem naseljevanju je bilo mesto Detroit v Michiganu za naš narod pred tridesetimi leti španska vas. Končno so pa to mesto le našli naši delavci in se začeli jako počasi naseljevati v njem. Do nekako 1923 je bila detroitska slovenska naselbina še jako neznatna in mogoče takrat ni bilo tu niti tisoč naših ljudi. Toda od tiste dobe dalje pa je ta naselbina naglo rasla in še danes vedno prihajajo sem iz drugih krajev. Največ jih je prišlo iz premogarskih naselbin, zlasti iz Kansasa, Illinoisa, Pennsylvanije in drugod.

Kot že omenjeno, je bila pred dvajsetimi leti detroitska naselbina ena najmanjših slovenskih naselbin. Toda kar se tiče kulturnega gibanja, so pa bili tedaj jako močni in delavni. Vse njih tedanje ustanove so bile napredne. Ustanovili so društvo št. 121 SNPJ, socialistični klub št. 114 in pevski zbor "Svoboda", odsek kluba št. 114. Vse te prvotne organizacije so še danes po več desetletnem obstoju aktivne.

Mala skupina naprednih in kulturnih delavcev se je zavedalo, da je nujno potrebno in za naselbino zelo koristno, da se nudi našemu delavcu tudi duševnega užitka. In na tej podlagi in v tem smislu je bil ustanovljen pevski zbor "Svoboda" 10. maja 1917.

Ustanovitelji in odborniki in prvi pevovodja in pevci so bili sledeči:

Joe Kotar, predsednik
Ernest Bajc, tajnik
Lovrenc Gorjup, blagajnik
J. Kočevnar, pevovodja

PEVCI: Louis Potočnik
Rudolf Potočnik
Louis Urbančič
Milan Kukanovič
Jakob Grilc
John Vivoda
Joško Oven
Ciril Rant
Joe Ocepek
John Lemut
Paul Pristavec
J. Vidovšič
J. Belomarič
John Cedilnik
Joe Kotar
Ernest Bajc
Lovrenc Gorjup

Danes — po dvajsetletnem obstanku — je pri zboru izmed ustanoviteljev še vedno aktiven Rudolf Potočnik ter je tudi predsednik zbora. Njemu gre pač priznanje za njegov trud in njegovo vztrajnost.

Pevski zbor "Svoboda", ki je

odsek socialističnega kluba št. 114, ima za seboj jako lepo in zanimivo zgodovino. Imeli so velike težkoče, izmed katerih je bila največja finančna, namreč kako vzdrževati zbor. Sitnosti so bile tudi glede prostora za vaje in pa glede pevovodje. In razume se, da so nasprotniki skušali po svojih močeh udušiti ta zbor. Toda pevski zbor "Svoboda" je šel preko vsega tega s svojim delom vztrajno naprej po začrtani poti.

Od ustanovitve pa do praznovanja dvajsetletnice je zbor imel sledeče pevovodje: J. Kočevnar za kratko dobo. Drugi je bil John Cedilnik, ki je dal zboru veliko življenja in navdušenja. Tretji je bil Albert Kolbezen, ki je vodil zbor več let, potem pa odpotoval v Milwaukee, kjer je umrl. Leta 1926 pa je prišel iz Kansasa dobro poznani John Berlisg, ki je še danes pevovodja zbora. John Berlisg se je veliko žrtvoval. On ni bil zadovoljen, da bi imel zbor na programu samo pesmi, temveč je sam zložil ali uglasil različne opere in operete za mešan zbor.

Pevski zbor "Svoboda" je v teku svojega obstoja nudil našemu občinstvu veliko duševnega užitka. Vsako leto je priredil po dva, včasih tudi tri koncerte, razen tega pa še večerinko in piknike. Leta 1929 se je zbor postavil s prvo opereto; bila je to "Rožmarin". Od takrat je vsako leto razveselil občinstvo s kakim takim težkim delom, in sicer sledeče opere in operete, ki so tu našteje v časovnem redu: "Snubači", "Darinka", "Prvi april", "Kakor stari tako mladi", "Ciganska nevesta", "Pri Figa birtu", "Kamnolom", uglasben v petju, a ob proslavi dvajsetletnice pa opereto "Sanje pod lipo".

Ob praznovanju dvajsetletnice ima pevski zbor "Svoboda" sledeče člane in članice:

Članice: Uršula Šemrov
 Jennie Šemrov
 Uršula Grum
 Anna Travnik
 Anna Klarich
 Katherine Junko
 Marie Obranovich
 Mimie Potočnik
 Marie Potočnik
 Alberta Naprudnik
 Jennie Urbančič
 Josephine Spendal
 Mary Jurca
 Anna Plazar
 Anna Bogataj
 Ester Hostnik
 Mary Cedilnik
 Elma Križman

Člani: Albert Naprudnik
 Rudolf Potočnik
 Anton Semec
 August Plat
 Lovrenc Sluga
 Ernest Recel
 Henry Recel
 Ludvik Recel
 Anton Jurca st.
 Franjo Kuhovski
 Frank Baloh
 Leo Junko
 John Zornik

Pri opereti "Sanje pod lipo" sodelujeta Anton Česnik in — kot režiser Frank Česen.

Proslava dvajsetletnega poslovanja in obstanka pevskega

zbor "Svoboda", odseka kluba št. 114, se bo vršila 9. maja 1937 S. Livernois v S.D.D. (Glej oglas v tem "Majskem Glasu".)

Pevski zbor "Svoboda" se je vedno tudi odzval povabilom pevskih zborov iz drugih naselbin. Tako so leta 1918 zapeli par pesmi na pikniku v Clevelandu. Leta 1929 pa so se pevci zbor s posebnim busom odpeljali na koncert "Zarje", kjer so korporativno nastopili. V Chicagu so se udeležili že dveh koncertov ter so tudi nastopili na odru s spevigr "Kamnolom".

Pevski zbor "Svoboda" se nada in pričakuje, če se bodo zavedni pevci in pevke drugih naselbin, kot na primer Cleveland in Chicago, odzvali vabilu ter posetili Detroit ter pomagali tako uspešno proslaviti dvajsetletnico, ker je to nekaj izvanrednega za nas Slovence v tujini.

Pokazali bomo krvoločnemu fašizmu, da ako tudi je z orožjem in v krvi zatrl in ubil glas slovenskih pesmi po zasedenih slovenskih krajih, vendar še vedno zvoni in doni glas milih slovenskih pesmi v daljni tujini iz grl slovenskih priseljencev in njih otrok tu v naši novi ameriški domovini.

Detroit, Mich.

Socialistični pevski zbor "SVOBODA"

obhaja 20-letnico svojega obstoja z opereto "SANJE POD LIPO"

v nedeljo 9. maja

v Slov. del. domu na S. Livernois

VSTOPNICE

v predprodaji 50c, pri vratih 60c

Začetek ob 3. popoldan.

Vabimo občinstvo iz Detroita in drugih naselbin, da se udeleži te proslave v obilnem številu.

JANKO ZORNIK, tajnik.

H. P. BEER DIST'S.

STJEPAN PAVKOVIČ, lastnik
 Razvažam sveže pivo najboljšje vrste—kakor:

SCHMIDT - FOOD CITY
 CREAME TOP

147 Victor Ave.

HIGHLAND PARK, MICH.

Tel. Townsend 8-1778

J. D. McKINNON, M. D.

Zdravnik društva št. 121 SNPJ
 URADNE URE: Od 2. do 4. pop. in od 7 do 8. zvečer.—V nedeljo po dogovoru
 106 Davison Av. - W. Detroit, Mich.
 Tel. Longfellow 8760

JOHN GANTAR

ČEVLJAR

Zaloga čevljev unijskega in zadržnega izdelka in po zmernih cenah
 622—10th St. - Waukegan, Ill.

Klub št. 45 J. S. Z.

Waukegan, Ill.

Po številni moči delavske organizacije se meri moč zavednega delavstva

POSTANITE ČLAN KLUBA

Waukegan-North Chicago, Ill., Co-op. Ass'n

ŠTIRI TRGOVINE

523 TENTH ST. 521 Oak Street 1245 Victoria St. 1732 S. Sheridan Rd.
 Tel. N. C. 466 Tel. Maj. 465 Tel. N. C. 365 Tel. N. C. 856

V letu 1936 se je tega združnega podjetja posluževalo 600 družin v Waukeganu in No. Chicagu, ki ga lastujejo in obratujejo delavci v svojo korist.

Delavci, podpirajte in agitirajte za svoje združno podjetje!

ŽIVEL PRVI MAJ!

Uspah vsemu slovenskemu naprednemu delavstvu želi

ERMENCOV POGREBNI ZAVOD

5325 W. Greenfield Ave. 1019 South 5th Street

MILWAUKEE, WIS.
 Phone Mitchell 1331

ROYAL BAKERY

Slovenska unijska pekarna

ANTON F. ŽAGAR, lastnik

1740 S. Sheridan Road
No. Chicago, Ill.

Gospodinje, zahtevajte v trgovinah kruh iz naše pekarne.

COMPLIMENTS OF

Dr. and Mrs.
ANDREW FURLAN
WAUKEGAN, ILL.

POZDRAV PRVEMU MAJNIKU!

Ženski združni odsek
WAUKEGAN-NO. CHICAGO
CO-OP. ASS'N.

Pozdrav Prvemu majniku!

ŽENSKO DRUŠTVO
MOŠKA ENAKOPRAVNOST
ŠT. 119 SNPJ
Waukegan-No. Chicago, Ill.

ŽIVEL PRVI MAJNIK!

Gospodinjski odsek
S. N. D.
WAUKEGAN, ILL.

Tel. GR. 3620

**SANITARY
SODA WATER CO.**

Razvažalci CAPITAL piva
1430 So. 69th St. - West Allis, Wis.

FRANK S. ERMENC
REAL ESTATE & INSURANCE
6227 W. Greenfield Ave.

WEST ALLIS, WIS.
Phone: Greenfield 6158

Klub št. 180 J.S.Z.

WEST ALLIS, WIS.
pozdravlja delavski praznik PRVI
MAJ in vabi somišljenike v svoje
vrste.

ANTON ERSTE

TAVERN

7408 West Walker Street
WEST ALLIS, WIS.
Tel. Greenfield 2284

ANTON DEMSHAR

Sheet Metal Work
Furnaces & Roofing

PHONE GREENFIELD 2644
2040 S. 92nd St. - West Allis, Wis.

A. ERMAN

TAVERN

Prijazna postrežba vsem
1348 So. 64th St. - West Allis, Wis.
Phone Greenfield 2169

JOHN REZEL

KROJAČ

Moderne potrebščine za moške
6026 W. National Avenue
Tel. G. R. 1170 - West Allis, Wis.

Čestitke v Prvemu maju!

Mitchell Park Tavern

JOHN TESOVIK, lastnik

2339 W. Pierce St., Milwaukee, Wis.
TEL. ORCH. 2101

North Cape Fish Co.

MRS. THOS. ERICKSON, lastnica

Vedno sveže ribe
919 S. 6th St., Milwaukee, Wis.
TEL. ORCH. 5375

ŽIVEL PRVI MAJ!

Dr. "Vijolica" št. 747
S. N. P. J.

WILJEM CLARINE, tajnik
2916 N. 30th St. - Milwaukee, Wis.

Delavci in delavke, pristopite v

Klub št. 37 J.S.Z.

Zboruje drugi četrtek v mesecu v spodnjih prostorih S. S. Turn dvorane
LEONARD ALPNER, tajnik
1019 S. 5th St. - Milwaukee, Wis.

TEL. ORCH. 5927

J. LENKO'S Tavern

929 So. 6th St.
MILWAUKEE, WIS.

SUNNY SIDE TAVERN

FRED KLANCNIK, lastnik

1039 S. 5th St. - Milwaukee, Wis.
Tel. ORchard 8285

Associated Food Stores

FRANK GRABNER, lastnik

Sveže meso in grocerija
1977 S. 71st St. - West Allis, Wis.
Tel. GREENfield 6525

Društvo "Bled" št. 19 J. P. Z. S.

vabi rojake na pristop.
Vsa nadaljna pojasnila daje
FRANK POLIČNIK, tajnik
1238 So. 23rd St. - Milwaukee, Wis.

J. DOBNICK

CVETLIČAR

935 W. National Ave.
Tel. Orch. 3546 - Milwaukee, Wis

ŽIVEL PRVI MAJ!

Delavci vseh dežel, združite se!

JOHN ROJC

MILWAUKEE, WIS.

South Side Turn Hall

FRANK ZAJEC, lastnik

725 W. National Avenue
Tel. Orch. 0878 - Milwaukee, Wis.

ŽIVEL PRVI MAJ!

FRANK JAGER
TAVERN

1600 S. First St. - Milwaukee, Wis.
Tel. Orch. 5055

POZDRAV

NAPREDNEMU DELAVSTVU!

Frank Kralj

6001 West Madison St.
WEST ALLIS, WIS.
TEL. GREENFIELD 4670

TISKARNA S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko stroko spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem in angleškem.

Vodstvo tiskarne apelira, da tiskovine naročate v S.N.P.J. tiskarni. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. — Cene zmerne, unijsko delo prve vrste.

PIŠITE PO INFORMACIJE NA NASLOV:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 SO. LAWNDALE AVENUE   :::   CHICAGO, ILL.

TELEFON ROCKWELL 4904

BETTER PRINTING SERVICE

Job and Publication Work—Stationery and Office Supplies

2657 S. LAWNDALE AVENUE, CHICAGO, ILL.

Phone Rockwell 4904

NAROČITE SI
DNEVNIK
PROSVETO!

PRVA SLOVENSKA PRALNICA

PARK VIEW WET WASH LAUNDRY CO.

se priporoča rojakom v Chicagu, Ciceru
in Berwynu

Cene zmerne

Fina poštrezba

Delo jamčeno

1727-1731 W. 21st St.

- - Chicago, Illinois

Telefoni: Canal 7172—7173

Tel. Wabash 3161

COMPLIMENTS OF

Cramsie, Laadt
& Company

Insurance

175 West Jackson Boulevard
CHICAGO ILLINOIS

Compliments

of

DR. OTIS M. WALTER

CHICAGO

PROLETAREC

Glasilo J. S. Z. in PROSVETNE MATICE

Pisan v slovenskem in
angleškem jeziku

Naročnina \$3 za celo, \$1.75 za pol in \$1 za četrť leta

Kadar naročate knjige obrnite se na

Knjigarno Proletarca

Velika zaloga slovenskih in angleških knjig

PIŠITE PO CENIK.

2301 So. Lawndale Ave.

Chicago, Illinois